

RAPORT Z PRZEPROWADZONEGO MONITORINGU
POLSKIEGO SYSTEMU KONTROLI POŁOWÓW
NA MORZU BAŁTYCKIM

Szczecin 2010

FISH
FISKESEKRETARIATET
THE FISHERIES SECRETARIAT

 **FEDERACJA
ZIELONYCH
GAJA**
organizacja pożytku publicznego
istniejąca od 1993 roku

Wydawca:

Federacja Zielonych GAJA
ul. 5 Lipca 45
70-374 Szczecin
Polska
tel: +48 091 489 42 33
fax: +48 091 489 42 32
email: fzbiuro@gajanet.pl
www.gajanet.pl

Opracowanie wersji anglojęzycznej:

The Fisheries Secretariat (FISH)
Åsögatan 140
116 24 Stockholm
Sweden
tel: +46 (0)8 25 07 90
fax: +46 (0)8 642 83 40
email: info@fishsec.org
www.fishsec.org

Opracowanie raportu: mgr inż. Marek Budniak

Projekt okładki i skład raportu: Tomasz Tarnowski

Zdjęcie na okładce: © Federacja Zielonych GAJA

Prawa autorskie: Federacja Zielonych GAJA

RAPORT Z PRZEPROWADZONEGO MONITORINGU
POLSKIEGO SYSTEMU KONTROLI POŁOWÓW
NA MORZU BAŁTYCKIM

Szczecin 2010

Spis treści

Wstęp	3
Streszczenie	4
1. Metodologia monitoringu	9
1.1. Dlaczego rozpoczęto monitoring społeczny?	9
1.2. Cele monitoringu	9
1.3. Kto został objęty monitoringiem?	10
1.4. W jaki sposób prowadzono monitoring?	10
2. Informacje dotyczące instytucji i służb objętych monitoringiem	13
2.1. Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego	13
2.1.1. Informacje podstawowe	13
2.1.2. Metody i procedury prowadzonych kontroli	17
2.1.3. Kontrole połowów sportowo-rekreacyjnych	19
2.1.4. Kontrole na lądzie i rynku rybnym	20
2.1.5. Kontrole na morzu	21
2.1.6. Współpraca z innymi instytucjami przewidzianymi w ustawie o rybołówstwie	21
2.1.7. Naruszenia przepisów o rybołówstwie	22
2.1.8. Stosowane sankcje	23
2.2. Departament Rybołówstwa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi	24
2.3. Centrum Monitorowania Rybołówstwa (Wydział Departamentu Rybołówstwa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi)	24
2.4. Morski Oddział Straży Granicznej	26
3. Wyniki kontroli rybołówstwa z lat 2005-2007 oraz 2006-2009	28
3.1. Dane uzyskane od Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego w Szczecinie, Słupsku i Gdyni	28
3.2. Dane uzyskane od Departamentu Rybołówstwa	34
4. Zmiany zaobserwowane w systemie kontroli	37
5. Komentarze i uwagi	38
5.1. Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego	38
5.2. Departamentu Rybołówstwa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi	41
5.3. Morski Oddział Straży Granicznej	46
5.4. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	47
5.5. Środowisko rybackie	48
5.6. Połowy NNN, paszowe, sportowo-rekreacyjne	49
5.7. Rynek rybny w polsce	51
5.8. Rola społeczeństwa w kształtowaniu zrównoważonych połowów	52
6. Wnioski i zalecenia	54
Załącznik 1 Podstawowe informacje na temat rybołówstwa bałtyckiego i jego problemów	59
1.1. Połowy i floty rybackie na Morzu Bałtyckim	59
1.2. Połowy nielegalne, nieraportowane, nieuregulowane (NNN)	61
1.3. Połowy „paszowe”	62
1.4. Połowy sportowo-rekreacyjne	63
1.5. Szacowanie zasobów i techniczne środki ochrony	64
1.6. Przyłów i odrzuty	64
1.7. Polski sektor rybołówstwa	67
Załącznik 2 Główne akty prawne regulujące działania polskiej administracji rybackiej	69
2.1. Ustawa z dnia 19 lutego 2004 r. o rybołówstwie	69
2.2. Ustawa z dnia 22 stycznia 2004 r. o organizacji rynku rybnego i pomocy finansowej w gospodarce rybnej	90

Niniejszy raport powstał w związku z kontynuacją projektu „Monitoring systemu kontroli połowów dorsza, łososia i pozostałych gatunków ważnych społecznie i ekologicznie na Bałtyku”, zrealizowanego przez Federację Zielonych GAJA w 2008 r. Głównym celem raportu jest aktualizacja danych dotyczących polskich kontroli połowów na Morzu Bałtyckim, prowadzonych w latach 2005-2009 oraz ocena deklarowanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi pozytywnych zmian w obszarze jakości i efektywności technik inspekcyjnych stosowanych przez Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego. Jednocześnie raport pomaga ocenić stopień wdrażania prawodawstwa UE przez polską administrację rybacką oraz zakres świadomości społecznej o stanie zasobów Morza Bałtyckiego, od momentu wydania pierwszego raportu w 2009 r.

Raport, podobnie jak jego poprzednie wydanie, stanowi możliwie obiektywny obraz polskiego rybołówstwa bałtyckiego. Zawarte w nim dane pochodzą w głównej mierze z oficjalnych źródeł polskiej administracji rybackiej, ale przedstawia on również informacje mniej lub bardziej nieoficjalne, krążące w środowisku – w raporcie znalazły się więc poglądy rybaków i armatorów, nie zabrakło także aktualnych danych naukowych. Całość podsumowano w formie komentarzy, wniosków i zaleceń.

Publikując raport, Federacja Zielonych GAJA liczy na dalsze poszerzenie publicznej debaty dotyczącej problemów polskiego rybołówstwa, którego sytuacja wydaje się być bardzo trudna. Autorom raportu zależy również na wzmocnieniu podjętych przez Komisję Europejską działań na rzecz skutecznego zrównoważenia połowów bałtyckich, a przede wszystkim, na wsparciu efektywnego systemu kontroli połowów. Tylko zdecydowane kroki, usprawniające gospodarowanie zasobami rybnymi, mogą pomóc w bezwzględnej eliminacji praktyk rybackich naruszających prawo z zakresu rybołówstwa.

Streszczenie

W ramach przeprowadzonych działań monitoringowych Federacja Zielonych GAJA uzyskała oficjalne informacje od Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego w Szczecinie, Słupsku i Gdyni, Centrum Monitorowania Rybołówstwa oraz Departamentu Rybołówstwa w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi, odpowiedzialnych między innymi za przeprowadzanie kontroli i zarządzanie rybołówstwem w Polsce. Trzeba na wstępie zaznaczyć, że administracja publiczna utrudniała dostęp do informacji niezbędnych do zredagowania raportu. Zwlekanie z udzielaniem odpowiedzi oraz wielokrotne unikanie przekazania jakichkolwiek danych przez ustawowo zobowiązane do tego podmioty, nasuwa podejrzenie, że praktyki te są efektem nieodpowiedniego zarządzania bazami danych, bądź mają na celu ukrycie istniejących nieścisłości i ograniczenie dostępu do posiadanych informacji zainteresowanym podmiotom. Warto nadmienić, że działania podjęte przez Federację Zielonych GAJA miały na celu wyłącznie ukazanie kondycji polskiego rybołówstwa bałtyckiego. Otrzymane informacje i dane liczbowe zostały porównane z danymi otrzymanymi w poprzednim monitoringu, a następnie skonfrontowane z opiniami przedstawicieli sektora rybnego w Polsce. W ten sposób uaktualniono raport z 2009 r., opisujący spostrzeżenia, nieścisłości i słabości zarządzania rybołówstwem w Polsce, lecz przede wszystkim skupiający się na ocenie funkcjonowania polskiego systemu kontroli połowów morskich. W uaktualnionym raporcie ponownie zawarto szereg uwag, opinii, wniosków i propozycji zmian dotyczących obecnie stosowanego systemu inspekcji połowów i dystrybucji produktów rybnych. Wskazano też powszechnie znane sposoby omijania przepisów z zakresu rybołówstwa.

Z raportu wynika jasno, że istniejące luki prawne oraz niedostosowanie przepisów do rzeczywistości, to wciąż jedne z głównych powodów nieszczelności kontroli rybołówstwa i dystrybucji ryb w Polsce. Eliminacja zjawiska nielegalnych, nieraportowanych i nieuregulowanych połowów (NNN) oraz „szarej strefy”, opowanej przez podmioty czerpiące z faktu ich istnienia znaczne korzyści, była, jest i będzie bardzo trudna. Nie dziwi głośny sprzeciw części środowiska rybackiego i przetwórczego wobec planów uszczelniania kontroli, wprowadzania surowych kar i usprawniania mechanizmów rynkowych, gdyż wiązałoby się to z ograniczeniem bardzo wysokich zysków czerpanych z nielegalnej działalności wielu osób. Stąd próby zacieklego oporu i bezwzględne wykorzystywanie wszelkich słabości polskiej oraz europejskiej administracji rybackiej. Odbywa się to kosztem uczciwych i pragnących normalności rybaków, którym losy rybołówstwa nie są obojętne. Dlatego zdecydowane kroki, wykluczające wszelkie nieuczciwe elementy z rybołówstwa, są tak ważne i tak potrzebne. Niestety, działania odpowiednich służb administracji państwowej mające służyć naprawie obecnej sytuacji, wciąż wydają się być niewystarczające. Pozostawianie jednostek inspekcyjnych pod nadzorem Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, *de facto* odpowiedzialnego za zachowanie określonych, ekonomicznych wyników połowowych oraz wykorzystywanie wielomilionowych dotacji z UE na utrzy-

manie rybaków i floty, nie sprzyja efektywnemu i bezwzględnemu eliminowaniu nadużyć w sektorze. Polski rząd nie może przecież pozwolić sobie na sankcje ze strony Komisji Europejskiej, wygląda więc na to, że łatwiej wyciszyć problemy niż stawić im czoła.

Wobec powyższego, deklarowane przez polską administrację zmiany, dotyczące wzrostu skuteczności działań jednostek kontrolnych, wydają się być pozorne i nieadekwatne do skali problemu nielegalnych połowów oraz faktu istnienia „szarej strefy” w polskim rybołówstwie. Niejasna strategia racjonalnego rozwoju, niewystarczająca liczba inspektorów rybołówstwa, nepotyzm, przypadki korupcji, skostniałe struktury organizacyjne, skomplikowane prawodawstwo, brak jednolitych i pełnych statystyk świadczących o efektywności pracy inspektorów sprawiają, że w rzeczywistości kontrole rybołówstwa w Polskich Obszarach Morskich są mało skuteczne i wciąż niewystarczające. Mankamentem jest też przestarzałe ustawodawstwo, pełne niejasności i wieloznacznych interpretacji. Istnieją podmioty wykorzystujące obecną sytuację prawną, nierzadko osiągając w ten sposób znaczne zyski. Nie dziwi więc lobbowanie pewnych grup i osób za utrzymaniem *status quo*.

W związku z tym, że branża rybacka jest środowiskiem małym i hermetycznym (ok. 27000 osób w skali całego kraju), świadomość mieszkańców Polski na jej temat jest bardzo niska. Wciąż brak odpowiedniej presji społecznej, skłaniającej do rozwiązywania istniejących od lat problemów oraz do zapobiegania tworzeniu i nawarstwianiu się kolejnych. Obecnie instytucje rządowe nie angażują się w kampanie edukacyjne, poprawiające stan wiedzy nt. rybołówstwa i zasobów Morza Bałtyckiego wśród społeczeństwa. W związku z tym działania edukacyjne powinny być intensyfikowane, głównie przez organizacje pozarządowe. Idealnym rozwiązaniem byłoby wsparcie profesjonalnie przygotowanych akcji społecznych przez odpowiednie ministerstwa i służby, co wzmocniłoby walkę z nielegalnymi praktykami rybackimi, wzmacniając koncepcję zrównoważonego gospodarowania zasobami ryb – wspólnego dobra wszystkich obywateli.

Najwyższy więc czas na poważne usprawnienie prac administracji i zwiększenie świadomości polskiej opinii publicznej na temat rybołówstwa i problemów z nim związanych. Warto jednak, by poza deklaracjami decydentów i formułowanymi wnioskami, szły konkretne rozwiązania. Działania administracji w obszarze kształtowania nowej jakości kontroli rybołówstwa i jego zarządzania muszą być bardziej transparentne, procedury kontrolne skuteczne, ujednolicone i dostosowane do panującej rzeczywistości.

Przy okazji działań podjętych w ostatnim roku przez Komisję Europejską mających na celu wprowadzenie pozytywnych zmian w systemie kontroli europejskiego rybołówstwa (Rozporządzenie Rady (WE) nr 1224/2009 z dnia 20 listopada 2009 r. *ustanawiające wspólnotowy system kontroli w celu zapewnienia przestrzegania przepisów wspólnej polityki rybołówstwa, zmieniające rozporządzenia (WE) nr 847/96, (WE) nr 2371/2002, (WE) nr 811/2004, (WE) nr 768/2005, (WE) nr*

2115/2005, (WE) nr 2166/2005, (WE) nr 388/2006, (WE) nr 509/2007, (WE) nr 676/2007, (WE) nr 1098/2007, (WE) nr 1300/2008, (WE) nr 1342/2008 i uchylające rozporządzenia (EWG) nr 2847/93, (WE) nr 1627/94 oraz (WE) nr 1966/2006) oraz planowanej reformy Wspólnej Polityki Rybackiej w Unii Europejskiej, Federacja Zielonych GAJA pragnie ponownie zwrócić szczególną uwagę na podstawowe problemy związane z inspekcją rybacką i zarządzaniem połowami w Polsce. Problemy wymienione poniżej pozostały nierozwiązane i aktualne od ostatniego wydania raportu w 2009 r.

- Inspektorzy rybołówstwa morskiego – niedostateczna motywacja do podejmowania efektywnych działań, brak wystarczających uprawnień kontrolnych, częste powiązania z miejscowymi rybakami, częste przypadki łapówek ale też i zastraszeń, niewystarczająca ilość inspektorów,
- Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego – niewielka odpowiedzialność w obszarze kontroli dystrybucji produktów rybnych na lądzie i śledzenia źródła ich pochodzenia, niska jakość kontroli, brak ujednoczonych statystyk prowadzonych kontroli, podległość Ministerstwu Rolnictwa i Rozwoju Wsi ,
- Sankcje – zdecydowanie za niskie kary za łamanie przepisów o rybołówstwie, także w nowo przyjętym Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 czerwca 2010 r. (Dz.U. 2010 nr 125 poz. 849), w wielu przypadkach rybakom „opłaca się ryzykować otrzymanie kary”, przeciągające się sprawy karne ,
- Pomoc finansowa – brak zbiorczej bazy danych odnośnie jednostek rybackich naruszających przepisy; jednostki łamiące prawo z zakresu rybołówstwa mogą starać się o dofinansowanie w ramach środków UE, nieuzasadnione ekonomicznie dotowanie części floty rybackiej pozostającej w portach,
- Współpraca pomiędzy instytucjami – słaba wymiana informacji, mała ilość wspólnie organizowanych inspekcji, luki kompetencyjne poszczególnych służb, brak wyznaczonych wspólnych celów kontroli, uchylene Rozporządzenia Rady ministrów z 26 sierpnia 2004 r. (Dz.U. 2004 nr 196 poz. 2015), regulującego zasady dotychczas obowiązującej współpracy,
- Połowy sportowo-rekreacyjne – niedostateczna ilość kontroli wędkarzy i armatorów oferujących połowy wędkarskie, brak ewidencjonowania połowów tego typu, przekonanie o niskiej szkodliwości czynu w przypadku łamania przepisów z zakresu połowów rekreacyjnych, nieefektywne i nieadekwatne rozwiązania prawne (limit dobowy na 1 wędkarza) oraz brak skutecznego egzekwowania obowiązujących przepisów (pobłażliwość wobec wprowadzania na rynek ryb pochodzących z połowów sportowych),
- Administracja rybacka w Polsce – niewystarczające komunikaty informacyjne, powolne podejmowanie działań, brak zdecydowanych kroków uderzających w nielegalne praktyki rybackie, brak przejrzystości i skuteczności działań, brak długofalowej strategii przeprowadzenia transformacji rybołówstwa i przystosowania go do obecnych warunków, subsydiowanie i utrzymywanie floty rybackiej na zbyt wysokim poziomie,
- Morski Oddział Straży Granicznej – zbyt małe kompetencje w zakresie kontroli rybołówstwa na morzu, niedostateczna ilość kontroli dystrybucji ryb na lądzie, brak stosownych uprawnień do sprawowania nadzoru w zakresie zrównoważonych połowów na Morzu Bałtyckim,

- Przestrzeganie prawa - brak powszechnej kultury postępowania zgodnie z ustalonymi przepisami w polskim sektorze rybołówstwa spowodowany jest ich niejasnością, niską jakością kontroli rybackiej i brakiem konsekwentnej eliminacji zjawiska połowów nielegalnych.

Na podstawie przeprowadzonego monitoringu społecznego polskich instytucji odpowiedzialnych za kontrolę rybołówstwa na Morzu Bałtyckim, Federacja Zielonych GAJA wyciąga następujące, nierzadko powtarzane w przeszłości, wnioski:

- istnieją wiarygodne źródła informacji potwierdzające nieszczelność i nieskuteczność systemu inspekcji rybołówstwa w Polsce oraz tezy o niesprawnie funkcjonujących elementach gospodarowania zasobami morskimi. Ponadto istnieją podejrzenia o istnieniu powiązań korupcyjnych umożliwiających wprowadzanie nielegalnie złowionych ryb na rynek, a następnie ich dystrybucję,
- polskie instytucje powołane do kontroli rybołówstwa często nie są w stanie lub nie są zainteresowane w pełni wykonywaniem swoich obowiązków, zarówno w wyniku braku jasnych i skutecznych narzędzi prawnych, jak również w wyniku braku kontroli skuteczności ich działania, braku jasnych procedur postępowania i zbyt dużej dowolności interpretacyjnej nieściśle przepisów oraz braku współpracy z ustawowo przewidzianymi do tego instytucjami,
- nieskuteczność obowiązujących przepisów z zakresu rybołówstwa spowodowana jest ich złym skonstruowaniem, nieścisłością, a często wzajemnym wykluczaniem się poszczególnych artykułów. Przepisy opracowane w przeszłości nie przystają do obecnej rzeczywistości rybackiej, skali istniejących problemów oraz dynamicznie ewoluującej branży i rynku rybnego. Prace nad nową ustawą o rybołówstwie trwają zbyt długo, istnieje też ryzyko wpływu na jej treści przez podmioty lobbujące,
- w celu skutecznej eliminacji połowów NNN oraz poprawy sytuacji w rybołówstwie bałtyckim niezbędne jest przeprowadzenie reformy Wspólnej Polityki Rybackiej UE, w tym modernizacji tak ważnego elementu, jakim jest inspekcja rybołówstwa. Polska musi aktywnie uczestniczyć we wspieraniu idei zrównoważonych połowów na europejskich akwenach oraz skutecznie wdrażać prawo eliminujące połowy nielegalne m.in. na Bałtyku,
- w ramach walki z „szarą strefą” w polskim rybołówstwie, trzeba zdecydowanie uszczelnić i rozwinąć kontrolę dystrybucji produktów rybnych na lądzie oraz uaktywnić system śledzenia ich pochodzenia,
- należy pozbawiać pomocy finansowej podmioty nagminnie naruszające przepisy o rybołówstwie oraz wspierać uczciwych rybaków i armatorów w pozyskiwaniu środków unijnych,
- należy zmniejszyć nakład połowowy polskiej floty dorszowej i zaprzestać nieopłacalnego dofinansowywania jednostek pozostających w portach rybackich,
- należy wprowadzić surowe sankcje za prowadzenie nielegalnej działalności w obszarze rybołówstwa, w tym możliwość utraty licencji połowowej. Wystawianie przez inspektorów rybołówstwa mandatów na miejscu wykroczenia znacznie przyspieszyłoby egzekwowanie nałożonych kar,

- należy zintensyfikować działania Wspólnotowej Agencji Kontroli Rybołówstwa (CFCA) w celu ujednoczenia norm kontroli i zwiększenia presji przestrzegania prawa na Morzu Bałtyckim. Agencja powinna posiadać więcej uprawnień w zakresie przeprowadzania niezapowiedzianych kontroli bałtyckich armatorów i rybaków, jak również jakości pracy służb inspekcyjnych we wszystkich Państwach Członkowskich UE.

Federacja Zielonych GAJA sądzi, że podobne działania monitoringowe powinny zostać zainicjowane w pozostałych krajach nadbałtyckich, po to, by wesprzeć walkę z połowami niezgodnymi z przepisami oraz by zmobilizować odpowiedzialne organy do szybszego i skutecznego rozwiązania spornych sytuacji w sektorze bałtyckiego rybołówstwa. Przeprowadzone działanie monitoringowe mogłoby zmotywować zagraniczne organizacje pozarządowe do przeglądu ich narodowych systemów kontroli połowów, wyszczególnienia najważniejszych problemów oraz wykrycia wszelkich ewidentnych nieprawidłowości w zarządzaniu europejskim rybołówstwem na Morzu Bałtyckim. Takie społeczne inicjatywy powinny stać się istotnym elementem walki z niewidzialną sferą nielegalnych zysków, niezwykle szkodliwą dla przyszłości europejskiego rybołówstwa, uczciwych ludzi związanych z sektorem rybactwa oraz dla całego ekosystemu Bałtyku.

Należy pamiętać, że poszczególne stada ryb stanowią naturalne dobro wszystkich obywateli państwa, rybacy natomiast dzięki uzyskaniu licencji połowowej uprawieni są jedynie do eksploatacji tych zasobów, nie stając się ich właścicielami. Dlatego ważnym jest, by informować opinię publiczną o głównych problemach rybołówstwa w Europie i w Polsce oraz o możliwościach ochrony zasobów ryb w Morzu Bałtyckim, także poprzez zwracanie uwagi na pochodzenie kupowanych w sklepie produktów rybnych. Dzięki temu wzrośnie wiedza na temat rybołówstwa i akceptacja działań promujących kulturę przestrzegania przepisów. Wszelkie pozytywne zmiany w zarządzaniu europejskim rybołówstwem, bez zrozumienia i poparcia społeczeństwa zarówno w kraju, jak i za granicą, mogą okazać się trudne lub wręcz niemożliwe do wprowadzenia.

1. METODOLOGIA MONITORINGU

1.1. Dlaczego rozpoczęto monitoring społeczny?

W związku z trudną sytuacją rybołówstwa bałtyckiego w Polsce Federacja Zielonych GAJA podjęła decyzję o kontynuowaniu projektu monitoringu instytucji odpowiedzialnych za kontrolę polskich połowów. Powstały raport jest zatem próbą określenia zmian, jakie zaszły pod względem skuteczności działań polskich jednostek inspekcyjnych w zwalczaniu nielegalnych, nieraportowanych i nieuregulowanych połowów. W wyniku połowów NNN niemożliwym staje się wiarygodne określenie stanu biologicznych zasobów Bałtyku, a co się z tym wiąże skutecznego nimi zarządzania. Federacja Zielonych GAJA pragnie zwrócić uwagę opinii publicznej na fakt, że skala wszelkich uchybień, nieszczelności systemu kontroli, nielegalnych praktyk rybackich, niewłaściwie funkcjonujących elementów zarządzania rybołówstwem oraz skomplikowanych, źle sformułowanych i niejednoznacznych przepisów prawnych w Polsce jest wciąż na tyle duża, że zagraża narodowej gospodarce rybnej.

Niestety, nawarstwienie problemów i brak skuteczności w prowadzonej przez Unię Europejską polityce rybackiej doprowadziły do sytuacji, w której tylko 1/3 polskiej floty dorszowej ma prawo poławiania dorszy. Reszta armatorów pobiera wysokie dotacje za pozostawanie w portach. Ta kuriozalna sytuacja nie ma nic wspólnego z zasadami wolnego rynku, co gorsza jest elementem Wspólnej Polityki Rybackiej, nieskutecznie prowadzonej przez UE w ostatnich latach. Żadna inna branża w Polsce nie mogła i nie może liczyć na podobne traktowanie. Ponadto, nieskuteczność sankcji wobec osób nagminnie łamiących prawo rybackie oraz nieefektywność działań służb kontrolnych dopełniają obrazu polskiego rybołówstwa bałtyckiego. Wskutek ww. praktyk uczciwi rybacy tracą pieniądze, dobre imię i nadzieję na poprawę swojej sytuacji. Przysłowiowym światłem w tunelu zdaje się być trwająca obecnie reforma Wspólnej Polityki Rybackiej, która pozwala sądzić, iż całe rybołówstwo europejskie wkroczy ostatecznie na zrównoważoną drogę rozwoju z korzyścią dla sektora i środowiska.

1.2. Cele monitoringu

- wskazanie i opisanie podstawowych czynników wpływających na niską jakość kontroli rybołówstwa w Polsce oraz rozwój „szarej strefy” na rynku rybnym,
- zaproponowanie wprowadzenia nowych rozwiązań systemowych, zdecydowanie poprawiających efektywność inspekcji rybackich,
- przekazanie wiedzy zdobytej podczas monitoringu obywatelom, decydentom oraz zainteresowanym podmiotom z sektora rybołówstwa,
- zwiększenie wiedzy i świadomości społecznej na temat rybołówstwa bałtyckiego i jego problemów, w tym na temat zagrożeń jakie niosą ze sobą połowy NNN,
- poszerzenie debaty na temat konieczności dokonywania połowów w sposób zrównoważony oraz rozsądnego zarządzania gospodarką rybną na Morzu Bałtyckim.

1.3. Kto został objęty monitoringiem?

Podobnie, jak przy ostatniej publikacji raportu w 2009 r., monitoringiem zostały objęte instytucje odpowiedzialne za kontrole polskich połowów na Morzu Bałtyckim. Wśród nich znalazły się Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego (OIRM), zlokalizowane w Szczecinie, Słupsku i Gdyni oraz Centrum Monitorowania Rybołówstwa (CMR) w Gdyni. Jednocześnie pytania monitoringowe przesłano bezpośrednio do Departamentu Rybołówstwa w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Pod uwagę wzięto także niezwykle interesujące, mniej lub bardziej oficjalne, opinie rybaków, nierzadko prezentowane w mediach, np. na stronach forum branżowego www.portalmorski.pl.

Poniższa tabela przedstawia spis instytucji objętych działaniem monitoringowym wraz z podstawowymi danymi kontaktowymi.

NAZWA INSTYTUCJI	ADRES	OSOBA/FUNKCJA	TELEFON, FAX, E-MAIL, WWW
MRiRW Departament Rybołówstwa	ul. Wspólna 30 00-930 Warszawa	Dyrektor Departamentu Rybołówstwa Roman Wenerski	Tel: (022) 623-14-71 Fax: (022) 623-22-04 kancelaria@minrol.gov.pl www: minrol.gov.pl
Centrum Monitorowania Rybołówstwa	ul. Kołłątaja 1 81-332 Gdynia	Naczelnik Wydziału Centrum Monitorowania Rybołówstwa Zbigniew Grabowski	Tel: (058) 660-34-07 Fax: (058) 735-63-14 cmr@cmr.gov.pl cmr.gov.pl
Okręgowy Inspektorat Rybołówstwa Morskiego w Szczecinie	ul. Starzyńskiego 8 70-506 Szczecin	p.o. Okręgowy Inspektor Rybołówstwa Morskiego w Szczecinie Stanisław Kasperek	Tel: (091) 432-25-50 Fax: (091) 488-39-03 oirm@oirm.szczecin.pl bip.oirm.szczecin.pl
Okręgowy Inspektorat Rybołówstwa Morskiego w Słupsku	ul. Jana Pawła II 1 76-200 Słupsk	Z-ca Okręgowego Inspektora Rybołówstwa Morskiego w Słupsku Marcin Mystek	Tel: (059) 840-34-24 Fax: (059) 840-34-24 oirm@atecom.com.pl oirmslupsk.mojbip.pl
Okręgowy Inspektorat Rybołówstwa Morskiego w Gdyni	ul. Śląska 53 81-304 Gdynia	Okręgowy Inspektor Rybołówstwa Morskiego w Gdyni z up. Naczelnik Wydz. Inspekcji Rybołówstwa Jarosław Kościelny	Tel: (058) 669-83-07 Fax: (058) 620-00-49 oirm@oirm.gdynia.pl bip.oirm.gdynia.pl

1.4. W jaki sposób prowadzono monitoring?

Monitoring prowadzono w formie korespondencyjnej od 4 stycznia do 31 marca 2010 r. Ze względu na krótki przedział czasowy i zwlekanie z udzieleniem odpowiedzi przez Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego, poszczególne instytucje otrzymały tylko po dwa zestawy pytań związanych z funkcjonowaniem kontroli i zarządzaniem rybołówstwem w Polsce. Pytania zadawano zgodnie z ustawą o *dostępie do informacji publicznej* z dnia 6 września 2001 r. Treść pytań opracowywano na podstawie obowiązujących w Polsce przepisów z zakresu kontroli i zarządzania rybołówstwem oraz innych ogólnodostępnych źródeł, dotyczących połowów prowadzonych na morzu, m.in. takich jak informacje w mediach, kontakty osobiste z przedstawicielami rybactwa i nauki oraz obserwacje własne.

Ustawowy termin odpowiedzi na zadane pytania wynosił 30 dni. Zaznaczyć należy, że odpowiedzi na zawarte w ankietach pytania udzielone przez Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego w Słupsku i Gdyni były zdawkowe i w znacznej mierze omijające sedno pytania. Inspektoraty powoływały się na brak występowania statusu informacji publicznej unikając tym samym odpowiedzi na zadane pytania. Kilka przykładów:

pytanie

„Czy w związku z Państwa uprawnieniami, o których mowa w art. 55 ustawy o rybołówstwie z dnia 19 lutego 2004 r. w Państwa Inspektoracie zostały wydane jakieś zarządzenia porządkowe zawierające zakazy lub nakazy określonego zachowania względem ochrony żywych zasobów morza? Jeśli tak, to jakie zarządzenia zostały wydane w poszczególnych latach 2005-2009?”

odpowiedź

„Informacje dotyczące obowiązujących przepisów pozostają poza zakresem ustawy o *dostępie do informacji publicznej*.”

pytanie

„Jak często prowadzili Państwo kontrole przetwórnicy ryb w poszczególnych latach (2005-2009)? Czy wykryto jakieś nieprawidłowości podczas takich kontroli?”

odpowiedź

„W latach 2005-2009 inspektorzy Okręgowego Inspektoratu Rybołówstwa Morskiego w Gdyni/Słupsku przeprowadzili 807/104 kontroli/kontrole magazynów, środków transportu i zakładów przetwórczych. Bardziej szczegółowa statystyka nie jest prowadzona. Brak również zbiorczej informacji dotyczącej liczby wykrytych nieprawidłowości w trakcie tych kontroli.”

pytanie

„Ile takich przetwórnicy znajduje się w obszarze działania Państwa Inspektoratu?”

odpowiedź

„Przetwórnicy ryb nie podlegają rejestracji w tut. Inspektoracie. W posiadanych przez nas zasobach brak jest danych o liczbie działających przetwórnicy ryb na terenie działania Inspektoratu.”

pytanie

„Jaka instytucja odpowiedzialna jest za prowadzenie zbiorczej bazy danych jednostek rybackich naruszających przepisy z zakresu rybołówstwa? Czy poszczególni inspektorzy mają na bieżąco dostęp do tych danych?”

odpowiedź

„Tutejszy Inspektorat nie jest odpowiedzialny za prowadzenie zbiorczej bazy danych jednostek naruszających przepisy z zakresu rybołówstwa,”

pytanie

„Czy armatorów polskich jednostek prowadzących połowy sportowo – rekreacyjne na obcych wodach terytorialnych obowiązują polskie przepisy o rybołówstwie?”

odpowiedź

„Informacje dotyczące obowiązujących przepisów pozostają poza zakresem przedmiotowym ustawy o *dostępie do informacji publicznej*.”

pytanie

„Czy zetknęliście się Państwo z procederem wykonywania połowów sportowo-rekreacyjnych przez polskie jednostki na wodach podlegających jurysdykcji Królestwa Danii na podstawie duńskiej licencji połowowej? Jeśli tak jakim przepisom z zakresu rybołówstwa podlegają takie jednostki – polskim czy duńskim?”

odpowiedź

„Brak danych do których odnosi się zapytanie.”

pytanie

„Prosimy wymienić kwadraty rybackie Morza Bałtyckiego, w których prowadzili Państwo kontrole rybołówstwa, ze szczególnym uwzględnieniem okresów ochronnych. Prosimy podać również ilość tych kontroli w poszczególnych miesiącach.”

odpowiedź

„Rejsy kontrolne i ich trasy nie są przez nas ewidencjonowane w rozbiciu na poszczególne kwadraty rybackie. Nie posiadamy też zapisów tras umożliwiających nałożenie na siatkę kwadratów. Brak w tym zakresie informacji do przekazania.”

pytanie

„Jak wygląda nadzór nad przestrzeganiem przepisów Unii Europejskiej w zakresie wprowadzania na rynek produktów rybnych w myśl art. 8 ustawy o *organizacji rynku rybnego i pomocy finansowej w gospodarce rybnej* z dnia 22 stycznia 2004?”

odpowiedź

„Nadzór nad przestrzeganiem przepisów Unii Europejskiej w zakresie wprowadzania na rynek produktów rybnych realizowany jest zgodnie z przepisami przywołanej w zapytaniu ustawy.”

Zaznaczyć należy, że odpowiedzi udzielone przez OIRM w Gdyni i Słupsku były identyczne pod względem treści, różniąc się tylko poszczególnymi cyframi. Nasuwa to przypuszczenie, że sporządziła je ta sama osoba, chociaż są to dwie odrębne jednostki administracyjne. Nie wiadomo z jakich przyczyn współpraca z powyższymi Inspektoratami przybrała taką formę i dlaczego udostępnianie informacji dotyczących pracy tych Inspektoratów było utrudniane. Jedynie Okręgowy Inspektorat Rybołówstwa Morskiego w Szczecinie (pomimo dwumiesięcznego opóźnienia w przesłaniu odpowiedzi) udzielił satysfakcjonujących i nadających się do przeanalizowania informacji na temat swojej działalności.

2. INFORMACJE DOTYCZĄCE INSTYTUCJI I SŁUŻB OBJĘTYCH MONITORINGIEM

2.1. Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego

Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego są organami administracji niezespólonej, czyli częścią administracji rządowej podporządkowanej Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego zostały powołane na podstawie ustawy o *zmianie ustawy o działach administracji rządowej oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 70 z dnia 26 sierpnia 1999 r., poz. 778 z późniejszymi zmianami). Mogą one wydawać akty prawa miejscowego (obowiązujące na terenie województwa lub jego części).

2.1.1. Informacje podstawowe

W Polsce działają trzy Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego zlokalizowane w Szczecinie, Słupsku i Gdyni. Każdemu z nich podlegają inspektoraty terenowe:

- OIRM Szczecin – Dziwnów, Świnoujście, Trzebież, Wolin,
- OIRM Słupsk – Darłowo, Kołobrzeg, Ustka, Łeba,
- OIRM Gdynia – Frombork, Sztutowo, Hel, Władysławowo.

Zgodnie z art. 56.1 i art. 56.2 ustawy o rybołówstwie nadzór nad przestrzeganiem przepisów o rybołówstwie sprawują Okręgowi Inspektorzy Rybołówstwa Morskiego za pośrednictwem poszczególnych inspektorów rybołówstwa morskiego. Wszyscy okręgowi inspektorzy odpowiadają bezpośrednio przed dyrekcją Departamentu Rybołówstwa w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Resort ten monitoruje działalność Inspektoratów na podstawie przesyłanych cyklicznie informacji dotyczących przeprowadzonych kontroli. Centrum Monitorowania Rybołówstwa w Gdyni przekazuje dodatkowo informacje na temat ilości przeprowadzonych inspekcji. Ponadto, w ramach kontroli przeprowadzanych przez inspektorów Komisji Europejskiej, Departament Rybołówstwa otrzymuje sprawozdania stanowiące informacje co do oceny skuteczności działań krajowych służb kontrolnych.

Podstawowym rozporządzeniem regulującym kwestie kontroli rybołówstwa w Unii Europejskiej jest przyjęte niedawno Rozporządzenie Rady (WE) nr 1224/2009 z dnia 20 listopada 2009 r. *ustanawiające wspólnoty system kontroli w celu zapewnienia przestrzegania przepisów wspólnej polityki rybołówstwa, zmieniające rozporządzenia (WE) nr 847/96, (WE) nr 2371/2002, (WE) nr 811/2004, (WE) nr 768/2005, (WE) nr 2115/2005, (WE) nr 2166/2005, (WE) nr 388/2006, (WE) nr 509/2007, (WE) nr 676/2007, (WE) nr 1098/2007, (WE) nr 1300/2008, (WE) nr 1342/2008 i uchylające*

rozporządzenia (EWG) nr 2847/93, (WE) nr 1627/94 oraz (WE) nr 1966/2006. W Polsce od 1 stycznia 2010 r. stosowane jest Rozporządzenie Rady (WE) nr 1005/2008 z dnia 29 września 2008 r. ustanawiające wspólnotowy system zapobiegania nielegalnym, nieraportowanym i nieuregulowanym połowom oraz ich powstrzymywania i eliminowania, zmieniające rozporządzenie (EWG) 2847/93, (WE) 1936/2001 i (WE) 601/2004 oraz uchylające rozporządzenie (WE) 1093/94 i (WE) 1447/1999. Celem tej regulacji jest zwalczanie połowów nielegalnych, nieraportowanych i nieuregulowanych m.in. poprzez stworzenie systemu kontroli świadectw połowowych na wprowadzane na obszar UE z państw trzecich produkty rybołówstwa. Inicjatywa ta jest bardzo słuszną, przydałoby się jednak wprowadzenie podobnych, skutecznych regulacji ograniczających połowy NNN na łowiskach podlegających władzy unijnej.

Ponadto, działalność Inspektoratów w Polsce oraz ich decyzyjne i wykonawcze możliwości regulują podstawowe akty prawne, zawierające jednocześnie odnośniki do prawodawstwa unijnego:

- ustawa o rybołówstwie z dnia 19 lutego 2004 r. (Dz.U. 2004 nr 62 poz. 574),
- ustawa o organizacji rynku rybnego i pomocy finansowej w gospodarce rybnej z dnia 22 stycznia 2004 r. (Dz.U. 2004 nr 34 poz. 291),
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie siedzib i terytorialnego zakresu działania okręgowych inspektorów rybołówstwa morskiego z dnia 24 września 2004 r. (Dz.U. 2004 nr 223 poz. 2267).

Do zakresu obowiązków inspektorów rybołówstwa morskiego należy wykonywanie bieżącej kontroli przestrzegania przepisów o ochronie i gospodarowaniu żywymi zasobami morza oraz porządku przy połowach, a w szczególności:

- kontrola polskich i obcych statków rybackich na akwenach polskich obszarów morskich, a także w portach i przystaniach rybackich,
- wystawianie sportowych zezwoleń połowowych,
- kontrola sportowych połowów ryb, prowadzonych na wodach polskich obszarów morskich,
- przyjmowanie zgłoszeń o wyładunkach,
- kontrola miejsc wyładunku, obrotu, magazynowania, sprzedaży, środków transportu ryb i innych organizmów morskich,
- kontrola licencji połowowych i innych dokumentów uprawniających do wykonywania rybołówstwa morskiego,
- ewidencja i weryfikacja raportów połowowych,
- kompletowanie kart stron dzienników połowowych, dokumentów sprzedaży i przesyłanie ich do Centrum Monitorowania Rybołówstwa w Gdyni,
- kontrola stałych i okresowych obwodów ochronnych,
- kontrola przestrzegania okresów ochronnych poszczególnych gatunków organizmów morskich,

- kontrola przestrzegania obowiązujących wymiarów ochronnych ryb i innych organizmów morskich,
- kontrola przestrzegania minimalnych wymiarów oczek sieci rybackich i pozostałych uregulowań dotyczących sprzętu połowowego, jego konstrukcji i użycia,
- kontrola przestrzegania przepisów szczegółowych, dotyczących pozostałych aspektów wykonywania rybołówstwa morskiego, uregulowanych obowiązującymi przepisami,
- kontrola właściwego oznakowania sprzętu rybackiego i statków rybackich,
- nadzór nad wykonywanymi zarybieniami wód polskich obszarów morskich,
- nadzorowanie złomowania statków,
- w zakresie nienormowanym w przepisach ustawy, jeżeli jest to niezbędne dla ochrony żywych zasobów morza i zachowania porządku przy połowach, inspektorzy rybołówstwa morskiego mogą wydawać zarządzenia porządkowe, zawierające zakazy lub nakazy określonego zachowania.

Zgodnie z art. 56 ustawy o rybołówstwie z dnia 19 lutego 2004 r. inspektorzy OIRM zobowiązani są do współdziałania z innymi organami administracji państwowej w celu uzupełniania swoich kompetencji i sprawowania skuteczniejszego nadzoru.

W początkowym okresie prowadzenia monitoringu średnia liczba inspektorów przypadających na Okręgowy Inspektorat wyniosła ok. 10 osób. Jednak w okresie pomiędzy 2008 r. a 2009 r. poszczególne Inspektoraty powiększyły swoje zdolności kontrolne dzięki utworzeniu nowych etatów dla przyszłych inspektorów rybołówstwa. Obecnie w OIRM w Szczecinie zatrudnionych jest 14, w OIRM w Słupsku 19, a w OIRM w Gdyni 18 inspektorów zaangażowanych w zadania inspekcyjne. Zatrudnianie nowych pracowników na stanowiska inspektorów uzależnione jest przede wszystkim od przydziału odpowiedniej ilości etatów w służbie cywilnej, a organem decydującym o utworzeniu nowych etatów jest Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W obecnej sytuacji tylko OIRM w Słupsku wyraził stanowisko o zbyt małej obsadzie inspektorskiej, pozostałe Okręgowe Inspektoraty poinformowały, iż aktualne skala zatrudnienia jest wystarczająca oraz w pełni odpowiada ich potrzebom.

W Okręgowych Inspektoratach Rybołówstwa Morskiego można wyróżnić następujące stanowiska pracy:

- Okręgowy Inspektor,
- Zastępca Okręgowego Inspektora,
- Naczelnik Wydziału Administracyjnego,
- Naczelnik Wydziału Rybołówstwa Morskiego,
- Naczelnik Wydziału Inspekcji Rybołówstwa,
- Starszy Inspektor Rybołówstwa Morskiego,
- Inspektor Rybołówstwa Morskiego,
- księgowy,

- radca prawny,
- specjalista BHP,
- członek załogi na statku inspekcyjnym.

Polscy inspektorzy wchodzi w skład korpusu służby cywilnej, tworzonego przez pracowników zatrudnionych na stanowiskach urzędniczych średniego szczebla zarządzania, koordynujących, samodzielnych, specjalistycznych i wspomagających administrację państwową.

Czas pracy inspektorów rybołówstwa wynosi 40 godzin tygodniowo. Czas ten określony jest na podstawie przepisów dotyczących członków korpusu służby cywilnej oraz kodeksu pracy. Jak podają Inspektoraty, w praktyce z uwagi na działalność floty rybackiej, podany wymiar godzin pracy w tygodniu jest ruchomy i ustalany w oparciu o przewidywaną porę wyładunków w poszczególnych portach rybackich.

Czas pracy inspektorów podzielony jest pomiędzy inspekcje a prace administracyjne w biurze. Według otrzymanych z OIRM informacji, inspektorzy przeciętnie raz w tygodniu przyjmują w swoich biurach interesantów, przeznaczając pozostały czas na nadzór nad podległymi im portami i przystaniami rybackimi oraz, w miarę potrzeb, na patrolowanie przybrzeżnych akwenów. Harmonogram zajęć podejmowanych przez polskich inspektorów rybołówstwa jest „dostosowywany do bieżących potrzeb i sytuacji panującej w rybołówstwie”.

Obecnie średnie wynagrodzenie inspektorów rybołówstwa mieści się w granicach:

- OIRM Szczecin - 2800 złotych brutto,
- OIRM Gdynia - 3900 złotych brutto,
- OIRM Słupsk - 4093 złotych brutto.

Za pracę w nadgodzinach inspektorom nie przysługuje wynagrodzenie, a jedynie ekwiwalent czasu wolnego. W tym czasie inspektorzy otrzymują wynagrodzenie jak za pracę. Na wniosek przełożonego inspektorzy mogą być nagradzani pieniężnie w formie nagród indywidualnych (z reguły 2 razy w roku). Nagrody te są zróżnicowane w zależności od wkładu pracy inspektora i osiągniętych efektów. Poza tym raz do roku inspektorzy otrzymują dodatkowe wynagrodzenie roczne (tzw. 13 pensja).

W okresie prowadzonego monitoringu Okręgowe Inspektoraty dysponowały łącznie 7 jednostkami pływającymi, służącymi do prowadzenia kontroli na wodach terytorialnych oraz w obszarze przybrzeżnym.

W przypadku rejsów kilkudniowych w polskiej wyłącznej strefie ekonomicznej, inspektorzy wykorzystują statki Morskiego Oddziału Straży Granicznej oraz statek Akademii Morskiej ze Szczecina jako dodatkową platformę inspekcyjną.

Inspektoraty Rybołówstwa wskazały na dysponowanie wystarczającymi pod względem ilościowym i technicznym środkami transportu samochodowego, dzięki któremu mogą podejmować działania kontrolne na lądzie.

2.1.2. Metody i procedury prowadzonych kontroli

Według uzyskanych informacji planowanie kontroli z zakresu rybołówstwa uwzględnia możliwości kadrowe i techniczne danego Inspektoratu. W fazie planowania inspekcji wybór czasu i miejsca kontroli przez inspektorów rybołówstwa morskiego, dokonywany jest na podstawie wewnętrznej analizy ryzyka, uwzględniającej możliwość wystąpienia następujących czynników:

- połów dokonywany bez aktualnej licencji połowowej bądź specjalnego zezwolenia połowowego,
- połów nieraportowany zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa,
- połów i wyładunek ryb niewymiarowych,
- połów w okresach ochronnych lub obszarach zamkniętych dla rybołówstwa,
- połów dokonywany za pomocą niedozwolonych narzędzi lub metod połowowych,
- wyładunek, skup, obrót organizmami morskimi złowionymi z naruszeniem przepisów o rybołówstwie.

Zgodnie z informacjami otrzymanymi z Inspektoratów kontrole statków i podmiotów obracających produktami rybnymi mają charakter wrywkowy w stosunku do całej floty rybackiej. Wybór podmiotów pod kątem przeprowadzenia inspekcji dokonywany jest na podstawie:

- warunków pogodowych na morzu,
- danych środków technicznych np.: system satelitarnego śledzenia ruchu statków rybackich (VMS) w przypadku jednostek o długości całkowitej równej lub przekraczającej 15 metrów,
- charakterystyki techniczno eksploatacyjnej poszczególnych statków rybackich znajdujących się poza portem,
- systemu wcześniejszych zgłoszeń dokonywanych przez statki rybackie (polskie jednostki posiadające na burcie jakąkolwiek ilość dorszy mają obowiązek zgłoszeń planowanego wyładunku, obce jednostki mają obowiązek zgłoszeń wyładunku w przypadku posiadania masy równej lub przewyższającej 300 kg żywej wagi, na 1 godzinę przed przyplłynięciem do portu)
- zasady zaliczenia danego statku rybackiego do grupy podwyższonego ryzyka w związku z wcześniejszymi przypadkami naruszenia przepisów przez jego załogę,
- stopnia wykorzystania kwot połowowych przydzielonych dla poszczególnych statków rybackich,
- aktualnej sytuacji połowowej,
- doświadczenia własnego inspektorów.

Dane o stopniu wykorzystania limitów połowowych przez poszczególne jednostki Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego czerpią z Systemu Informatycznego Rybołówstwa Morskiego (SIRM). Ich aktualność zależy od tempa wprowa-

dzania danych bezpośrednio w Centrum Monitorowania Rybołówstwa. System ten podlega obecnie modyfikacji w związku z wprowadzaniem elektronicznych dzienników połowowych. Ponadto Inspektoraty oceniają sytuację jednostek specjalizujących się w połowach dorsza na podstawie własnych analiz. Dane te dostępne są tylko w siedzibach Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego w Szczecinie, Słupsku i Gdyni. Inspektoraty zapewniają, że jednostki, które wykorzystały limity podlegają kontroli, o ile nadal prowadzą połowy.

W przypadku statków rybackich, jak również podmiotów skupujących produkty rybne, podstawowymi elementami podlegającymi kontroli na morzu i lądzie są:

- oznakowania statku rybackiego,
- dokumenty uprawniające do wykonywania określonego rybołówstwa morskiego (licencja połowowa, specjalne zezwolenie połowowe, sportowe zezwolenie połowowe),
- dokumenty uprawniające do wykonywania pierwszego zakupu produktów rybnych ze statku rybackiego,
- skład gatunkowy, ilość, skład sortymentowy połowu na statku, w punkcie skupu lub wewnątrz środka transportu,
- dzienniki połowowe, deklaracje wyładunkowe, dokumenty pierwszej sprzedaży, dokumenty transportowe, etykiety (i sprawdzenie krzyżowe poprawności tych dokumentów),
- pochodzenie produktów rybnych,
- używane narzędzia połowu,
- minimalne wymiary ochronnych poławianych gatunków ryb,
- okresy ochronne bądź obszary zamknięte,
- punkty pierwszej sprzedaży ryb,
- magazyny i zakłady przetwórcze ryb,
- środki transportu lądowego przewożącego produkty rybne.

Inspektorzy przyznają, że dokonują kontroli podmiotów obracających produktami rybnymi głównie w miejscach wyładunku połowu, podczas pierwszej sprzedaży ryb, czyli na etapie wprowadzania produktu na rynek.

Instrumentem zapewniającym identyfikowalność produktów rybnych wprowadzanych i znajdujących się na rynku, jest tzw. kontrola krzyżowa. Wszystkie strony dzienników połowowych i dokumenty sprzedaży są kompletowane i weryfikowane pod względem formalnym przez przyjmujących je inspektorów, którzy następnie wysyłają je do CMR w Gdyni. W CMR następuje wprowadzenie danych do systemu informatycznego, który posiada oprogramowanie wykonujące automatycznie kontrolę krzyżową. W przypadku wykrycia niespójności danych, CMR uruchamia procedurę wyjaśniającą. Ponadto instrument ten zapewnia kontrolę wykorzystania przydzielonych uprzednio kwot połowowych. Według informacji uzyskanych od Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego metodologia kontroli krzyżowej polega m.in. na porównaniu odłowionych ilości poszczególnych gatunków or-

ganizmów morskich (dane uzyskane na podstawie fizycznej kontroli na statkach, w miejscach wylądunku, w punktach pierwszej sprzedaży ryb) z danymi zawartymi w dokumentach połowowych, wylądunkowych, pierwszej sprzedaży.

Kontrola fizyczna jest jednym z najważniejszych ogniw wpływających na efektywność kontroli krzyżowej. Dzieje się tak, ponieważ bezpośrednia inspekcja statku, punktu wylądunku, sprzedaży lub magazynowania produktów rybnych umożliwia wychwycenie rzeczywistej ilości złowionych ryb. W przypadku braku kontroli fizycznej kontroli krzyżowej poddaje się ww. dokumentację. W praktyce kontrola danych zawartych w dokumentach jest prowadzona dwustopniowo:

- I wstępna analiza danych dokonywana przez inspektorów (OIRM),
- II wprowadzenie danych do systemu informatycznego w CMR, weryfikacja danych pod względem spójności (przy pomocy wcześniej ustalonych algorytmów).

W przypadku zasygnalizowania nieprawidłowości (sprzeczności logicznych) przez pracowników CMR, inspektorzy proszeni są o pomoc w ich wyjaśnianiu.

Inspektorzy na bieżąco monitorują też ruch jednostek objętych systemem VMS (Vessel Monitoring System) i konfrontują ze zgłoszeniami kapitanów jednostek, z obserwacjami wizualnymi dokonywanymi w trakcie rejsów inspekcyjnych oraz z danymi otrzymywanymi od Straży Granicznej lub administracji morskiej. Brak jest jednak faktycznej możliwości sprawdzenia, czy dana jednostka przepływająca przez obszar zamknięty dla rybołówstwa nie prowadzi na nim połowu.

Obok kontroli połowów komercyjnych, Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego zobowiązane są również do inspekcji połowów sportowo-rekreacyjnych. Jednak, jak poinformowały Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego, „ze względu na mniejszą skalę naruszeń oraz bezpośrednich zagrożeń wpływających na zasoby dorsza w Morzu Bałtyckim”, inspekcje skupiają się w głównej mierze na połowach dokonywanych przez statki rybackie.

2.1.3. Kontrole połowów sportowo-rekreacyjnych

Połowy sportowo-rekreacyjne są prężnie rozwijającą się dziedziną rybołówstwa bałtyckiego i z roku na rok wywierają coraz większy wpływ na dynamikę stad dorsza. Spowodowane jest to między innymi niewielkimi wymaganiami stawianymi armatorom prowadzącym taką działalność oraz brakiem adekwatnych uregulowań prawnych. Do prowadzenia połowów rekreacyjnych w obrębie Polskich Obszarów Morskich wymagane jest tylko uzyskanie sportowego zezwolenia połowowego. Również przepisy dotyczące okresu ochronnego dorsza nie dotyczą połowów tych ryb prowadzonych w celach sportowo-rekreacyjnych.

Mimo zwiększającej się presji wędkarzy na naturalne zasoby Bałtyku, działalność ta zdaje się być marginalizowana przez OIRM. Zgodnie z zasadami Wspólnej Polityki Rybackiej połowy dla celów sportowo-rekreacyjnych nie są uwzględniane w ramach wykorzystywania narodowych limitów połowowych, natomiast mogą być uwzględnione przez instytucje naukowe dla celów szacowania stanu

zasobów stanowiącego podstawę do ustanawiania wielkości limitów i warunków odłowu ryb w ich ramach. Polska, jako jedyny członek UE, wprowadziła dobowy limit połowowy dla wędkarzy. Ilość ryb, którą w ciągu doby może wyłowić osoba prowadząca połowy, wynosi nie więcej niż:

1. 2 sztuki łącznie – w przypadku łososia i troci,
2. 3 sztuki łącznie – w przypadku pstrąga tęczowego, sandacza i szczupaka,
3. 5 sztuk łącznie – w przypadku węgorza i lina,
4. 10 sztuk – w przypadku leszcza,
5. 7 sztuk – w przypadku dorsza,
6. 10 kg – w przypadku śledzia,
7. 5 kg łącznie – w przypadku innych gatunków ryb, z wyłączeniem babki byczej.

2.1.4. Kontrole na lądzie i rynku rybnym

W żadnym porcie ani przystani rybackiej w Polsce nie ma całodobowej obsady inspektorów rybołówstwa morskiego. Inspektorzy pracują w równoważnym systemie pracy z zachowaniem przepisów kodeksu pracy i ustawy o służbie cywilnej. Jest natomiast obowiązek obecności inspektora podczas każdego wyładunku dorsza. Armatorzy mają obowiązek powiadamiania Okręgowy Inspektorat Rybołówstwa Morskiego o planowanych wyładunkach dorsza. Trudno stwierdzić, czy faktycznie się z tego obowiązku wywiązują, tym bardziej, że brak jest w Polsce zbiorczej bazy danych jednostek rybackich naruszających przepisy z zakresu rybołówstwa. Prowadzenia takiej bazy danych wymaga unijne rozporządzenie (WE) 1224/2009), jednak dotychczas nie nastąpiła implementacja tego rozporządzenia do polskiego porządku prawnego. Uprawnienia kontrolne inspektorów rybołówstwa morskiego kończą się na etapie pierwszej sprzedaży ryb i dokumentu przewozowego produktów rybołówstwa. Według informacji uzyskanych w Departamencie Rybołówstwa inspektorzy posiadają również uprawnienia do kontroli magazynów i pomieszczeń służących do przechowywania organizmów morskich pod względem legalności ich pochodzenia. Inspektorzy nie są jednak zobowiązani do tego typu czynności, więc kontrole te odbywają się okazjonalnie. Brak jest ze strony Inspektoratów regularnych kontroli przetwórci pod względem legalności magazynowanej ryby. Za wyjątkiem OIRM w Szczecinie żaden z Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego nie potrafi stwierdzić, ile takich przetwórci działa na terenach im podlegających. Przedstawiciel Departamentu Rybołówstwa wskazuje na kompetencje Inspekcji Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Inspekcji Weterynaryjnej, Państwowej Inspekcji Sanitarnej czy Urzędu Kontroli Konkurencji i Konsumentów jako odpowiedzialnych za kontrole produktów rybnych na rynku. Żadna z tych instytucji nie prowadzi i nie posiada kompetencji do weryfikacji legalności produktów rybołówstwa.

Zgodnie z ustawą o rybołówstwie z 19 lutego 2004 r. inspektorzy mają uprawnienia do kontroli środków transportu i dokumentów przewozowych organizmów morskich, jednak art. 45 ww. ustawy w punkcie drugim zawiera zapis znoszący

konieczność posiadania przez przewoźnika dokumentu przewozowego w sytuacji, gdy transport odbywa się na odległość mniejszą niż 20 km. Według informacji uzyskanych z OIRM kontrole środków transportu odbywają się okazjonalnie. Jak już wcześniej wspomniano, za wyjątkiem OIRM w Słupsku, żaden inny Okręgowy Inspektorat Rybołówstwa Morskiego nie zgłasza zastrzeżeń odnośnie stanu osobowego inspektorów zaangażowanych w prace kontrolne. W związku z tym, że Szczecin stanowi duży ośrodek przeładunku ryb mrożonych, od stycznia 2010 r. tutejszy OIRM w związku z Rozporządzeniem Rady (WE) nr 1005/2008 z dnia 29 września 2008 r. mocno zaangażowany jest w kontrolę świadectw legalności ryby importowanej z krajów spoza UE.

2.1.5. Kontrole na morzu

OIRM w Słupsku i Gdyni nie prowadzą ewidencji kontrolowanych obszarów na morzu, w związku z czym trudno odnieść się do ich ilości, jakości i obszarów kontroli. Czynności inspekcyjne nie są prowadzone poza Polskimi Obszarami Morskimi.

W listopadzie 2009 r. nastąpiły zapowiadane wcześniej przez MRiRW zmiany w działaniu systemu VMS. Wcześniej występowały utrudnienia, związane głównie z powolnym funkcjonowaniem systemu VMS oraz problemami z dostępnością danych online. Obecnie inspektorzy mają dostęp do danych systemu również poza siedzibą OIRM. Według uzyskanych informacji system jest nadal rozwijany, w związku z tym należy się wstrzymać z jego oceną. Inspektorzy w terenowych oddziałach Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego nadal nie mają dostępu do systemu SIRM. Dane z tego systemu dostępne są jedynie w siedzibach Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego.

2.1.6. Współpraca z innymi instytucjami przewidzianymi w ustawie o rybołówstwie

Ustawa o rybołówstwie z dnia 19 lutego 2004 r. umożliwia Okręgowym Inspektoratom Rybołówstwa Morskiego współdziałanie z ww. instytucjami w celu sprawowania skuteczniejszego nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o rybołówstwie.

W myśl ww. ustawy inspektorzy OIRM przy wykonywaniu swoich czynności powinni współdziałać z organami:

- Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych,
- Inspekcji Weterynaryjnej,
- Policji,
- Państwowej Straży Rybackiej,
- Straży Granicznej,
- Służby Celnej,
- oraz z terenowymi organami administracji morskiej.

Niestety, wspólne kontrole odbywają się sporadycznie i w większości przypadków ograniczają się do wykorzystywania przez OIRM jednostek pływających Straży Granicznej. Warto zaznaczyć, że dnia 05.08.2008 r. Ministerstwo Rolnictwa

i Rozwoju Wsi oraz Komenda Główna Straży Granicznej podpisały porozumienie w sprawie współdziałania w zakresie wymiany informacji o statkach rybackich na polskich obszarach morskich. Za cel powyższego porozumienia uznano zapewnienie sprawnego i skutecznego współdziałania w zakresie zadań dotyczących nadzoru nad eksploatacją polskich obszarów morskich. Dotyczyć ma to zwłaszcza monitoringu przestrzegania przepisów obowiązujących na tych obszarach przez polskie i zagraniczne statki rybackie

Słaba lub wręcz znikoma współpraca Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego z organami wymienionymi w art. 56 ustawy o rybołówstwie z dnia 19 lutego 2004 r. związana jest głównie z uchycieniem Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie sposobu współdziałania inspektorów rybołówstwa morskiego z organami kontroli skarbowej, organami Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Inspekcji Weterynaryjnej, Policji, Straży Rybackiej, Straży Granicznej oraz terenowymi organami administracji morskiej z dnia 26 sierpnia 2004 r. Rozporządzenie to, określające zasady współpracy Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego z ww. organami, zostało uchylone w wyniku przyjęcia przez polski Sejm ustawy o zmianie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz o zmianie niektórych innych ustaw z dnia 19 grudnia 2008 r. Wobec powyższego brak jest stosownych uregulowań prawnych, umożliwiających współpracę w zakresie kontroli ww. organów.

2.1.7. Naruszenia przepisów o rybołówstwie

W związku z tym, że Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego nie prowadzą statystyk dotyczących ilości stwierdzonych naruszeń prawa o rybołówstwie, w tym o stosowaniu niedozwolonych metod połowu, naruszania okresów ochronnych, przekraczania kwoty połowowej czy braku ewidencji połowu dorsza w dzienniku połowowym, bardzo trudno jest określić skalę, jak również wskazać najczęściej popełniane wykroczenia z zakresu przepisów o rybołówstwie.

Z nieoficjalnych źródeł wiadomo, że do najczęstszych nieprawidłowości zalicza się:

- zaniżanie rzeczywistej wagi złowionych ryb w dziennikach połowowych, w deklaracjach wyładunkowych, w dokumentach pierwszej sprzedaży ryb – niepełne raportowanie połowu,
- prowadzenie połowów w obszarach zamkniętych dla rybołówstwa,
- wykonywanie rybołówstwa w trakcie obowiązywania okresów ochronnych,
- stosowanie niedozwolonych narzędzi połowowych,
- połów ryb niewymiarowych,
- wprowadzanie na rynek ryb pochodzących z nieraportowanych połowów oraz połowów sportowo-rekreacyjnych.

Ponadto rybacy, nie tylko z Polski, stosują sprawdzone i skuteczne metody omijania przepisów. Wśród nich należy wymienić:

- ukrywanie nielegalnego ładunku w specjalnie przerobionych i ukrytych ładowniach statku,

- ukrywanie nielegalnie złowionej ryby pod warstwą ryb innego gatunku,
- raportowanie połowu dorsza z Bałtyku Wschodniego jako dorsza z Bałtyku Zachodniego,
- unikanie kontroli poprzez skuteczne przekazywanie informacji o miejscach przeprowadzanej w danym momencie inspekcji,
- wyładunek ryby późną nocą,
- sprzedaż pośrednikom większej ilości ryby, niż zostało to zadeklarowane w dokumentach pierwszej sprzedaży,
- wprowadzanie nieopodatkowanej ryby na rynek nielegalnymi kanałami zbytu – tzw. „pranie ryby”,
- próby zawarcia znajomości i porozumienia z organami kontrolnymi.

2.1.8. Stosowane sankcje

W przypadku naruszenia polskiego lub unijnego prawa z zakresu rybołówstwa, wszczynane jest postępowanie administracyjne zgodnie z kodeksem postępowania administracyjnego. Wszystkie naruszenia dotyczące rybołówstwa podlegają sankcjom przewidzianym w ustawie o rybołówstwie z dnia 19 lutego 2004 r. oraz w pozostałych aktach wykonawczych. Podstawową formą sankcji wobec podmiotu, który złamał prawo, jest kara pieniężna, a jej egzekucji dokonuje właściwy urząd skarbowy. Wykazy dotyczące armatorów, kapitanów, właścicieli statków rybackich oraz podmiotów obracających produktami rybnymi, wobec których przeprowadzono postępowanie administracyjne zakończone wydaniem decyzji nakładających na nich kary pieniężne, są przekazywane w postaci miesięcznych zestawień, odpowiednim komórkom organizacyjnym Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

W przypadku bardzo poważnych naruszeń przepisów lub ich ewidentnego i stałego łamania, Okręgowy Inspektor Rybołówstwa Morskiego może złożyć wniosek do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi dotyczący ograniczenia bądź pozbawienia możliwości wykonywania rybołówstwa morskiego poprzez zawieszenie licencji połowowej wraz ze specjalnym zezwoleniem połowowym, a także prowadzenia działalności w zakresie handlu produktami na rynku rybnym przez dany podmiot.

Wysokość kar pieniężnych w Polsce określają: Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie wysokości kar pieniężnych za naruszenia przepisów o rybołówstwie z dnia 21 kwietnia 2005 r., oraz Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości kar pieniężnych za naruszenia przepisów o rybołówstwie z dnia 15 czerwca 2010 r. W Polsce, w zależności od wagi przewinienia oraz wielkości jednostki rybackiej, armator lub kapitan statku może otrzymać karę w wysokości od 500 do 110.000 złotych. Niestety rozporządzenie przyjęte w 2010 r. w znacznym stopniu zmniejszyło wymiar sankcji finansowych za łamanie niektórych przepisów o rybołówstwie. I tak np. rozporządzenie z 2005 r. przewidywało w §2 pkt. 3:

- „od 20 000 do 110 000 zł – za wykonywanie rybołówstwa morskiego bez wydanych licencji połowowej lub specjalnego zezwolenia połowowego albo innego dokumentu uprawniającego do prowadzenie połowów wydawane-

go przez Komisję Europejską, albo wbrew warunkom w nich określonym;” Tymczasem nowe rozporządzenie z 2010 r. wprowadza do §2 dodatkowo pkt. 39 o następującym brzmieniu:

- „od 2 000 do 10 000 zł – za wykonywanie rybołówstwa morskiego bez wydanego na ten statek specjalnego zezwolenia połowowego;”

Wyraźnie widać że w dwóch obowiązujących rozporządzeniach za to samo naruszenie przepisów występują dwie zasadniczo różniące się sankcje. Trudno w tej sytuacji, jak i wielu innych, odgadnąć zamysł ustawodawcy. Unaocznia to sytuację, w której nowe uregulowania, zamiast wprowadzać porządek i jasność przepisów, wprowadzają niepotrzebne rozbieżności.

Obecnie dość powolnym egzekwowaniem kar zajmują się urzędy skarbowe. Proces ten rozpoczyna się jednak dopiero po wszczęciu postępowania administracyjnego przez Okręgowego Inspektora Rybołówstwa Morskiego.

2.2. Departament Rybołówstwa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Zgodnie z Rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 listopada 2007 r. (Dz.U.07.216.1599) ww. minister kieruje m.in. działem administracji rządowej w zakresie rybołówstwa. Departament Rybołówstwa realizuje zadania ministra w zakresie koordynacji uczestnictwa we Wspólnej Polityce Rybackiej, rozwoju rybołówstwa morskiego, rybactwa śródlądowego i rynku rybnego.

W Departamencie Rybołówstwa wyodrębniono następujące wydziały:

- Wydział Polityki Strukturalnej,
- Wydział Obszarów Zależnych od Rybactwa,
- Wydział Rynku Rybnego,
- Wydział Zarządzania Zasobami Morza Bałtyckiego,
- Wydział Administracji i Inspekcji Rybackiej,
- Wydział Zarządzania Rybołówstwem Dalekomorskim,
- Wydział Rybactwa,
- Wydział Kontroli, Monitorowania i Raportowania Wykorzystania Funduszy Pomocowych,
- Wydział Osi Piątej, Informacji i Promocji,
- Centrum Monitorowania Rybołówstwa w Gdyni,
- Wydział Organizacyjno-Finansowy,
- Samodzielne Stanowisko do Spraw Systemów Informatycznych.

2.3. Centrum Monitorowania Rybołówstwa (Wydział Departamentu Rybołówstwa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi)

Centrum Monitorowania Rybołówstwa jest zamiejscową jednostką organizacyjną Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Departamentu Rybołówstwa, Wydziału Administracji. W związku z powyższym wszelkie informacje na temat działalności CMR są udzielane za pośrednictwem resortu rolnictwa. Jednostka CMR posia-

da swą siedzibę w Gdyni. Wszyscy pracownicy CMR zostali zatrudnieni zgodnie z art. 5 ustawy o służbie cywilnej. Centrum Monitorowania Rybołówstwa w Polsce powstało w wyniku obowiązku, jaki nałożyło na Polskę Rozporządzenie Rady (WE) Nr 686/97 z dn. 14 kwietnia 1997 r. Zgodnie Rozporządzeniem (EWG) nr 2847/93, ustanawiającym system kontroli nad Wspólną Polityką Rybacką, które w ostatnich miesiącach zostało zastąpione Rozporządzeniem Rady (WE) nr 1224/2009 z dnia 20 listopada 2009 r. każde państwo członkowskie Unii Europejskiej zobowiązane jest do ustanowienia satelitarnego systemu monitorowania statków (VMS), w celu ustalania pozycji wspólnotowych statków rybackich.

Za pomocą tego systemu Centrum Monitorowania Rybołówstwa każdego z państw członkowskich monitoruje ruch statków pływających pod jego banderą niezależnie od wód, na których prowadzą działania czy portu, w którym przebywają. Zatem także polskie statki rybackie dokonujące wyładunku ryb w zagranicznych portach są monitorowane pod względem wykorzystania narodowej kwoty połowowej oraz przestrzegania przepisów o rybołówstwie.

W ramach monitoringu rybołówstwa, każde państwo członkowskie zobowiązało się do obsadzenia swoich CMR odpowiednimi zasobami ludzkimi oraz wyposażenia ich we właściwy sprzęt i oprogramowanie komputerowe, pozwalające na automatyczne przetwarzanie danych i ich elektroniczne przesyłanie.

Centrum Monitorowania Rybołówstwa posiada określone zadania, szczegółowo zapisane w regulaminie pracy Departamentu Rybołówstwa. Do głównych zadań CMR należą:

- monitorowanie ruchu jednostek rybackich,
- wprowadzanie do Systemu Informatycznego Rybołówstwa Morskiego (SIRM) danych z:
 - dzienników połowowych, w tym danych o wyładunkach i przeładunkach,
 - miesięcznych raportów połowowych,
 - dokumentów pierwszej sprzedaży,
 - dokumentów przejęcia produktów rybnych,
- generowanie i przesyłanie raportów związanych z wykorzystaniem kwot połowowych oraz z działalnością systemu VMS do wszystkich uprawnionych instytucji krajowych i zagranicznych,
- współpraca z Okręgowymi Inspektoratami Rybołówstwa Morskiego oraz ze służbami kontrolnymi w Komisji Europejskiej i Wspólnotowej Agencji Kontroli Rybołówstwa w ustawowym zakresie.

CMR spełnia funkcję informacyjną dla innych podmiotów kompetentnych do kontroli działalności rybackiej i obrotu rynkowego. Często dane udostępniane przez CMR są niezbędne do potwierdzenia, czy np. nie zostały złamane przepisy dotyczące zakazu połowów na obszarach zamkniętych dla rybołówstwa lub też do określenia, czy konkretna jednostka rybacka nie prowadziła połowów w okresie ochronnym danego gatunku ryby. Dlatego CMR udostępnia potwierdzone kopie stron dzienników połowowych oraz dokumentów pierwszej sprzedaży uprawnio-

nym instytucjom kontrolnym i sądom. Dane zawarte w tych dokumentach są istotne w trakcie prowadzenia postępowań administracyjnych. CMR weryfikuje wszystkie dokumenty nadesłane przez Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego: dzienniki połowowe, miesięczne raporty połowowe oraz dokumenty pierwszej sprzedaży. Pracownicy wprowadzają dane z dokumentów do SIRM. W przypadku wykrycia rozbieżności w ilościach ryb zapisanych na stronach dziennika połowowego lub w deklaracji połowowej oraz w dokumentach pierwszej sprzedaży, kopie dokumentów są odsyłane do terenowych inspektorów rybołówstwa morskiego w celu ich wyjaśnienia.

W ramach wykonywanych zadań CMR opracowuje następujące raporty:

- Raporty dotyczące połowów wysyłane do Komisji Europejskiej w Brukseli,
 - Typ A - miesięczny raport dotyczący wielkości połowów gatunków limitowanych przeprowadzonych przez polskie statki rybackie, których wyładunki odbyły się w Polsce lub poza krajami UE,
 - Typ B - miesięczny raport dotyczący wielkości połowów gatunków limitowanych przeprowadzonych przez statki rybackie UE, których wyładunki odbyły się w Polsce,
 - Typ C - kwartalny raport dotyczący wielkości połowów gatunków Nielimitowanych przeprowadzonych przez polskie statki rybackie, których wyładunki odbyły się w Polsce lub poza krajami UE,
 - Typ D - kwartalny raport dotyczący wielkości połowów gatunków Nielimitowanych przeprowadzonych przez statki rybackie UE, których wyładunki odbyły się w Polsce,
- Raporty dotyczące połowów wysyłane do Komisji Rybołówstwa na Północno Wschodnim Atlantyku (NEAFC),
- Raporty dotyczące połowów wysyłane do Organizacji Rybołówstwa Północno Zachodniego Atlantyku (NAFO),
- Miesięczne raporty statystyczne wysyłane do GUS, w tym:
 - raport dotyczący przeładunków polskich statków rybackich na morzu,
 - wyładunki obcych jednostek w polskich portach,
 - wyładunki polskich jednostek w obcych portach,
- Codzienne raporty dotyczące pozycji polskich jednostek rybackich, jednostek rybackich UE oraz jednostek państw trzecich w polskiej strefie ekonomicznej,
- Miesięczne raporty dotyczące sprzedaży produktów rybnych dokonanych w Polsce przez statki UE,
- Półroczny raport dotyczący działalności polskiego VMS wysyłany do Komisji Europejskiej,
- Raport zbiorczy do Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO).

2.4. Morski Oddział Straży Granicznej

W związku z ograniczonymi możliwościami kontroli bałtyckiego rybołówstwa, Morski Oddział Straży Granicznej nie został objęty monitoringiem w 2010 r. Informacje zebrane w 2009 r. pozostają jednak aktualne.

Na podstawie art.1, pkt. 2, ppkt. 10 ustawy o *Straży Granicznej* z dnia 12 października 1990 r., nadzór nad eksploatacją polskich obszarów morskich oraz

przestrzegania przez statki przepisów na tych obszarach jest jednym z zadań realizowanych przez Morski Oddział Straży Granicznej. W skład MOSG wchodzi placówki oraz dywizjony grupujące morskie jednostki pływające Straży Granicznej, których zadaniem jest dozоровanie i kontrola ruchu na obszarach morskich. Mają one prawo kontrolować i zatrzymywać inne jednostki pływające, a w przypadkach przewidzianych w ustawie – użyć broni pokładowej.

Dowódcy jednostek pływających Straży Granicznej nie są uprawnieni do samodzielnego kontrolowania rybołówstwa, lecz w imieniu terenowego organu administracji morskiej podejmują kontrole statków rybackich w zakresie określonym w art. 50, ust. 5 oraz ust. 7 ustawy o *obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej* z dnia 21 marca 1991 r., tj. posiadają prawo do kontroli, czy:

- dany statek rybacki jest uprawniony do wykonywania swojej działalności oraz czy posiada wymagane pozwolenia,
- żegluga lub inna działalność jest wykonywana zgodnie z przepisami prawa polskiego i umowami międzynarodowymi,
- dana jednostka nie zanieczyszcza środowiska morskiego wskutek swojej działalności na morzu.

Ponadto, podczas rutynowych kontroli pojazdów przewożących produkty rybne na lądzie, funkcjonariusze SG mogą dokonywać sprawdzenia dokumentów przewozowych. W przypadku stwierdzenia jakichkolwiek nieprawidłowości, sprawa przekazywana jest do właściwego organu administracji rybackiej.

Ponieważ wśród głównych zagrożeń występujące na granicy morskiej, MOSG wymienia m.in. nielegalne połowy i handel odłowionymi rybami przez polskie i obce jednostki rybackie, funkcjonariusze MOSG odbywają szkolenia (według potrzeb), z zakresu stosowania przepisów o rybołówstwie oraz zasad przeprowadzania określonych przepisami kontroli statków rybackich.

Morski Oddział Straży Granicznej powinien współpracować z Okręgowymi Inspektoratami Rybołówstwa Morskiego zgodnie z ustawą o *rybołówstwie* z dnia 19 lutego 2004 r. W ramach współpracy inspektorzy podejmują i dokonują kontroli statków rybackich na polskich obszarach morskich przy wykorzystaniu jednostek pływających Straży Granicznej, zarówno w systemie planowym jak i doraźnym. Jak informuje MOSG, współpraca z inspektorami rybołówstwa morskiego realizowana jest w miarę posiadanych sił i środków, a także w miarę potrzeb zgłaszanych przez administrację rybołówstwa morskiego. W przypadku stwierdzenia przez funkcjonariuszy MOSG naruszeń przepisów podczas samodzielnych kontroli statków rybackich na polskich obszarach morskich, komendanci granicznych jednostek organizacyjnych MOSG przekazują Okręgowym Inspektorom Rybołówstwa Morskiego zebraną dokumentację oraz wnioskuje o wyciągnięcie stosownych sankcji administracyjnych. Powszechnie znaną MOSG metodą omijania przepisów z zakresu rybołówstwa jest niewpisywanie lub zaniżanie ilości złowionych organizmów morskich do dzienników połowowych przez rybaków.

3. WYNIKI KONTROLI RYBOŁÓWSTWA Z LAT 2005-2007 ORAZ 2006-2009

Ponieważ jednym z założeń niniejszego raportu było uaktualnienie danych oraz ukazanie zachodzących zmian w obszarze kontroli rybackiej prowadzonej przez polskie służby inspekcyjne na Bałtyku, Federacja Zielonych GAJA publikuje wyniki kontroli dotyczących lat 2005-2009. Niestety dane, które uzyskano z Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego, a także fakt nieprowadzenia jednolitych, rzetelnych statystyk, nasuwają wnioski o chaosie panującym w dokumentacji oraz niskiej jakości inspekcji prowadzonych przez Inspektoraty. Co gorsza i co zaskakujące, na podstawie takich danych, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi deklaruje profesjonalne podejście do inspekcji rybackiej, gwarantujące pełne przestrzeganie prawa w obszarze połowów na Morzu Bałtyckim, prowadzonych przez polską flotę. Zapoznając się z poniższymi informacjami, warto zwrócić uwagę na brak danych liczbowych dotyczących:

- liczby jednostek rybackich naruszających prawo,
- liczby kontroli połowów sportowo-rekreacyjnych,
- wyników kontroli zarówno jednostek rybackich, jak i magazynów, środków transportu i zakładów przetwórczych ryb,
- spisu przetwórni działających na terenie działania Inspektoratu,
- współpracy z innymi organami kontrolnymi.

3.1. Dane uzyskane od Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego w Szczecinie, Słupsku i Gdyni

Wśród kilkudziesięciu zadanych pytań, znalazły się także pytania przesłane Inspektoratom w 2008 r. Lata 2006 i 2007 były elementami wspólnymi dla obu tur pytań. Zgodnie z logiką dane z lat 2006 i 2007 powinny przedstawiać takie same wartości w obu edycjach raportu. Niestety, wystąpiły znaczne rozbieżności w przekazanych danych, w szczególności dotyczyło to OIRM w Szczecinie. W związku z powyższym Federacja Zielonych GAJA publikuje wyniki pozyskane w 2010 r., jak również te sprzed dwóch lat.

OIRM SZCZECIN
dane uzyskane 24.10.2008 r.

	2005	2006	2007
Kontrole na morzu	887	890	523
Kontrole wyładunków ryb	724	615	644
Kontrole podmiotów na rynku rybnym	?	?	?
Ilość zebranych narzędzi połowowych	-	-	-
Ilość wydanych zaleceń	100	35	13
Ilość decyzji administracyjnych	31	46	28
W tym: ilość decyzji administracyjnych dotyczących podmiotów obracających produktami rybnymi	-	2	1
Ilość kontroli jednostek zagranicznych	1	2	10
Przypadki naruszeń prawa przez zagraniczne jednostki rybackie	-	-	1

dane uzyskane 06.04.2010 r.

	2006	2007	2008	2009
Kontrole na morzu	187	110	132	150
Kontrole wyładunków ryb	311	453	548	1648
Kontrole podmiotów na rynku rybnym	15	2	8	8
Ilość zebranych narzędzi połowowych	-	-	-	-
Ilość wydanych zaleceń	34	12	12	13
Ilość decyzji administracyjnych	20	17	11	11
W tym: ilość decyzji administracyjnych dotyczących podmiotów obracających produktami rybnymi	1	1	-	-
Ilość kontroli jednostek zagranicznych	1	10	19	14
Przypadki naruszeń prawa przez zagraniczne jednostki rybackie	-	-	-	-

OIRM SŁUPSK
dane uzyskane 29.01.2008 r.

	2005	2006	2007
Kontrole na morzu	180	203	162
Kontrole wyładunków ryb	614	633	774
Kontrole podmiotów na rynku rybnym	28	28	23
Ilość zebranych narzędzi połowowych	16	29	34
Ilość wydanych zaleceń	463	411	389
Ilość decyzji administracyjnych	43	48	84
W tym: ilość decyzji administracyjnych dotyczących podmiotów obracających produktami rybnymi	?	?	?
Ilość kontroli jednostek zagranicznych	34	30	64
Przypadki naruszeń prawa przez zagraniczne jednostki rybackie	0	0	0

dane uzyskane 05.02.2010 r.

	2006	2007	2008	2009
Kontrole na morzu	203	167	125	63
Kontrole wyładunków ryb	633	774	1020	3403
Kontrole podmiotów na rynku rybnym	28	23	17	8
Ilość zebranych narzędzi połowowych	29	34	14	7
Ilość wydanych zaleceń	411	389	306	246
Ilość decyzji administracyjnych	48	84	311	64
W tym: ilość decyzji administracyjnych dotyczących podmiotów obracających produktami rybnymi	-	-	-	-
Ilość kontroli jednostek zagranicznych	30	64	61	148
Przypadki naruszeń prawa przez zagraniczne jednostki rybackie	-	-	-	-

OIRM GDYNIA

dane uzyskane 29.01.2008 r.

	2005	2006	2007
Kontrole na morzu	288	260	247
Kontrole wyładunków ryb	1026	1026	1216
Kontrole podmiotów na rynku rybnym	219	179	190
Ilość zebranych narzędzi połowowych	428	427	429
Ilość wydanych zaleceń	234	98	102
Ilość decyzji administracyjnych	40	85	68
W tym: ilość decyzji administracyjnych dotyczących podmiotów obracających produktami rybnymi	3	2	4
Ilość kontroli jednostek zagranicznych	6	8	12
Przypadki naruszeń prawa przez zagraniczne jednostki rybackie	0	0	0

dane uzyskane 08.02.2010 r.

	2006	2007	2008	2009
Kontrole na morzu	267	247	183	158
Kontrole wyładunków ryb	1274	1216	1364	3369
Kontrole podmiotów na rynku rybnym	179	190	116	103
Ilość zebranych narzędzi połowowych	427	429	482	286
Ilość wydanych zaleceń	98	102	99	69
Ilość decyzji administracyjnych	85	68	224	197
W tym: ilość decyzji administracyjnych dotyczących podmiotów obracających produktami rybnymi	-	-	-	-
Ilość kontroli jednostek zagranicznych	8	12	20	280
Przypadki naruszeń prawa przez zagraniczne jednostki rybackie	-	-	-	-

Powyżej przedstawiono tabelaryczne zestawienie danych dotyczące polskich kontroli z zakresu przestrzegania przepisów o rybołówstwie (za lata 2005-2007 dane uzyskano w 2008 r., za lata 2006-2009 dane uzyskano w 2010 r.). Rozbieżności danych w poszczególnych latach, zwłaszcza informacje z OIRM w Szczecinie i częściowo OIRM w Gdyni, podważają wiarygodność danych i uniemożliwiają analizę efektywności działań ww. jednostek pod względem poruszonych w pytaniach kwestii. Biorąc pod uwagę powyższe, a także fakt nieprzewodzenia podstawowych statystyk dotyczących działalności Inspektoratów, powstaje pytanie o sposób, w jaki Departament Rybołówstwa MRiRW, jako organ, który zgodnie z ustawą o rybołówstwie z 19 lutego 2004 r. jest odpowiedzialny za zwiększanie efektywności działań podległych jednostek, weryfikuje i wykazuje skuteczność działań kontrolnych dokonywanych przez poszczególne OIRM.

Analiza danych wskazuje także na malejącą liczbę kontroli przeprowadzanych na morzu przez OIRM w Gdyni i OIRM w Słupsku. Według informacji uzyskanych z tych Inspektoratów, rejsy kontrolne i ich trasy nie są ewidencjonowane przez poszczególne Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego. Nie istnieją również zapisy tras tego typu rejsów. Jedynie OIRM w Szczecinie przedstawił pełne informacje dotyczące terminów i miejsc kontrolowanych przez statki inspekcyjne podległe tej jednostce.

Spada też liczba kontroli realizowanych na rynku rybnym. Nadmienić należy, że zgodnie z ustawą o *organizacji rynku rybnego i pomocy finansowej w gospodarce rybnej* z dnia 22 stycznia 2004 r. na dzień 30.03.2010 r. wydanych zostało aż 612 licencji na prowadzenie skupu lub przetwórstwa organizmów morskich. W związku z tym, że Inspektoraty nie prowadzą kontroli przetwórci ani tym bardziej punktów sprzedaży ryb, pod pojęciem „kontroli podmiotów na rynku rybnym” rozumieć należy najprawdopodobniej kontrole środków transportu wywożących zakupione ryby z przystani bądź portu rybackiego.

Jak wspomniano wyżej, większość danych uzyskanych w 2010 roku, nie pokrywa się z danymi uzyskanymi przy sporządzaniu poprzedniej wersji raportu (lata 2008-2009), w związku z tym ich jakość oraz wiarygodność nie jest wysoka.

Poza wynikami kontroli, Federacja Zielonych GAJA pozyskała informacje dotyczące kontroli przeprowadzanych z innymi służbami, ilości wydanych zezwoleń na połowy sportowo-rekreacyjne oraz kosztów eksploatacyjnych poniesionych przez poszczególne Inspektoraty.

OIRM w Słupsku i OIRM w Gdyni nie prowadzą i nie prowadziły zestawień dotyczących współpracy z innymi organami kontroli przewidzianymi w ustawie o *rybołówstwie* z dnia 19 lutego 2004 r.

OIRM w Szczecinie przedstawił średnią ilość przeprowadzanych w ciągu roku wspólnych kontroli z następującymi instytucjami:

instytucja	ilość wspólnych kontroli rocznie
Kontrola Skarbowa	-
Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych	-
Inspekcja Weterynaryjna	-
Policja	2
Straż Rybacka	2
Straż Graniczna	7

W związku z brakiem statystyk prowadzonych przez Inspektoraty (z wyjątkiem OIRM w Szczecinie) dotyczących współpracy i ilości kontroli przeprowadzanych z innymi organami określonymi w ustawie o *rybołówstwie* oraz danymi przekazanymi przez OIRM w Szczecinie można stwierdzić, iż kontrole te odbywały się sporadycznie lub wcale.

W poniższych tabelach przedstawiono ilość wydanych jednorocznych sportowych zezwoleń połowowych na armatora statku w poszczególnych latach:

OIRM Szczecin

	2005	2006	2007	2008	2009
Ilość wydanych zezwoleń	2	1	0	1	10

OIRM Słupsk

	2005	2006	2007	2008	2009
Ilość wydanych zezwoleń	46	58	78	131	180

OIRM Gdynia

	2005	2006	2007	2008	2009
Ilość wydanych zezwoleń	56	52	61	77	115

Według szacunków Morskiego Instytutu Rybackiego z 2007 r. roczny połów dorsza na Morzu Bałtyckim, dokonywany przez wędkarzy kształtował się w granicach 600 ton rocznie¹. W sytuacji, w której w ciągu trzech ostatnich lat ilość jednostek oferujących połowy sportowo-rekreacyjne wzrosła niemal o 100%, można przypuszczać, iż w obecnym czasie połowy te mogą generować odłów znacznie powyżej 1000 ton dorsza przez samych polskich wędkarzy. Według przeprowadzonych przez MIR badań największym zainteresowaniem cieszą się wyprawy organizowane w okresie letnim. Niestety, w tym czasie dorsze, które stanowią główny cel połowu wędkarzy, odbywają tarło i powinny zostać objęte okresem ochronnym tak, jak jest to uregulowane w przypadku połowów komercyjnych.

Poniżej przedstawiono koszty eksploatacji statków inspekcyjnych, poniesione przez poszczególne Okręgowe Inspektoraty (koszty w zł):

OIRM Słupsk

	2005	2006	2007	2008	2009
Koszty eksploatacji statków inspekcyjnych	177000	160000	163000	134000	123000

OIRM Gdynia

	2005	2006	2007	2008	2009
Koszty eksploatacji statków inspekcyjnych	58707	112291	86860	360433	195405

OIRM Szczecin

szacunkowe wydatki w latach 2005-2009 – 550000 zł.

Z powyżej zestawionych danych wynika, że koszty eksploatacji statków inspekcyjnych w OIRM Słupsku i w OIRM Gdyni są nieproporcjonalnie do drastycznie malejącej w ciągu ostatnich kilku lat liczby inspekcji przeprowadzanych na morzu.

¹ Źródło: Wiadomości Rybackie, nr 7-8 (158) Lipiec Sierpień 2007 r.

OIRM w Szczecinie udostępnił w tym przypadku dane w sposób uniemożliwiający konkretną weryfikację poniesionych kosztów eksploatacji statków w poszczególnych latach (wyliczona średnia kosztów rocznych wynosi zatem 110 000 zł).

3.2. Dane uzyskane od Departamentu Rybołówstwa

Poniżej przedstawiono dane uzyskane z Departamentu Rybołówstwa w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi, dotyczące połowów wybranych gatunków ryb przez określony segment floty bałtyckiej w poszczególnych latach.

2007							
SEGMENT FLOTY	DORSZ	ŚLEDŹ	RYBY PŁASKIE	SZPROT	ŁOSO-SIOWATE (w sztukach)	INNE	RAZEM (bez łososiowatych)
VL0012 PG	2609	1994	3705	0	40175	2872	11180
VL0012 DTS	105	367	384	0	13	128	984
VL1224 DTS	2468	990	2807	71	2	112	6448
VL1224DFN	1695	0	724	0	254	11	2429
VL1224 HOK	533	0	91	0	4488	0	625
VL2440 PTS	1507	18364	33	58987	0	33	78924
VL2440 DTS	2019	85	3126	802	0	4	6036
INNE							
RAZEM	10935	21801	10869	59860	44932	3160	106626
WYSOKOŚĆ KWOT POŁOWOWYCH PRZYDZIELONYCH POLSCE	14081	39507		133435	26950		187723

2008							
SEGMENT FLOTY	DORSZ	ŚLEDŹ	RYBY PŁASKIE	SZPROT	ŁOSO-SIOWATE (w sztukach)	INNE	RAZEM (bez łososiowatych)
VL0012 PG	2440	1023	2843	0	23969	2460	8767
VL0012 DTS	110	433	378	0	19	126	1046
VL1224 DTS	2653	507	3236	1	5	43	6441
VL1224DFN	1742	0	381	0	41	3	2126
VL1224 HOK	313	0	55	0	16038	0	368
VL2440 PTS	192	14717	12	54043	0	16	68980
VL2440 DTS	1803	74	2267	716	0	0	4860
INNE							
RAZEM	9253	16754	9173	54760	40072	2648	92588
WYSOKOŚĆ KWOT POŁOWOWYCH PRZYDZIELONYCH POLSCE	11626	44468		145549	22907		202238

2009							
SEGMENT FLOTY	DORSZ	ŚLEDŹ	RYBY PŁASKIE	SZPROT	ŁOSO-SIOWATE (w sztukach)	INNE	RAZEM (bez łososiowatych)
VL0012 PG	3530	2183	2746	0	31858	2467	10927
VL0012 DTS	235	102	361	0	26	121	819
VL1224 DTS	3796	721	4610	228	0	89	9445
VL1224DFN	1527	8	338	0	244	3	1876
VL1224 HOK	83	0	1	0	66866	0	84
VL2440 PTS	318	18601	1	79516	3	138	98573
VL2440 DTS	1685	107	1734	475	0	1	4002
INNE							
RAZEM	11173	21723	9791	80219	98996	2820	125727
WYSOKOŚĆ KWOT POŁOWOWYCH PRZY-DZIELONYCH POLSCE	13699	39315		117424	19471		170894

Skróty zastosowane wobec poszczególnych segmentów floty:

VL0012 PG	Łodzie rybackie do 12 metrów prowadzące połowy przy użyciu narzędzi stawnych
VL0012 DTS	Łodzie rybackie do 12 metrów prowadzące połowy narzędziami czynnymi
VL1224 DTS	Trawlery dennie o długości od 12 do 24 metrów
VL1224DFN	Statki o długości od 12 do 24 metrów prowadzące połowy przy użyciu sieci stawnych
VL1224 HOK	Statki o długości 12-24 metrów prowadzące połowy przy użyciu haków
VL2440 PTS	Trawlery pelagiczne o długości powyżej 24 metrów
VL2440 DTS	Trawlery dennie o długości powyżej 24 metrów

Z powyższych danych wynika, że kwoty połowowe przyznane Polsce są corocznie niewykorzystywane. W przypadku najcenniejszego dla polskich rybaków gatunku, jakim jest dorsz, niedobór wynosi ok. 20% (sic!) Sytuacja wykorzystania kwot połowowych dla pozostałych gatunków przedstawia się również nie najlepiej. Przypomnijmy, że w obecnej sytuacji 2/3 polskiej floty dorszowej decyzją Ministerstwa Rolnictwa pozostaje w portach pobierając wysokie dopłaty za niepoławianie dorszy. Jest to spowodowane zbyt dużą zdolnością połowową polskiej floty w stosunku do przyznanych kwot połowowych. Warto zwrócić też uwagę na przełowienie limitów łososiowych. W powyższych tabelach przytoczono kwoty wyłowionych ryb z rodziny łososiowatych, a przyznane kwoty połowowe dotyczą tylko gatunku *Salmo salar*. Należy wyjaśnić, iż w Bałtyku występują głównie dwa gatunki ryb łososiowatych mających znaczenie gospodarcze, a mianowicie łoś bałtycki (*Salmo salar*) i troć wędrowną (*Salmo trutta*). Limitem połowowym, liczonym w sztukach, objęty jest tylko łoś. Problem polega jednak na tym, że w warunkach morskich oba gatunki są praktycznie nie do rozróżnienia i bardzo często łososiom są wpisywane do dzienników połowowych jako trocie, przez co limity ich połowu tylko teoretycznie nie są przekraczane.

W 2008 r. Komisja Europejska, w wyniku przeprowadzonych badań, nałożyła na Polskę karę w postaci zmniejszonych limitów połowowych w kolejnych latach za przekroczenie limitów dorszowych w 2007 r. Z danych dostarczonych przez Departament Rybołówstwa wynika, że polscy rybacy w 2007 r. wyłowili zaledwie 78% przyznanej kwoty na te ryby.

Powyższe dane wskazują na 4 możliwości:

- kwoty połowowe przyznane Polsce nie są wykorzystywane przez rybaków, gdyż ryb jest za mało (przeczą temu jednak wyniki badań naukowych i opinie rybaków),
- system zbierania danych dotyczących ilości wyłowionych ryb jest skrajnie nieskuteczny, co jest dowodem na kompletny brak kontroli polskiej administracji rybackiej,
- kwoty połowowe wyłowionych ryb są specjalnie zaniżane dla potrzeb prowadzonej polityki w celu uniknięcia sankcji ze strony Komisji Europejskiej,
- w 2008 r. została podjęta błędna decyzja ze strony Komisji Europejskiej o przełowieniu przez polskich rybaków limitów połowowych w 2007 r. na skutek braku skuteczności i dowodów świadczących o wystarczającej kontroli ze strony krajowej administracji rybackiej nad polskim rybołówstwem.

4. ZMIANY ZAOBSERWOWANE W SYSTEMIE KONTROLI

Istotne wydaje się zwrócenie uwagi na nieliczne, ale jednak zaobserwowane, postępy w działaniu instytucji kontrolnych polskiego rybołówstwa bałtyckiego. Wśród nich wymienić należy:

- zmodyfikowanie działania systemu VMS – obecnie inspektorzy OIRM mają na bieżąco dostęp do danych z systemu za pomocą Internetu, również poza siedzibą OIRM,
- wzrost liczby inspektorów,
- wzrost pensji inspektorów,
- wzrost liczby kontroli zagranicznych statków rybackich,
- sukcesywne wycofywanie z eksploatacji wysłużonych jednostek pływających i zastępowanie ich nowymi,
- wprowadzenie obowiązku wyładunku każdej ilości dorsza, przez polskich rybaków w obecności inspektora OIRM.

Ponadto istnieje wysokie prawdopodobieństwo poprawy sytuacji w zakresie przeprowadzanych kontroli i zwalczania połowów NNN w związku z przyjętym Rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1010/2009², kładącym obowiązek bezwzględnej eliminacji nielegalnych praktyk połowowych zarówno wśród flot rybackich Państw Członkowskich jak i krajów spoza UE. Wielkie nadzieje na poprawę zarówno w obszarze inspekcji, jak i całego sektora rybackiego, pokłada się także w przygotowywanej obecnie reformie Wspólnej Polityki Rybackiej.

Niestety, w wyniku przeprowadzonego monitoringu nie zauważono więcej postępów w działaniach polskich organów kontrolnych. Wiele palących problemów pozostało nierozwiązanych. Pomimo deklarowanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi 100% kontroli połowów dorsza, system kontroli rybołówstwa w Polsce, wciąż wydaje się być nieszczelny.

² ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 1005/2008 ustanawiającego wspólnotowy system zapobiegania nielegalnym, nieraportowanym i nieuregulowanym połowom oraz ich powstrzymywania i eliminowania z dnia 22 października 2009 r.

5. KOMENTARZE I UWAGI

5.1. Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego

Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego ostatni raz zostały objęte kontrolą Najwyższej Izby Kontroli tuż przed wejściem Polski do Unii Europejskiej w ramach *Kontroli przygotowania polskiego rybołówstwa morskiego do integracji z Unią Europejską*, przeprowadzoną w okresie od 1 stycznia 2003 r. do 30 kwietnia 2004 r. Ogólna kontrola została dokonana w zakresie działań legislacyjnych, przygotowań polskiej administracji rybackiej do realizacji Wspólnej Polityki Rybackiej, wdrożenia wspólnotowych instrumentów zarządzania rybołówstwem, przygotowania Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego do kontroli przestrzegania przepisów o rybołówstwie, tworzenia podstaw wspólnego rynku rybnego, a także przygotowania do wdrożenia polityki strukturalnej w rybołówstwie morskim.

Na podstawie ówczesnej kontroli wyraźnie stwierdzono, iż w ocenie NIK polskie rybołówstwo nie było w pełni przygotowane do wypełnienia założeń i celów Wspólnej Polityki Rybackiej. Jednocześnie Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego uznano za niewystarczająco przygotowane do wykonywania zadań w zakresie kontroli i przestrzegania przepisów o rybołówstwie. Efekty tego nieprzygotowania widoczne są również dziś. Mimo upływu 6 lat od wyżej opisanej kontroli, praca Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego jest oceniana słabo zarówno przez postronnych obserwatorów, jak i osoby związane z sektorem rybackim. Należy podkreślić, że niska jakość działań kontrolnych nie wynika wyłącznie z braku odpowiednich kompetencji inspektorów, źle wypełnianych obowiązków lub braku odpowiedniego sprzętu inspekcyjnego. Skuteczność kontroli w dużej mierze zależy od ram prawnych, które w Polsce nie pozwalają inspektorom na wykonywanie ich pracy w pełni prawidłowo.

Chodzi tu m.in. o przynależność inspektorów do korpusu służby cywilnej i podleganie pod Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, brak jasno określonych kompetencji do kontroli legalności produktów rybnych znajdujących się na rynku, brak możliwości wglądu we wszystkie dokumenty finansowe podmiotów obracających produktami rybnymi, skupienie całej kontroli na wyładunku z uszczerbkiem dla kontroli dystrybucji ryb oraz brak prawnego wymogu sprzedaży ryby wyłącznie w wyznaczonych punktach aukcyjnych. Nie bez znaczenia są też określone godziny pracy inspektorów i brak zadowalającego systemu motywacji inspektorów, aby zachować ciągłą zdolność kontrolną.

Słabości te oraz wszelkie luki w istniejącym systemie kontrolnym są wykorzystywane przez osoby nagminnie łamiące prawo z zakresu rybołówstwa, dbające wyłącznie o swoje interesy ekonomiczne. Pojawiają się jednak również zarzuty dotyczące bezpośrednio inspektorów. Wielu rybaków oskarża ich wprost o przyjmowanie znacznych łapówek w zamian za „ustawianie” kontroli, informowanie o miejscach

przewidywanej inspekcji, a także o sprzyjanie wybranym armatorom i pobłażliwe traktowanie popełnianych przez nich poważnych wykroczeń. Źródłem takich sytuacji może być m.in. to samo miejsce zamieszkania wielu inspektorów, rybaków i armatorów lub istniejące pomiędzy nimi różnego rodzaju powiązania rodzinne, biznesowe itp. Niewykluczone, że inspektorzy mogą ulegać też niezwykle negatywnej i dość intensywnej presji pewnych nieformalnych grup osób, dla których nielegalne połowy to duży i zyskowny interes. Dlatego w celu ochrony siebie i bliskich, inspektorzy mogą nie reagować na łamanie prawa w takim stopniu, w jakim powinni.

Kolejnym zarzutem stawianym Inspektoratom jest całkowicie nieefektywna kontrola zagranicznych jednostek rybackich, które zdaniem rybaków wyładują bardzo duże ilości dorsza w polskich portach. Z danych udostępnionych przez Departament Rybołówstwa wynika jednak, że w 2009 r. liczba kontroli zagranicznych statków rybackich zdecydowanie wzrosła.

Działania inspektorów oceniane są jako łatwe do przewidzenia. Rybacy przywykli do bieżącego informowania się nawzajem o miejscach prowadzonych kontroli. Dzięki komunikacji radiowej lub telefonicznej często są w stanie unikać inspekcji. Pomimo deklaracji Inspektoratów o dokonywaniu inspekcji wyładunków ryb również w godzinach nocnych, rybacy twierdzą, że taka aktywność OIRM jest prowadzona na nieznaczną skalę. Ponadto nadmienić należy, że większość wyładunków nielegalnie złowionej ryby oraz wprowadzanie jej na rynek odbywa się właśnie w porach nocnych.

Należy też wspomnieć o nieszczęsnej kontroli podmiotów obracających produktami rybnymi. Obecnie, jak przyznają Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego, kontrole wyładunków i zgodności niezbędnych dokumentów ograniczają się głównie do inspekcji podczas pierwszej sprzedaży ryby. Na tym etapie kontrole przeważnie kończą się, podczas gdy złowione ryby, wskutek nielegalnej dystrybucji, trafiają do magazynów, przetwórci lub bezpośrednio do punktów gastronomicznych. Oznacza to, że w przypadku niewykrycia złamania prawa bezpośrednio podczas wyładunku w porcie lub innym miejscu do tego przeznaczonym, odnalezienie nielegalnych produktów rybnych w głębi łądu jest niezwykle trudne lub wręcz niemożliwe. Kontrole na łądzie praktycznie nie istnieją lub nie dają żadnych rezultatów. Poza tym wciąż brak odpowiedniego oznaczania produktów rybnych, umożliwiającego określenie pochodzenia danej partii ryb. Dlatego też system nielegalnej dystrybucji i fałszowania dokumentów pierwszej sprzedaży rozwija się.

Kary i sankcje za złamanie prawa z zakresu rybołówstwa są w Polsce niskie. Ich słabe egzekwowanie sprzyja kolejnym próbom omijania ustalonych przepisów. Kary nie pełnią funkcji prewencyjnej, nie odstraszały potencjalnych łusowników przed popełnieniem poważnych wykroczeń. Groźba utraty licencji połowowej jest niewielka, natomiast niskie kary pieniężne są niejako wpisane w działalność gospodarczą nieuczciwych armatorów. W ten sposób rybackie praktyki niezgodne z prawem stają się opłacalne, bo zyskać można więcej niż stracić, nawet w przypadku wykrycia naruszenia przepisów przez inspektora. Nie bez znaczenia jest fakt, że w Polsce brak systemu mandatów za popełnione wykroczenia, które inspektor mógłby wystawiać bezpośrednio na miejscu wykrycia naruszenia prawa.

Odnotowano brak bezpośredniej wymiany informacji między Okręgowymi Inspektoratami Rybołówstwa Morskiego a Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa o podmiotach korzystających ze środków unijnych i weryfikowania ich pod kątem dokonywania naruszeń przepisów o rybołówstwie i o organizacji rynku rybnego. Taka możliwość nie istnieje z uwagi na ochronę danych osobowych beneficjentów, które posiada Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. W związku z tym prawdopodobnie miały miejsce sytuacje, w których armatorzy niestosujący się do przepisów prawa z zakresu rybołówstwa, mogli wciąż starać się o europejskie dofinansowanie modernizacji kutra lub o rekompensaty za okresy przymusowego postoju w porcie, w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego. W przypadku złamania przepisów beneficjent programu pomocowego powinien zostać pozbawiony możliwości otrzymywania środków pieniężnych. W skrajnych przypadkach nieuczciwy beneficjent powinien też otrzymać decyzję o zwrocie pozyskanych środków. W przyszłości współpraca pomiędzy tymi organami powinna przebiegać sprawniej.

W wyniku braku odpowiednich rozporządzeń, współpraca Inspektoratów z innymi służbami ogranicza się w praktyce do wykorzystywania łodzi patrolowych Straży Granicznej w celach kontrolnych. Współpraca OIRM z Inspekcją Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych oraz z Inspekcją Weterynaryjną odbywa się głównie na płaszczyźnie wspólnych spotkań roboczych oraz sporadycznych wymianach danych i informacji. Zdaniem OIRM dotychczasowe narady ww. instytucji wykazywały brak wspólnych celów i metodologii działań. Kontrole inspektorów bardzo rzadko lub w ogóle nie pokrywają się z inspekcjami sanitarnymi i weterynaryjnymi. Inspektoraty nie dysponują danymi liczbowymi na temat przeprowadzonych wspólnie inspekcji sanitarno-weterynaryjnych ani ich wyników. Tymczasem znany jest fakt, że warunki dystrybucji i przechowywania ryb złowionych w nielegalny sposób często są złe.

Wśród pozostałych niedociągnięć Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego wyróżnić można:

- brak danych dotyczących jednostek rybackich nagminnie naruszających prawo,
- brak kontroli połowów sportowo-rekreacyjnych,
- brak wyników kontroli zarówno jednostek rybackich jak i magazynów, środków transportu i zakładów przetwórczych ryb,
- brak danych na temat ilości przetwórczy działających na terenie podlegającym danemu Inspektoratowi.

Brak określonych danych utrudnia dokonanie oceny efektywności pracy Inspektoratów. Trudniej też wskazać faktyczną skalę połowów NNN oraz główne obszary, w których nagminnie łamane jest prawo z zakresu rybołówstwa. Niepokoi również fakt słabej presji kontrolnej w stosunku do wędkarzy morskich. Zarówno ilość połowów sportowo-rekreacyjnych, jak i przeprowadzonych w związku z nimi kontroli oraz wykrytych naruszeń nie jest ewidencjonowana. Powszechnie wia-

domo jednak, że problem wyławiania niewymiarowych gatunków ryb istnieje. To samo dotyczy przekraczania dozwolonego limitu złowionych ryb oraz zakazu ich sprzedaży przez wędkarzy po powrocie do portu. Mimo że skala połowów rekreacyjnych jest zdecydowanie niższa od skali połowów komercyjnych, inspektorzy powinni zdecydowanie karać wszelkie wykryte naruszenia popełnione przez wędkarzy. Należałoby też rozpocząć obowiązkową ewidencję takich połowów.

Z całą pewnością praca inspektorów jest odpowiedzialna, stresująca i nie pozbawiona ryzyka wynikającego z charakteru ich pracy. Być może przeniesienie Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego z resortu rolnictwa do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji dałoby inspektorom większe uprawnienia i możliwości ochrony. W opinii inspektorów przynależność do korpusu służby cywilnej zdecydowanie obniża jakość wykonywanych kontroli. Chodzi głównie o motywację i brak uprawnień, jakie posiadają niektórzy funkcjonariusze podlegający pod MSWiA (np. pozwolenie na broń, możliwość zatrzymania sprawcy przestępstwa, możliwość wystawienia mandatu na miejscu naruszenia przepisów, wgląd w pełną dokumentację finansową podmiotów obracających produktami rybnymi). Nielogiczny jest również fakt sprawowania jednoczesnej kontroli oraz zarządzania rybołówstwem przez jeden organ – Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Wiadomo, że w celu uniknięcia kłopotów na linii Warszawa – Bruksela, tym samym w celu utrzymania wielomilionowych dotacji z Europejskiego Funduszu Rybołówstwa, lepiej przekazywać informacje na temat świetnie działającej kontroli, podczas gdy rzeczywista skala problemów i uchybień nie jest znana publicznie. Niewątpliwie oddzielenie kontroli od zarządzania wpłynęłoby pozytywnie na jakość dokonywanych inspekcji oraz ich rzetelność.

Należy zasygnalizować bardzo słabą transparentność działań OIRM (np. brak informacji na temat wprowadzanych uregulowań, do których są uprawnione w myśl ustawy o *rybołówstwie*), niską wartość merytoryczną stron internetowych. Warto też wspomnieć, że Inspektoraty nie są zaangażowane w żadne projekty lub kampanie informacyjno-edukacyjne dotyczące zagrożeń, jakie powodują połowy nielegalne, nieraportowane i nieuregulowane (NNN).

5.2. Departament Rybołówstwa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Po wyborach parlamentarnych w Polsce w 2007 r. zarządzanie rybołówstwem zostało ponownie przeniesione do Departamentu Rybołówstwa w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W tym czasie nowy rząd diametralnie zmienił kierunek prowadzonej polityki rybołówstwa, w wyniku czego Polska wycofała się z otwartego konfliktu z Komisją Europejską w sprawie przełowienia przez polskich rybaków limitów przyznanych na 2007 r. Twarde stanowisko Komisji w sprawie wielokrotnego przełowienia polskiej kwoty dorsza i obowiązku przestrzegania zakazu połowów narażało Polskę na wielomilionowe straty z powodu groźby wycofania unijnych środków pomocowych przeznaczonych dla polskiego sektora rybołówstwa na lata 2007-2013. Dlatego też Departament Rybołówstwa na nowo podjął się ukształtowania sprawnego zarządzania zasobami rybnymi, uszczelnienia kontroli rybołówstwa, załagodzenia konfliktu z rybakami i armatorami, a także

próby poprawy ich bytu. Po ponad trzech latach, pomimo powierzchownych, pozytywnych zmian, rezultaty tej pracy, na każdej z wymienionych płaszczyzn wydają się być niesatysfakcjonujące.

Wciąż brak sprawnie aktualizowanych informacji rządowych na temat zarządzania polskim i europejskim rybołówstwem. Na stronach internetowych Departamentu Rybołówstwa trudno odszukać dokumenty czy oficjalne komunikaty w najważniejszych kwestiach związanych z rybactwem. Pod tym względem również OIRM (jednostki bezpośrednio podległe Departamentowi Rybołówstwa) wykazują kompletne lekceważenie, a wręcz złą wolę, w przekazywaniu jakichkolwiek informacji dotyczących aktualnej sytuacji w polskim rybołówstwie. Bieżące wiadomości dotyczące prowadzonej polityki są często lakoniczne. Informacje prezentowane przez Ministerstwo najczęściej kończą się na dość ogólnikowych, krótkich komunikatach. Przekazywane zasoby informacji nie posiadają wysokiej wartości merytorycznej i nie pozwalają na dogłębne zaznajomienie się z tematyką rybołówstwa, co znacznie utrudnia zorientowanie się w panującej sytuacji. Powyższe braki w skutecznym informowaniu o różnych aspektach rybołówstwa przekładają się na formułowanie przez stronę rybacką znacznie poważniejszych zarzutów, często zasadnych również z perspektywy organizacji pozarządowych.

Praca Departamentu z pewnością jest skomplikowana, a pozytywne efekty i skutki nie zawsze możliwe do osiągnięcia w krótkiej perspektywie czasowej. Brak jednak widocznej aktywności polskiej administracji rybackiej. Tymczasem należałoby podjąć zdecydowane kroki uderzające w „szarą strefę” i wszelkie przejawy morskiego kłusownictwa. Potrzebne są szybkie, aczkolwiek przemyślane decyzje dotyczące usprawnienia systemu kontroli rybołówstwa na morzu i lądzie, uregulowania rynku rybnego, zrównoważenia polskich połowów, a także wsparcia uczciwie pracujących rybaków. Zamiast tego jest powolne działanie, wrażenie panującego chaosu i niemocy oraz ciągłe przeciąganie istniejących sporów. Przykładem może być konflikt z marca 2010 r. wywołany wyczerpaniem limitów połowowych śledzia rasy wiosennej. Wprowadzona przez Ministerstwo zasada połowu w systemie olimpijskim (kto pierwszy, ten lepszy) spowodowała, że rybacy z Darłowa i Kołobrzegu, dysponujący jednostkami posiadającymi klasę lodową, wyłowili przysługujące Polsce limity, zanim ustępująca zima umożliwiła wyjście w morze rybakom ze Świnoujścia, dla których połów śledzi przyptywających wczesną wiosną do zachodniopomorskich wybrzeży na tarło stanowi główne źródło przychodu.

Obserwując tego rodzaju konflikty trudno oprzeć się wrażeniu, że zarządzanie tym sektorem polskiej gospodarki wymknęło się spod kontroli. Powstały problem po raz kolejny uwidacznia brak wdrożenia systemów decyzyjnych, sprzyjających długoterminowej ochronie zasobów rybnych i ich ekonomicznie opłacalnemu gospodarowaniu w akwenie Morza Bałtyckiego. W konsekwencji społeczny konflikt nie wygasa, a polski rząd i Unia Europejska nieustannie oskarżane są przez rybaków o chęć „zniszczenia polskiego rybołówstwa”.

Potrzebne są radykalne kroki i racjonalne decyzje na poziomie ministerialnym. Zmniejszenie zdolności połowowej polskiej floty dorszowej to dobra decyzja, jed-

nak sposób, w jaki odbywa się jej realizacja, jest kuriozalny i pomimo wielkich kosztów tylko tymczasowy. Sposobem na ograniczenie zdolności połowowej floty bałtyckiej powinno być ograniczenie dopłat za postój jednostek rybackich w portach. Wsparcie powinno obejmować realne złomowanie jednostek, a nie podtrzymywanie floty i utrzymywanie z publicznych pieniędzy właścicieli jednostek. Finansowanie jednostek pozostających w portach przyczynia się do zmniejszania złomowania i utrzymywania zdolności połowowej na stałym wysokim poziomie. Armatorzy otrzymujący znaczne środki finansowe za tzw. „postojowe” nie chcą pozbywać się dochodowej jednostki. Bardzo trafnie aktualną sytuację opisuje cytat z *Zielonej Księgi* Komisji Europejskiej dotyczącej reformy Wspólnej Polityki Rybackiej:

„Oprócz bezpośredniej pomocy udzielanej przez Europejski Fundusz Rybacki i podobne krajowe systemy pomocy sektor jest dotowany na wiele pośrednich sposobów, z których najważniejszym jest ogólne zwolnienie z podatku paliwowego. W odróżnieniu od innych sektorów, sektor rybołówstwa korzysta również z bezpłatnego dostępu do naturalnego zasobu, który eksploatuje, i nie jest zobowiązany do choćby częściowego ponoszenia kosztów publicznego zarządzania swoją działalnością, np. kosztów kontroli i zapewniania bezpieczeństwa na morzu. W kilku państwach członkowskich przeprowadzono szacunkowe obliczenia świadczące o tym, że koszty, jakimi sektor rybołówstwa obciąża budżet publiczny, przewyższają całkowitą wartość połowów. W uproszczeniu oznacza to, że obywatele Europy płacą za swoje ryby niemal dwukrotnie: raz w sklepie, a po raz kolejny wówczas, gdy płacą podatki”.

System zarządzania powinien być oparty zarówno na ograniczaniu połowów, jak i nakładzie połowowego do poziomu bezpiecznego dla utrzymania danej populacji ryb oraz uzyskania rentowności połowowej. Ciągłe dotowanie nieeksploatowanej floty, w przypadku zmniejszenia zasobów w przyszłości, będzie utrwalaniem negatywnego zjawiska istnienia nadmiernej zdolności połowowej. W ten sposób nie zostaną rozwiązane przyczyny problemu, który w związku z tym pojawi się ponownie w niedługim czasie, mimo alokacji sporych środków finansowych. Również zwiększanie limitów połowowych np. dorsza, spowoduje, że mniej armatorów zdecyduje się na złomowanie, ponieważ w przyszłości mogliby oni uzyskać zysk z połowu. W przyszłości, w momencie ponownego zmniejszenia limitów połowowych wynikającego z istnienia nadmiernej presji połowowej, problemy nadmiernej zdolności powrócą nierozwiązane, rodząc kolejne społeczne konflikty.

Należy w tym momencie podkreślić, że w sposób najlepszy jak to możliwe, należy ułatwić wszystkim zainteresowanym podmiotom dostęp do unijnych środków pomocowych z Europejskiego Funduszu Rybackiego, lecz fundusze te powinny być przeznaczane na realizację założeń polityki zrównoważonego rybołówstwa, a nie odwlekane niezbędnych, często niewygodnych, zmian. Środki pomocowe powinny być przeznaczane na łagodzenie skutków społecznych restrukturyzacji sektora rybołówstwa, np. w formie jednorazowych premii za całkowite zaprzestanie działalności połowowej.

Kradzież ryb dla własnego zysku nie jest czynem o niskiej szkodliwości społecznej. Powoli rozumieją to sądy w przypadkach kłusownictwa na wodach śródlądowych, zagrażającego bezpośrednio populacjom ryb łososiowatych i innym. Obecne kary za poważne wykroczenia w zakresie rybołówstwa morskiego są za niskie. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi powinno zmodyfikować sankcje i wprowadzić surowe kary za ewidentne łamanie prawa. W ten prewencyjny sposób możliwe stałoby się odstraszenie potencjalnych kłusowników przed połowem nielegalnym, a co za tym idzie, zapobiegłoby poszerzaniu „szarej strefy”. Każdy uczciwy rybak i armator powinien być traktowany godnie i sprawiedliwie, lecz wobec osób uprawiających kłusownictwo nie może być taryfy ulgowej.

Jednym z głównych pomysłów na uszczelnienie kontroli rybackiej jest przeniesienie Okręgowych Inspektoratów Rybołówstwa Morskiego do struktur MSWiA. W ocenie wielu powyższy krok mógłby przyczynić się do zwiększenia uprawnień kontrolnych inspektorów, skutecznej reorganizacji czasu ich pracy oraz wzrostu poczucia bezpieczeństwa. Z pism nadesłanych przez Departament Rybołówstwa wynika, że realną niedogodnością w przeprowadzaniu rybackiej kontroli są rozwiązania systemowe, zgodnie z którymi inspektorzy rybołówstwa zatrudnieni są w korpusie służby cywilnej.

Słusznym wydaje się pomysł zwiększania intensywności akcji kontrolnych, zwłaszcza na łądzie, a co się z tym wiąże, przygotowywanie dodatkowych etatów w Okręgowych Inspektoratach Rybołówstwa Morskiego. Ponadto należy wyznaczyć konkretne, jasne cele, a następnie skoordynować wspólne działania kontrolne OIRM z służbami sanitarno-weterynaryjnymi. Wprowadzenie elektronicznych dzienników połowowych (ERS), długo oczekiwane przez Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego, ciągłe udoskonalanie przez MRiRW polskiego systemu VMS, meldunek o każdym połowie bałtyckiego dorsza lub obowiązek przekazywania połowów do lokalnych centrów pierwszej sprzedaży – to wszystko ułatwiłoby kontrolę wykorzystania limitów połowowych i monitoring wielkości polskich połowów. Wszystkie instytucje rządowe i Unii Europejskiej związane z rybołówstwem w danym Państwie Członkowskim powinny zostać wyposażone w kompatybilne systemy zbierania i przekazywania danych. Systemy VMS i SIRM oraz dane zebrane przez Centra Monitoringu Rybołówstwa poszczególnych Państw Członkowskich powinny tworzyć jedną, zintegrowaną bazę danych dostępną dla zainteresowanych podmiotów. Dodatkowo Departament Rybołówstwa powinien przyrzeć się uważniej sportowo-rekreacyjnym połowom dorsza. Ich pozornie niewielka skala nie powinna skłaniać administracji do bagatelizowania istniejących w tym obszarze problemów. Warto przemyśleć rozpoczęcie ewidencjonowania tej popularnej formy połowów. Rozsądna mogłaby być również zmiana przepisów znosząca limitowanie wędkarzy (obecnie 7 sztuk dorsza), na rzecz limitowania armatora jednostki umożliwiającej połowy na wędkę. Niezbędna jest również praca nad zmianą przepisów, które wyeliminowałyby odrzuty, zarówno w rybołówstwie, jak i wędkarstwie morskim.

Na polu współpracy międzynarodowej Departament Rybołówstwa powinien rozważyć silniejsze lobbowanie na rzecz rozwiązań usprawniających wdrażanie za-

łóżeń zrównoważonych połowów na Morzu Bałtyckim. W celu unikania przyłowów należy wprowadzić całkowity zakaz połowów w miejscach, w których potwierdza się licznie występujące młode osobniki dorsza.

W ramach przyszłej Wspólnej Polityki Rybackiej powinny być promowane badania określające skuteczność selektywnych narzędzi połowowych. Istnieje obawa, że wraz ze wzrostem selektywności narzędzi wzrasta śmiertelność ryb, którym udało się uciec z worka ciągnionych narzędzi połowowych, dlatego też tak ważne stałyby się badania określające rzeczywistą efektywność selektywnych narzędzi połowowych.

Rybołówstwo małej skali, składające się z jednostek do 10-12m długości, pełni ważną rolę w społeczności stref przybrzeżnych. Ma ono charakter kulturotwórczy i kulturozachowawczy, odpowiednio zarządzane nie przyczynia się do znacznego zmniejszania się zasobów morza. Jest ono w stanie zapewnić produkty rybne małym przedsiębiorstwom działającym na wybrzeżu. Rybołówstwo przybrzeżne stosuje narzędzia połowowe nieznacznie szkodzące populacji ryb (narzędzia stawne – nety, charakteryzują się dużą selektywnością połowu i nie niszczą dna morskiego). Ich połowy są okresowe, ściśle związane z panującymi warunkami atmosferycznymi. Z tych względów sektor rybołówstwa przybrzeżnego powinien być traktowany przez Departament Rybołówstwa w sposób szczególny. Ponadto czas wprowadzić ograniczenia względem rybołówstwa, którego celem są połowy na paszę. Obecnie połowy te mogą stanowić zagrożenie dla całego ekosystemu bałtyckiego – na Bałtyku nie powinny operować duże jednostki rybackie powyżej 30m długości, stosujące najczęściej mało selektywne narzędzia połowowe.

Departament Rybołówstwa powinien poprawić swoją aktywność na polu medialnym. Obok zaprezentowanej ostatnio ciekawej promocji spożywania produktów rybnych, warto byłoby rozpocząć propagowanie idei zrównoważonych połowów (w tym promocji rybołówstwa przybrzeżnego), przestrzegania obowiązujących przepisów wśród rybaków, a także szersze informowanie o konsekwencjach nielegalnych praktyk rybackich, dotyczących zarówno bałtyckiego ekosystemu, jak również sfery społeczno-ekonomicznej. Bez edukacji i podstawowej wiedzy o rybołówstwie wśród obywateli, szanse na usprawnienie zrównoważonych mechanizmów rybołówstwa maleją. Dlatego tak istotna staje się współpraca z pozarządowymi organizacjami działającymi w obszarze rybołówstwa morskiego, mogącymi pomóc poszerzyć świadomość społeczną obywateli w tym zakresie. Niestety w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 25 września 2009 r. w *sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania, wypłaty i zwracania pomocy finansowej na realizację środków objętych osią priorytetową 3 - Środki służące wspólnemu interesowi, zawartą w programie operacyjnym „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013”* (Dz. U. z dnia 30 września 2009 r.) nie przewidziano na ten cel żadnych środków. Warto w tym miejscu przypomnieć, że prace Departamentu Rybołówstwa nad przygotowaniem prawidłowego Programu Operacyjnego *Zrównoważony rozwój rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013*, jak również odpowiednich do niego rozporządzeń, trwały zdecydowanie za długo.

W wyniku wprowadzenia ograniczeń połowów dorsza na Morzu Bałtyckim przez polskie jednostki w efekcie przełowienia limitów w 2007 r., krytyce podlega metodologia wyliczania bieżącego wykorzystywania narodowej kwoty połowowej dla poszczególnych gatunków ryb, która oprócz tego, że nie jest do końca jasna, to jej wyniki różnią się od wyliczeń ekspertów z Unii Europejskiej. Niewątpliwie istotnym problemem jest także kwestia odpowiedzialności za połowy niezgodne z przepisami. Według Departamentu każdy rybak ponosi indywidualną odpowiedzialność za popełnione wykroczenia, czego konsekwencją są ustalone kary i sankcje. Jednak w przypadku wykorzystania ogólnej kwoty połowowej przez małą część rybaków, inni, choć nie wyłowili jeszcze swoich limitów, są zmuszeni zawiesić działalność i dzielić wszelkie ograniczenia wraz z nieuczciwymi rybakami. Niewątpliwie w takich przypadkach osoby te powinny liczyć na dodatkową i szybką pomoc finansową ze strony państwa, a kłusownicy nie mieć złudzeń co do łagodnego traktowania przez administrację. Aby w przyszłości unikać podobnych sytuacji, system kontrolny musi być bardzo szczelny, wychwytyjący wszelkie przypadki przekroczenia indywidualnych limitów połowowych.

W trakcie trwania monitoringu Departament Rybołówstwa potwierdził, że po wprowadzeniu danych dotyczących pierwszej sprzedaży ryb do SIRM, Centrum Monitorowania Rybołówstwa nie dysponuje wiedzą na temat dalszego obrotu produktami rybnymi. Poza tym potwierdzono brak wskaźnika oceniającego jakość systemu kontroli rybołówstwa oraz brak elektronicznego systemu rejestracji przeprowadzonych kontroli. Zdaniem Departamentu Rybołówstwa weryfikacja beneficjentów programów operacyjnych pod kątem przestrzegania przepisów o rybołówstwie odbywa się przy pomocy CMR, OIRM oraz ARiMR. Informacje otrzymane od powyższych instytucji nie do końca pokrywają się jednak ze stanowiskiem rządowym. Mimo to, podobnie jak ARiMR, Departament Rybołówstwa poinformował o podjętych pracach dotyczących ustalenia warunków wycofywania środków pomocowych dla beneficjentów w przypadku złamania przez nich przepisów o rybołówstwie. Jak już wspomniano wcześniej, w takich przypadkach wycofywanie pomocy miałyby następować „proporcjonalnie do wagi naruszeń”. W grudniu 2008 r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił nową ustawę o *organizacji rynku rybnego*. Zobowiązywała ona rybaków do sprzedaży połowów w tzw. centrach pierwszej sprzedaży ryb i w zasadniczym stopniu ułatwiłaby kontrolę obrotu produktami rybołówstwa. Niestety, nie została ona podpisana przez Prezydenta RP, który uznał, że artykuł 23 ust. 1 tej ustawy mówiący właśnie o sprzedaży połowów w centrach pierwszej sprzedaży ryb nadmiernie ogranicza konstytucyjnie gwarantowaną swobodę działalności gospodarczej. Skierowana do Trybunału Konstytucyjnego ustawa nie doczekała się w 2009 r. rozstrzygnięcia, czy zapisane w niej rozwiązania są zgodne z Konstytucją RP. Jak poinformował Departament Rybołówstwa nie jest znana data rozpatrzenia sprawy przez Trybunał Konstytucyjny.

5.3. Morski Oddział Straży Granicznej

Funkcjonariusze Morskiego Oddziału Straży Granicznej powinni odgrywać ważną rolę w kontroli rybołówstwa, zwłaszcza w sytuacji, gdy połowy NNN są identyfikowane przez MOSG jako jeden z głównych problemów występujących na Morzu Bałtyckim. Pomimo bieżącej współpracy pomiędzy Strażą Graniczną a Okręgo-

wymi Inspektoratami Rybołówstwa Morskiego, rola MOSG ogranicza się głównie do pomocy w przeprowadzaniu kontroli na morzu, a dokładniej do udostępniania przez MOSG statków patrolowych jako dodatkowych platform inspekcyjnych. Funkcjonariusze MOSG, poza sprawdzeniem dokumentów zezwalających na uprawianie rybołówstwa morskiego, nie posiadają żadnych innych uprawnień do samodzielnego dokonywania kontroli rybaków w odniesieniu do prowadzenia rybołówstwa zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Poza zwiększeniem kompetencji MOSG w zakresie kontroli przestrzegania prawa o rybołówstwie na morzu, MOSG powinno jeszcze intensywniej uczestniczyć w samodzielnych lub skoordynowanych inspekcjach lądowych, kontrolując pojazdy, które dodatkowo powinny być specjalnie oznakowane i dokumenty posiadane przez podmioty obracające produktami rybnymi poza portami, wykrywając w ten sposób wszelkie próby nielegalnej dystrybucji i magazynowania nieraportowanych produktów rybnych. Aktywność MOSG, szczególnie w obszarach, gdzie potencjał ludzki i kompetencyjny Inspektoratów jest niewystarczający, wyraźnie podniosłaby efektywność inspekcji i wsparła działania OIRM. Odmienny system czasu pracy jednostek MOSG, nieograniczony konkretnymi godzinami, jest również zaletą. Warto, by rozpatrzono możliwość udziału funkcjonariuszy MOSG w szkoleniach z zakresu ogólnych informacji o Wspólnej Polityce Rybackiej, zasad zrównoważonych połowów i zagrożeń związanych z połowami NNN.

Przy okazji należy wspomnieć, że już teraz funkcjonariusze Straży Granicznej coraz częściej biorą udział w zwalczaniu kłusownictwa na wodach śródlądowych, skutecznie współpracując zwłaszcza ze Społecznymi Strażami Rybackimi. Zwiększenie aktywności Straży Granicznej w obszarze kontroli połowów morskich, a zwłaszcza dystrybucji ryb na lądzie, mogłoby się okazać niezwykle pomocne w skutecznym uszczelnieniu całego systemu inspekcji rybackiej.

5.4. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Beneficjenci programów pomocowych związanych z rybactwem, obok całej procedury kontroli poprawności wypełniania wniosków oraz wykorzystania otrzymanych środków finansowych, powinni być również kontrolowani pod względem przestrzegania obowiązujących przepisów o rybołówstwie. Tymczasem informacje otrzymane z regionalnych oddziałów oraz centrali ARiMR były sprzeczne i nie potwierdziły przeprowadzania pełnej weryfikacji beneficjentów pod kątem przestrzegania prawa. Zachodniopomorski Oddział ARiMR poinformował o prowadzeniu kontroli beneficjentów względem przestrzegania polskich i unijnych przepisów o rybołówstwie, natomiast Pomorski Oddział ARiMR podał, że takie procedury nie mają miejsca. W rzeczywistości Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego oraz oddziały ARiMR nie kontaktują się ze sobą bezpośrednio i nie wymieniają informacji o podmiotach łamiących rybackie prawo, będących jednocześnie beneficjentami Sektorowego Programu Operacyjnego. ARiMR czerpie dane o podmiotach naruszających przepisy z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jednak, jak podano już wcześniej, sankcje wobec nieuczciwych beneficjentów, są obecnie dopiero na etapie opracowywania. Należy wprowa-

dzić skuteczniejszą weryfikację osób korzystających z programów pomocowych, a podmioty ewidentnie naruszające prawo, pozbawiać źródła finansowania. W skrajnych przypadkach nieuczciwi beneficjenci powinni otrzymywać decyzje o zwrocie pozyskanych wcześniej środków. W przyszłości współpraca pomiędzy ARiMR, OIRM i MRiRW powinna przebiegać sprawniej.

5.5. Środowisko rybackie

Polscy rybacy są świadomi głębokich podziałów swojego środowiska, braku wspólnych celów i stanowisk. Różnice interesów, sposobów osiągnięcia zamierzonych efektów oraz rozwiązania problemów są wciąż na tyle duże, że nie pozwalają na osiągnięcie zgody. Wielu rybaków rozumie, że najczęściej zamętu w środowisku rybackim wprowadzają osoby o niejasnych zamiarach, wzbudzające atmosferę wszechobecnej podejrzliwości, podjudzające do buntu i budujące swój wizerunek na popularnych, antyunijnych hasłach. Często jednak to właśnie te osoby, najczęściej bez otrzymanej zgody, „reprezentują” rybaków i ich podejście do rybołówstwa. Z tego powodu bardzo trudno przeprowadzić konstruktywny dialog z częścią rybaków. Często, obok ich usprawiedliwionych żali i pretensji, dostrzec można opinie nasycone agresją.

Brak zrozumienia zasad funkcjonowania Unii Europejskiej oraz roli, jaką w dzisiejszych czasach odgrywają organizacje pozarządowe, sprawia, że każdy, kto nie zgadza się z rybackim stanowiskiem, jest traktowany jak wróg i zagorzały przeciwnik polskiego rybołówstwa. Często instytucje lub osoby, które mogłyby konstruktywnie współpracować z rybakami dla ich pożytku, nie mają szans przebić się przez niewidzialną barierę, którą stworzyli najbardziej radykalni przedstawiciele rybaków. Jednocześnie media, być może nieświadomie, zaogniają konflikty, konfrontując ze sobą rybaków i przedstawicieli organizacji działających na rzecz ochrony środowiska. Tymczasem zarówno rybacy, jak i działacze pozarządowi, pragną poprawnie funkcjonującego rybołówstwa w Polsce. Wielu przedstawicieli organizacji społecznych żywo interesuje się problematyką rybacką i podziela zdanie uczciwej części polskich rybaków. Celem ich działania nie jest wprowadzenie zakazu połowów ryb, lecz racjonalne gospodarowanie ich zasobami, w zgodzie z dobrze skonstruowanymi przepisami. Jednak, by do tego doszło, potrzeba dialogu, współpracy i kompromisów.

Nie ulega wątpliwości, że nielegalne mechanizmy rybołówstwa istnieją też w pozostałych krajach nadbałtyckich, choć na różną skalę. Z tego względu wobec polskich, ale także wszystkich innych rybaków, należy zastosować silną presję społeczną i rządową zmieniającą ten negatywny stan rzeczy. Bardzo ważne, jeśli nie najważniejsze, jest podejście samych rybaków do problemów połowów nielegalnych. To im szkodzą one najbardziej. Uczciwi rybacy tracą pieniądze oraz dobre imię w atmosferze ciągłych oskarżeń o kłusownictwo. Ich wewnętrzna walka z osobami nagminnie oszukującymi innych jest niezbędna. Jednocześnie rybacka świadomość o unijnej polityce powinna zostać zwiększona, a pozytywne nastawienie do przestrzegania przepisów prawnych wzmocnione. Nie uda się to jednak bez reformy polityki rybackiej. Mądre przepisy z zakresu rybołówstwa muszą zostać skonstruowane m.in. przy udziale rybaków, a także gwarancji ad-

ministracji rybackiej, odnoszących się do ich uczciwego traktowania oraz zrównoważonego gospodarowania zasobami.

Polscy rybacy obwiniają stronę rządową o brak większego zainteresowania kwestiami istotnymi dla rybołówstwa. Skarżą się także na zbyt niskie limity połowowe dorsza, zbyt niską cenę za złowioną rybę, wysokie ceny paliw, nieefektywność inspekcji rybackich, kontrole tylko wybranych rybaków, nieskuteczność działań organizacji producenckich, niejasne powiązania polityczne związkowców rybackich oraz brak intensywniejszych konsultacji ze środowiskiem rybackim w sprawie polityki bieżącego zarządzania rybołówstwem i nowego Programu Operacyjnego, umożliwiającego pozyskiwanie funduszy z Europejskiego Funduszu Rybackiego w latach 2007-2013.

Rybacy stawiają też zarzuty wobec ARiMR. Najczęściej Agencja obwiniana jest o przygotowywanie zbyt skomplikowanych wniosków o dotacje, niejasno sformułowane wymagania, brak czytelnego informowania o możliwościach ubiegania się o pomoc finansową, a także o nadmierną biurokratyzację procedur, nierzadko utrudniających składanie wniosków.

Polscy rybacy wskazują też inne problemy, występujące na poziomie całego rybołówstwa bałtyckiego, m.in. na brak rzetelnych sposobów szacowania wielkości zasobów dorsza i przyzwolenie Komisji Europejskiej na zbyt intensywne połowy paszowe. Rybacy usilnie przekonują też o istnieniu mechanizmu zaniżania rzeczywistych połowów dorsza przez instytuty naukowe państw nadbałtyckich, a co za tym idzie – o tworzeniu „fikcji połowowej”. Rybacy nie zgadzają się na nierówne traktowanie rybaków z różnych państw nadbałtyckich, zwłaszcza z Polski, ciągłe nieuregulowanie kwestii prawnej przyłowów, brak oficjalnego ewidencjonowania połowów sportowo-rekreacyjnych oraz obecne zasady Wspólnej Polityki Rybackiej, ich zdaniem ograniczające możliwości zarobku i swobodnego wykonywania pracy. Część rybaków sprzeciwia się również obecnym oraz proponowanym przez Komisję Europejską koncepcjom kontroli rybołówstwa.

Pomimo trudności w odbudowywaniu zaufania pomiędzy zwaśnionymi rybakami, naukowcami i przedstawicielami administracji, nadszedł czas na porozumienie. Bez niego nie uda się wyprowadzić polskiego rybołówstwa z poważnego kryzysu, w jakim znajduje się w dniu dzisiejszym i zachęcić rybaków do przeciwstawienia się negatywnym zjawiskom takim, jak NNN.

5.6. Połowy NNN, paszowe, sportowo-rekreacyjne

Realizowana przez Komisję Europejską modyfikacja systemu kontroli rybołówstwa oraz reforma zasad Wspólnej Polityki Rybackiej dają nadzieję na zdecydowaną poprawę obecnej sytuacji. Ostateczne uszczelnienie kontroli rybołówstwa, podjęcie intensywnych i efektywnych działań kontrolnych w obszarze dystrybucji i przetwórstwa ryb, surowsze kary, działania antykorupcyjne, skuteczniejsze egzekwowanie przepisów oraz praca nad lepszym prawem to podstawy walki z NNN w każdym z krajów leżących nad Morzem Bałtyckim. Administracja krajo-

wa i unijna powinna zwrócić więcej uwagi na szersze informowanie konsumentów o problemach związanych z połowami NNN, by skuteczniej eliminować to destrukcyjne zjawisko w bałtyckim rybołówstwie.

Czas na znormalizowanie połowów „paszowych”, których specyfika jest bardzo niepokojąca. Jednostki powyżej 30m, wykorzystujące najczęściej mało selektywne narzędzia połowowe, nie powinny mieć zezwolenia na operowanie po tak małym morzu, jakim jest Bałtyk. Należy pamiętać, że Morze Bałtyckie jest unikatowym zbiornikiem wodnym, któremu nadano status „Szczególnie Wrażliwego Obszaru Morskiego” (PSSA). Chodzi o to, by wyeliminować z połowów „paszowych” elementy wpływające na niszczenie narybku dorsza bałtyckiego oraz dewastację wrażliwego środowiska. Unijne przyzwolenie na nieodpowiedzialne połowy „paszowe” prowadzone na Bałtyku, głównie przez państwa skandynawskie, często jest postrzegane jako efekt istnienia silnych interesów różnych grup. Ukazuje to europejską nieudolność administracyjną w ramach Wspólnej Polityki Rybackiej.

W przypadku połowów sportowo-rekreacyjnych należałoby rozpocząć ich skuteczną ewidencję i kontrolę. Dla postronnych obserwatorów skala oddziaływania na zasoby dorsza w Bałtyku wydaje się być niewielka, jednak bez oficjalnego szacunku ilości łowionych dorszy oraz bez odpowiedniej presji kontrolnej wobec wędkarzy, istniejące nieprawidłowości trwają i trwać będą nadal. Obecnie połowy rekreacyjne, pomimo rosnącej popularności wśród wędkarzy i turystów, rzadziej podlegają kontroli, a ilość złowionych ryb nie podlega odnotowywaniu w żadnych dokumentach. Oficjalne dane dotyczące liczby poławianych na wędkę dorszy, przyczyniłyby się do lepszego szacowania jego biomasy w Bałtyku. Według wyliczeń niektórych rybaków, łączne połowy rekreacyjne dorsza bałtyckiego na całym akwenie mogą przekraczać nawet 10 tys. ton. Jak szacuje Morski Instytut Rybacki połowy te mogą osiągać poziom ok. 4-7 tys. ton na całym Bałtyku. Mimo rozbieżności oraz wyłącznie szacunkowego charakteru wyliczeń, łączne połowy sportowo-rekreacyjne dorsza w Bałtyku stanowią znaczną ilość ryb wyławianych każdego roku. Dodatkowo, tej formy połowu nie uwzględnia się w żadnym z raportów dotyczących rzeczywistej wielkości połowów i zasobów dorsza.

W Polsce i w innych krajach znane są przypadki nagminnego łamania prawa, głównie w postaci wprowadzania na rynek dorszy pochodzących z połowów sportowych. Łamanie przepisów z zakresu wędkarstwa morskiego nie powinno pozostawać więc bezkarne. Trzeba też zastanowić się nad zmianą przepisów dotyczących limitowania połowów sportowych dorsza w Polsce. Zakaz połowu więcej niż 7 sztuk dorsza jest całkowicie nierespektowany przez wędkarzy. Wyrzucanie dorszy za burtę z powodu przekroczenia indywidualnego limitu oraz w przypadku wyłowienia ryb nie odpowiadających wymiarom ochronnym, podobnie jak w przypadku połowów komercyjnych, to niepotrzebne marnotrawienie zasobów (wyrzucone ryby nie mają szans przeżycia), wynikające jednak z obowiązującego prawa. Nieoficjalnie znany jest także proceder omijania przepisów dotyczących wędkarskich limitów połowowych. Armatorzy oferujący połowy sportowo-rekreacyjne wykupują licencje wędkarskie Królestwa Danii. Jednostki prowadzące połowy wędkarskie nie posiadają systemu VMS pozwalającego stwierdzić faktyczne

miejsce połowu, w związku z czym nie istnieje możliwość sprawdzenia obszaru ich operowania poza żądaniem ustnej deklaracji od kapitanów jednostek. Wobec powyższego, w przypadku kontroli, szypcer statku zawsze może stwierdzić, że prowadził połowy na wodach terytorialnych Królestwa Danii, gdzie nie ma ograniczeń połowowych dla wędkarzy.

5.7. Rynek rybny w Polsce

Jak długo kłusownictwo na morzu będzie dla niektórych opłacalnym źródłem dochodu i będzie można bezkarnie rozładowywać i sprzedawać ryby pochodzące z nielegalnych połowów, tak długo niezwykle ciężko będzie wyeliminować ten rodzaj działalności. Kłusownictwo i związane z nim nielegalne działania na lądzie nie mogą być dla nikogo opłacalne. W związku z tym należy usprawnić funkcjonowanie rynku rybnego, który w Polsce i innych krajach Europy wciąż posiada luki pozwalające na omijanie przepisów. W przeciwnym wypadku utrwali się możliwość nadużyć, a kontrola legalności transportowanych produktów rybnych pozostanie na tym samym, niskim poziomie.

Zdaniem wielu zainteresowanych stron, w tym inspektorów rybołówstwa, liczba pośredników ryb jest zbyt duża. W Polsce zarejestrowanych jest ponad 600 podmiotów obracających produktami rybnymi. Jak się okazuje, taki podmiot niezwykle łatwo zarejestrować, a w przypadku jego zawieszenia w wyniku złamania prawa, licencję na obrót produktami rybnymi można odzyskać już po roku. Często zdarza się, że to właśnie pośrednicy manipulują cenami dorsza. Obniżając wartość ryby, kuszą rybaków nieopodatkowanymi zyskami. Wystawiają fałszywe dokumenty pierwszej sprzedaży oraz faktury, na których rzeczywista ilość skupionych ryb jest zdecydowanie zaniżana. Wielu pośredników, znanymi sobie metodami, rozprawdza nielegalną rybę w kraju i za granicę, tak by różnice pomiędzy sfalszowanymi danymi połowowymi a rzeczywistym stanem zostały zatarte. Wpływa to na pogłębianie „szarej strefy”. Niestety, według informacji uzyskanych z OIRM kontrole pośredników i ich środków transportu odbywają się okazjonalnie.

Ważny wydaje się również postulat, aby transport produktów rybołówstwa odbywał się tylko oznakowanymi pojazdami. Istnieje też luka w kompetencjach poszczególnych organów kontrolnych, uniemożliwiająca skuteczne eliminowanie z rynku produktów rybnych pochodzących z nielegalnych, nieraportowanych i nieuregulowanych połowów.

Zgodnie z zaleceniami Departamentu Rybołówstwa, Inspektoraty kierują całą uwagę na kontrolę wyładunków dorsza, która i tak budzi zastrzeżenia, ponieważ nie odbywa się fizycznie przez całą dobę. Tymczasem, jak podają Okręgowe Inspektoraty Rybołówstwa Morskiego, jeśli połowy NNN nie zostaną wykryte na etapie pierwszej sprzedaży, późniejsze szanse na udowodnienie nielegalnego procederu (tzw. „prania ryby”) są właściwie zerowe. Dlatego m.in. wyeliminowanie nieuczciwej części pośredników z procesu dystrybucji ryb oraz możliwość wykrycia przestępstwa na etapie dystrybucji produktów rybnych, powinna być jednym z priorytetowych działań w walce z NNN.

Kontrola rybołówstwa powinna zostać uzupełniona sprawnym systemem identyfikacji produktów rybnych, funkcjonującym na wszystkich etapach: od złapania ryby, poprzez jej sprzedaż i przetwórstwo, po kontakt z konsumentem. Dzięki temu łatwiej będzie kontrolować rynek, a konsument dowie się o dacie i miejscu złowienia danej ryby oraz o wykorzystanych narzędziach połowowych. Przede wszystkim jednak będzie wiadomo, czy produkt nabyty w danym punkcie dystrybucji jest legalny i pochodzi z połowów zrównoważonych, zgodnych z krajowym i unijnym prawem z zakresu rybołówstwa. Potrzebny jest efektywny system identyfikowania i śledzenia pochodzenia produktów rybnych – jednakowy we wszystkich krajach członkowskich Unii Europejskiej, obejmujący swym zakresem również kraje trzecie, z których produkty rybne często są importowane. Bez tego walka z nielegalnymi procederami zarówno na morzu, jak i na lądzie, może okazać się zupełnie nieskuteczna.

Dobrym rozwiązaniem jest też scentralizowanie sprzedaży złowionych ryb za pomocą lokalnych centrów pierwszej sprzedaży. Rozwiązanie to łączy sprzedaż bezpośrednią ze sprzedażą publiczną (aukcją). W ten sposób zostałby wykorzystany System Informatycznej Dystrybucji Ryb (SIDR) oraz nowoczesne technologie teleinformatyczne w obrocie produktami rybnymi. To właśnie w takich miejscach poszczególne partie ryb mogłyby otrzymywać ww. oznaczenia identyfikacyjne i certyfikaty. Niestety, centra w Polsce, pomimo przeznaczenia na ten cel znacznych funduszy unijnych, nie funkcjonują wciąż tak, jak powinny, a w procesie ich powstawania Najwyższa Izba Kontroli stwierdziła w 2007 r. wiele rażących nieprawidłowości i uchybień.

Tymczasem potrzebna jest sprawnie działająca sieć punktów sprzedaży ryb. Mimo protestów niektórych rybaków, przekazywanie ryby do lokalnych centrów pierwszej sprzedaży i wystawianie złowionych ryb morskich na aukcji musi stać się koniecznością dla wszystkich. Ułatwi to kontrole limitów połowowych oraz stopień wykorzystania narodowej kwoty, ograniczy istniejące nieprawidłowości, a także, jak przewidują ekonomiści, podniesie wartość sprzedawanej ryby. Rybacy muszą zrozumieć, że to wysoka jakość złowionej ryby powinna przynosić im zysk, a nie jej nadmierna ilość wprowadzana na rynek. Ceny ryb muszą być wolnorynkowe i regulowane prawem popytu i podaży. W słusznym założeniu sprawne funkcjonowanie aukcji rybnych i centrów pierwszej sprzedaży powinno mieć istotne przełożenie na ekonomię, czyli na kształtowanie się cen ryb.

5.8. Rola społeczeństwa w kształtowaniu zrównoważonych połowów

W Polsce, obok niskiego spożycia produktów rybnych, istnieje także niska świadomość społeczna w zakresie połowów zrównoważonych i problemów rybołówstwa. Ludzie nie interesują się źródłem pochodzenia produktów rybnych. Wiele osób z głębi Polski nie przywiązuje wagi do istniejących problemów rybołówstwa, mając nadto własnych nierozwiązanych lokalnych spraw.

Tymczasem od postawy całego społeczeństwa wobec nielegalnych połowów zależy bardzo wiele. Jeśli społeczny sprzeciw dotknie „szarej strefy”, spadnie

zainteresowanie produktami rybnymi pochodzącymi z nielegalnych połowów i nielegalnej dystrybucji. Kłusownictwo stanie się nieopłacalne, a to jeden z najważniejszych elementów skutecznej walki z nieprawidłowościami. Zdecydowana postawa społeczeństwa może wywrzeć presję na osobach decyzyjnych, tak by walka z nielegalnym procederem była skuteczniejsza, aby produkty rybne posiadały wymagane oznaczenia i certyfikaty i aby każdy miał pewność, że połowy są wykonywane zgodnie z prawem, a ryba znajdująca się na talerzu została złowiona przez uczciwego rybaka.

By pomóc społeczeństwu w zrozumieniu roli, jaką może odgrywać, warto dotrzeć do niego z jasnymi i konkretnymi przekazami dotyczącymi zrównoważonego rybołówstwa. W tym celu trzeba tworzyć kampanie społeczne promujące uczciwe rybołówstwo oraz spożywanie produktów rybnych pochodzących wyłącznie z legalnych (i najlepiej lokalnych) połowów. Kampanie należy uzupełniać dodatkowymi informacjami związanymi z gospodarką połowową na Morzu Bałtyckim, jej problemami i szansami. By dotrzeć do różnych warstw społecznych warto posłużyć się odpowiednimi formami przekazu, adresowanymi bezpośrednio do odbiorców. W kształtowaniu pozytywnych postaw obywatelskich powinny brać udział organizacje pozarządowe, uwrażliwiające społeczeństwo i poszerzające jego świadomość. Działaniom tym powinny towarzyszyć rozsądne decyzje na poziomie administracyjnym. W tej chwili trudno się ich doszukać, a bez nich trudno będzie przekonać obywateli do słuszności prowadzonej polityki rybołówstwa, która ma służyć im oraz następnym pokoleniom. Społeczeństwo powinno zrozumieć, że dzięki określonej postawie każdego z osobna, możliwa stanie się skuteczna ochrona cennych zasobów ryb, przy jednoczesnym zaspokojeniu potrzeb konsumenckich i prowadzeniu połowów opłacalnych dla rybaków, armatorów, przetwórców i handlowców.

6. WNIOSKI I ZALECENIA

Wszystkie odpowiedzi uzyskane przez Federację Zielonych GAJA w wyniku przeprowadzonego monitoringu w 2008 r. i 2010 r. posłużyły do stworzenia raportu i wyciągnięcia wniosków. Wiele z nich jest powszechnie znanych urzędnikom administracji rybackiej oraz decydentom z kraju i z zagranicy. Zatem potwierdzenie przez Federację Zielonych GAJA skali uchybień, nieszczelności systemu inspekcji rybackiej, istnienia nielegalnych praktyk połowowych, niesprawnie funkcjonujących elementów zarządzania rybołówstwem oraz niepokojących konfliktów społecznych, powinno dodatkowo nakłonić odpowiednie instytucje do podjęcia radykalnych i zdecydowanych działań, likwidujących znane nieprawidłowości. Od czasu wydania raportu w 2009 r. niewiele zmieniło się w branży rybackiej na lepsze.

W Polsce wszelkie zmiany są wprowadzane pod naciskiem Unii Europejskiej, jednak proces ten jest mozolny i mało skuteczny. Polskim politykom i decydentom, mającym wpływ na obecną sytuację rybołówstwa, brak pomysłu (lub odwagi) na rozwiązanie palących problemów. Nie brakuje za to demagogów, których jedynym celem zdają się być ich własne aspiracje polityczne, często osiągane kosztem rybackich kłopotów, lub po prostu chęć zwiększenia zysków nawet kosztem środowiska naturalnego.

Z niniejszego raportu wynika, że obowiązujący w Polsce system kontroli rybołówstwa jest nieszczelny, a przez to wciąż nieskuteczny. W rezultacie uniemożliwia to efektywne zarządzanie całym sektorem rybołówstwa oraz prowadzi do podtrzymywania konfliktów społecznych i trwania nielegalnego obrotu produktami rybnymi. Instytucje powołane do kontroli rybołówstwa często nie są w stanie w pełni wykonywać swoich obowiązków. Dzieje się to częściowo w wyniku niedostatecznej jakości sprzętu czy braków kadrowych, lecz przede wszystkim z powodu niewystarczających narzędzi prawnych i braku motywacji. Nieskuteczność obowiązujących przepisów spowodowana jest ich niewłaściwym skonstruowaniem. Często akty prawne opracowane w przeszłości nie przystają do rybackiej rzeczywistości i skali aktualnych problemów. Potwierdza to tezę o konieczności przyspieszenia trwającej reformy Wspólnej Polityki Rybackiej Unii Europejskiej. Inicjatywa podjęta przez Komisję Europejską, zmierzająca do modernizacji inspekcji rybołówstwa w Europie i bezwzględnego traktowania problemu NNN jest zatem słuszna, a wszelkie odpowiednio wypracowane w tym zakresie przepisy, powinny zostać jak najszybciej wdrożone w Polsce.

Warto przypomnieć, że zmiana prawa, zdecydowane uszczelnienie kontroli na lądzie, ograniczenie nielegalnej dystrybucji ryb poprzez prawidłowe funkcjonowanie systemu aukcji rybnych, prewencyjne podniesienie kar za łamanie przepisów i szeroko rozumiana poprawa działań służb inspekcyjnych muszą koniecznie wejść w życie, by skutecznie zwalczać „szarą strefę” w środowisku rybackim. Niezbędne jest również uregulowanie wielu innych kwestii, w tym udostępnianie środków pomocowych Unii Europejskiej wyłącznie uczciwym rybakom i armatorom, czy stworzenie w końcu od-

powiedniej atmosfery do dobrej współpracy pomiędzy rybakami, naukowcami a decydentami. Wszelkie działania powinny prowadzić do wyeliminowania powszechnych nieprawidłowości oraz jednocześnie do promocji zrównoważonego podejścia do eksploatacji zasobów morskich. Warto, by administracja rybacka, odpowiedzialna za kontrolę i zarządzanie polskim rybołówstwem w Polsce, została poddana szczegółowemu monitoringowi Najwyższej Izby Kontroli. W ten sposób podważenie wykrytych nieprawidłowości byłoby bezcelowe, a szanse na poprawę sytuacji we wskazanych przez NIK obszarach, stałyby się zdecydowanie większe.

Na podstawie przeprowadzonego monitoringu społecznego polskich instytucji odpowiedzialnych za kontrolę rybołówstwa na Morzu Bałtyckim, Federacja Zielonych GAJA wyciąga następujące, nierzadko powtarzane w przeszłości wnioski:

- powstaje pytanie, w jaki sposób Departament Rybołówstwa MRiRW, który jest odpowiedzialny za zwiększanie efektywności działań podległych jednostek, weryfikuje i wykazuje skuteczność działań kontrolnych dokonywanych przez poszczególne OIRM, jeżeli podmioty te nie prowadzą pełnych statystyk związanych z przeprowadzonymi kontrolami oraz wykrytymi naruszeniami przepisów,
- ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie powinno być jednocześnie organem podejmującym kontrole połowów i zarządzającym gospodarką połowową. W przeciwnym wypadku jakość działań inspekcyjnych będzie niska, a ryzyko niekorzystnego wpływu na ocenę stanu rzeczywistej kontroli i poziomu połowów NNN wysokie,
- poza deklaracjami Departamentu Rybołówstwa oraz nieznacznymi pozytywnymi zmianami dotyczącymi funkcjonowania systemu VMS, poprawy wyposażenia inspektorów rybołówstwa morskiego oraz zwiększenia ich liczby, polski system rybołówstwa wciąż pozostaje nieszczelny, a obowiązujące przepisy łatwe do ominięcia,
- istnieją wiarygodne źródła informacji potwierdzające nieskuteczność funkcjonowania systemu inspekcji rybołówstwa w Polsce oraz tezy o niesprawnych elementach gospodarowania zasobami morskimi. Ponadto istnieją podejrzenia o istnieniu powiązań korupcyjnych umożliwiających wprowadzanie nielegalnie złowionych ryb na rynek, a następnie ich dystrybucję,
- polskie instytucje powołane do kontroli rybołówstwa często nie są w stanie lub nie są zainteresowane pełnym wykonywaniem swoich obowiązków, zarówno w wyniku braku jasnych i skutecznych narzędzi prawnych, jak również w wyniku braku kontroli skuteczności ich działania, braku jasnych procedur postępowania i zbyt dużej dowolności interpretacyjnej nieściśłych przepisów oraz braku współpracy z ustawowo przewidzianymi do tego instytucjami,
- nieskuteczność obowiązujących przepisów z zakresu rybołówstwa spowodowana jest ich złym skonstruowaniem, nieściśłością, a często wzajemnym wykluczaniem się poszczególnych artykułów. Przepisy opracowane w przeszłości nie przystają do obecnej rzeczywistości rybackiej, skali istniejących problemów oraz dynamicznie ewoluującej branży i rynku rybnego. Prace nad nową ustawą o rybołówstwie trwają zbyt długo, istnieje też ryzyko wpływu na jej treść przez podmioty lobbujące.

- obowiązujące w Unii Europejskiej przepisy dotyczące obowiązku pozbywania się przyłowy sprzyjają marnotrawieniu zasobów morskich, wpływając negatywnie na stan środowiska naturalnego oraz wiedzę dotyczącą rzeczywistego oszacowania biologicznych zasobów morskich.

Poniżej Federacja Zielonych GAJA prezentuje zalecenia względem poprawy działań eliminujących połowy NNN w Polsce i Europie. Jednocześnie wskazane zostały obszary, w których niezbędne jest przeprowadzenie działań zarówno w polskim, jak i europejskim sektorze rybołówstwa związanych z reformą Wspólnej Polityki Rybackiej oraz modernizacją europejskiego systemu kontroli rybołówstwa.

- w ramach walki z „szarą strefą” w polskim w rybołówstwie, trzeba zdecydowanie uszczelnić i rozwinąć kontrolę dystrybucji produktów rybnych na lądzie oraz uaktywnić system śledzenia ich pochodzenia,
- należy wprowadzić pełną ewidencję połowów sportowo rekreacyjnych (ilość i wielkość), zmienić ich system limitowania, a przede wszystkim zwiększyć kontrole, w celu ukrócenia wprowadzania ryby do nielegalnego obrotu,
- należy pozbawiać pomocy finansowej podmioty nagminnie naruszające przepisy o rybołówstwie oraz wspierać uczciwych rybaków i armatorów w pozyskiwaniu środków unijnych,
- należy wprowadzić surowe sankcje za prowadzenie nielegalnej działalności w obszarze rybołówstwa, w tym możliwość utraty licencji połowowej. Wystawianie przez inspektorów rybołówstwa mandatów na miejscu wykroczenia znacznie przyspieszyłoby egzekwowanie nałożonych kar,
- należy zintensyfikować działania Wspólnotowej Agencji Kontroli Rybołówstwa (CFCA) w celu ujednoczenia norm kontroli i zwiększenia presji przestrzegania prawa na Morzu Bałtyckim. Agencja powinna posiadać więcej uprawnień w zakresie przeprowadzania niezapowiedzianych kontroli bałtyckich armatorów i rybaków, jak również jakości pracy służb inspekcyjnych we wszystkich Państwach Członkowskich UE,
- w celu skutecznej eliminacji połowów NNN oraz poprawy sytuacji w rybołówstwie bałtyckim niezbędne jest przeprowadzenie reformy Wspólnej Polityki Rybackiej UE, w tym modernizacji tak ważnego elementu, jakim jest inspekcja rybołówstwa. Polska musi aktywnie uczestniczyć we wspieraniu idei zrównoważonych połowów na europejskich akwenach oraz skutecznie wdrażać prawo eliminujące połowy nielegalne m.in. na Bałtyku.

Uszczelnienie kontroli rybackiej Niezbędne działania

- zwiększanie intensywności i skuteczności kontroli, zwłaszcza na lądzie (głównie na etapie dystrybucji, magazynowania, przetwarzania, sprzedaży detalicznej produktów rybnych),
- zmiana statusu inspektorów rybołówstwa i zwiększenie ich kompetencji poprzez przeniesienie Inspektoratów do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji,

- zwiększenie uprawnień Morskiego Oddziału Straży Granicznej w zakresie kontroli rybołówstwa na morzu i lądzie,
- efektywniejsze zastosowanie kontroli krzyżowej, umożliwienie inspektorom rybołówstwa wglądu do wystawianych faktur sprzedaży ryb,
- dalsze ulepszanie funkcjonowania systemu VMS,
- zdecydowany rozwój systemu aukcji rybnych i Lokalnych Centrów Pierwszej Sprzedaży,
- zwiększenie efektywności kontroli skarbowej w celu wykrywania nieopodatkowanych zysków ze sprzedaży nielegalnie złowionej ryby,
- modyfikacja czasu pracy inspektorów, tak by kontrole były możliwe w każdej chwili, niezależnie od pory dnia i miejsca,
- umożliwienie inspektorom przeprowadzanie kontroli w miejscowościach poza rejonem ich zamieszkania,
- poprawa egzekwowania prawa poprzez wystawianie mandatów na miejscu wykroczenia,
- bezwzględna eliminacja jakichkolwiek przypadków łapówkarstwa,
- efektywna, bieżąca kontrola wykorzystania limitów przez poszczególne jednostki rybackie,
- rzetelne kontrole wszystkich jednostek rybackich bez wyjątku,
- weryfikacja beneficjentów EFR pod kątem przestrzegania przepisów o rybołówstwie.

Ulepszenie obowiązującego prawa Niezbędne działania

- skuteczniejsze prace i konsultacje społeczne w związku z nowelizacją ustawy o rybołówstwie,
- pilne wprowadzenie w życie nowej ustawy o organizacji rynku rybnego,
- wprowadzenie obowiązku wystawiania złowionych ryb na aukcje rybne,
- wprowadzenie obowiązkowego systemu identyfikowania produktów rybnych,
- zmiana wadliwych lub „martwych” przepisów,
- eliminacja luk prawnych umożliwiających wymijanie obowiązujących przepisów z zakresu rybołówstwa,
- podniesienie kar i sankcji za łamanie prawa z zakresu rybołówstwa,
- uregulowanie kwestii przyłowy i odrzutu,
- jednakowe uregulowanie kwestii wędkarstwa morskiego na całym Morzu Bałtyckim,
- precyzyjne określenie kompetencji poszczególnych służb do kontroli legalności produktów na rynku rybnym,
- skuteczne implementowanie prawodawstwa UE w krajach nadbałtyckich.

Zmniejszenie presji rybołówstwa Niezbędne działania

- dostosowanie nakładu połowowego wszystkich państw nadbałtyckich do istniejących zasobów ryb,
- określenie racjonalnych zasad prowadzenia połowów paszowych na Morzu Bałtyckim,
- wprowadzenie zakazu połowów dla jednostek rybackich powyżej 30 m na Bałtyku ,
- określenie obszarów zamkniętych dla rybołówstwa w miejscach, gdzie ryzyko dokonania przyłowów jest wysokie.

Zwiększenie aktywności administracji rybackiej Niezbędne działania

- bardziej zdecydowane podejmowanie decyzji, skutecznie uderzających w NNN i „szarą strefę”,
- bieżące informowanie o prowadzonej polityce rybołówstwa przez administrację krajową i europejską,
- poprawa jakości przekazywanych informacji,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi na polu edukacji społecznej, dotyczącej zasad zrównoważonego rybołówstwa oraz sprzeciwu wobec nielegalnych praktyk rybackich,
- aktywny lobbing międzynarodowy na polu zrównoważonego gospodarowania zasobami morskimi.

Wspieranie rybołówstwa Niezbędne działania

- aktywna promocja uczciwego rybołówstwa i produktów rybnych pozyskanych w wyniku legalnej działalności rybackiej,
- natychmiastowe wypłaty należnych rekompensat rybakom i armatorom nie łamiącym przepisów,
- ułatwianie zdobywania środków pomocowych przeznaczonych m.in. dla rybaków z Europejskiego Funduszu Rybackiego na lata 2007-2013.

Inne Niezbędne działania

- zmniejszenie liczby pośredników obracających produktami rybnymi,
- brak pobłażania podmiotom ewidentnie łamiącym obowiązujące przepisy,
- zmniejszenie subsydiowania rybołówstwa w tym nieopłacalnego utrzymywania flot,
- opracowanie rzetelnego systemu szacowania zasobów rybnych,
- zwiększenie zaufania do naukowych metod szacowania zasobów ryb w Morzu Bałtyckim.

ZAŁĄCZNIK 1. PODSTAWOWE INFORMACJE NA TEMAT RYBOŁÓWSTWA BAŁTYCKIEGO I JEGO PROBLEMÓW

1.1. Połowy i floty rybackie na Morzu Bałtyckim

Jeszcze w połowie XX wieku istniało powszechne przekonanie, że zasoby biologiczne mórz i oceanów są niewyczerpalne, a rozwój rybołówstwa i intensywne metody połowów związane z rozwojem konstrukcji statków i technik rybackich oraz narzędzi połowów nie mają żadnego wpływu na środowisko morskie. Dopiero wyraźne zubożenie stad niektórych cennych gatunków ryb zaobserwowane w różnych rejonach świata, na najintensywniej eksploatowanych łowiskach, wynikające z zachwiania równowagi biologicznej, zwróciło uwagę opinii publicznej i rządów wielu państw nadmorskich na te narastające problemy.

Zjawisko przełowienia wielu cennych gatunków charakteryzuje się spadkiem ogólnych połowów i spadkiem wydajności połowów poszczególnych statków rybackich oraz obniżeniem ekonomicznej opłacalności połowów, prowadzącym aż do całkowitego jej zamknięcia. Wymusiło to na społeczności międzynarodowej podjęcie zdecydowanych działań zmierzających do ochrony żywych zasobów mórz i oceanów oraz do ograniczenia negatywnego wpływu rybołówstwa na te zasoby i całe środowisko morskie.

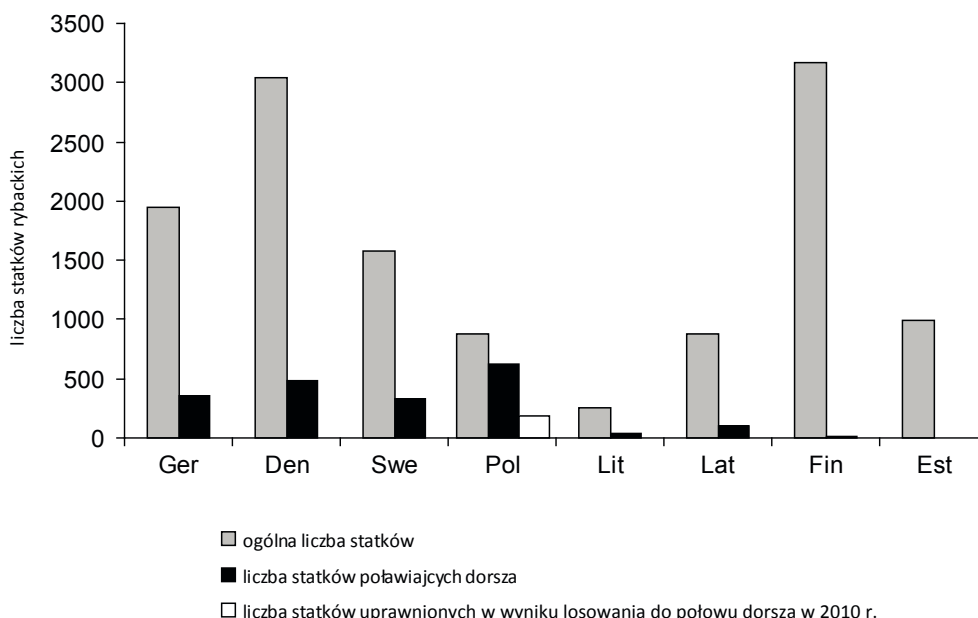
Rybołówstwo na Bałtyku jest jednym z najbardziej rozwiniętych na świecie. Zasoby bałtyckich ryb doświadczają obecnie nadzwyczajnej presji połowowej człowieka, co odbija się na życiu poszczególnych organizmów morskich, a także na strukturze łańcucha pokarmowego w całym bałtyckim ekosystemie.

Najważniejszymi gatunkami pod względem ekonomicznym w Bałtyku są dorsz i łosoś. To ich połów jest najbardziej opłacalny dla rybaków, równocześnie to z ich połowem związane są dziś największe problemy i spory. Jednak każdego roku najliczniej poławiane przez rybaków wszystkich nadbałtyckich krajów są szproty i śledzie. Warto wspomnieć, że wraz z dorszami to właśnie te ryby są najintensywniej poławiane przez Danię, Polskę oraz Szwecję. W połowach samego szprota i śledzia ważną rolę odgrywają też Estonia i Litwa. W związku z obserwowanym odbudowywaniem się biomasy dorsza, w naturalny sposób zmniejsza się biomasa ryb śledziowatych, poddawanych większej presji drapieżników oraz ich wciąż intensywnej eksploatacji prowadzonej przez człowieka. Warto bowiem odnotować, iż w ostatnich kilku latach kwoty połowowe ryb pelagicznych systematycznie rosły. W efekcie biomasa stada śledzi rasy wiosennej w 2009 r. została oceniona przez Międzynarodową Radę Badań Morza (ICES) na około 20% mniejszą od średniej wieloletniej. Podobnie sytuacja wygląda ze stadem śledzi

rasy jesiennej, którego eksploatację według zaleceń ICES również należy istotnie obniżyć. Ta sama sytuacja dotyczy szprotów, których połowy należałoby obniżyć o 20%. Wobec tych niezadowolających danych, w bieżącym roku Rada Europejska zdecydowała się na obniżenie całkowitych dopuszczalnych połowów (TAC) dla ryb pelagicznych podnosząc jednocześnie dorszowe limity połowowe o 15%.

Według danych Komisji Europejskiej i Eurostatu unijna flota rybacka na Morzu Bałtyckim składa się obecnie z ponad 12 tys. statków, z czego 804 jednostki rybackie pływają pod polską banderą (stan na koniec 2009 r.) Polska posiada jedną z mniej licznych flot rybackich operującą na Bałtyku, jednak w ubiegłych latach ponad połowa jednostek posiadała specjalne zezwolenie połowowe, dzięki któremu możliwe były połowy dorsza.

Liczba statków połowiących dorsza na Morzu Bałtyckim w porównaniu do całkowitej ilości statków poszczególnych flot nadbałtyckich

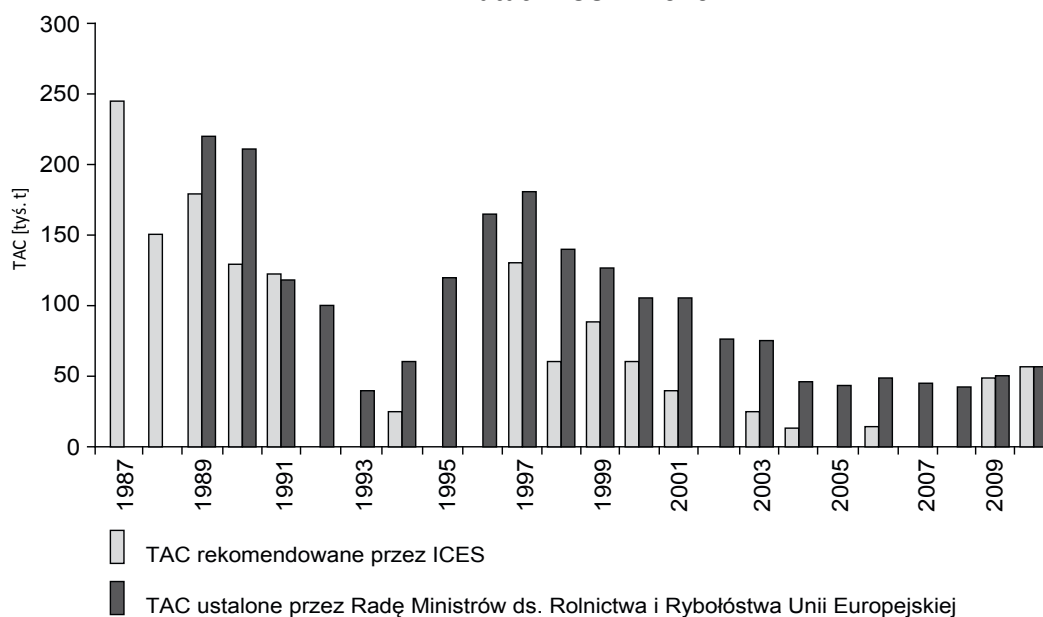
Źródło: materiały Wspólnotowej Agencji Kontroli Rybołówstwa (CFCA)

W grudniu 2008 r. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi dokonało podziału polskiej floty dorszowej, po to, by wykorzystanie narodowej kwoty połowowej w 2009 r. było dla rybaków opłacalne. W drodze oficjalnego losowania wskazano 147 polskich jednostek rybackich o długości powyżej 8m, które połowią bałtyckie dorsze w 2009 r. W losowaniu, które odbyło się w grudniu 2009 r. wyodrębniono 166 jednostek uprawnionych do połowów tej ryby w 2010 r. Reszta jednostek pobiera wysokie odszkodowanie za niełowienie. To samo rozwiązanie ma być stosowane również w 2011 r.

Obecnie trwa ciągłe dostosowywanie nakładu połowowego unijnej floty rybackiej na Bałtyku do stanu zasobów poszczególnych gatunków ryb. Relatywnie niskie stany zasobów rybnych oraz niskie limity połowowe oznaczają, że utrzymywanie

dużej floty rybackiej nie jest opłacalne zarówno dla państwa, jak i dla samych rybaków. Dzięki odpowiedniemu ukształtowaniu wielkości flot, możliwe stałoby się obniżenie śmiertelności połowowej osłabionych populacji ryb, przy jednoczesnym ekonomicznym podziale istniejących limitów połowowych na jednostki rybackie, które pozostały w rybołówstwie. Restrukturyzację flot rybackich wspiera Europejski Fundusz Rybacki. Dzięki niemu możliwe będzie wycofanie części z aktywnych obecnie statków rybackich.

Całkowite dopuszczalne połowy (TAC) dorsza na Bałtyku wschodnim w latach 1987 - 2010

Źródło: materiały Międzynarodowej Rady Badań Morza, ICES Advice 2010, book 8

1.2. Połowy nielegalne, nieraportowane, nieuregulowane (NNN)

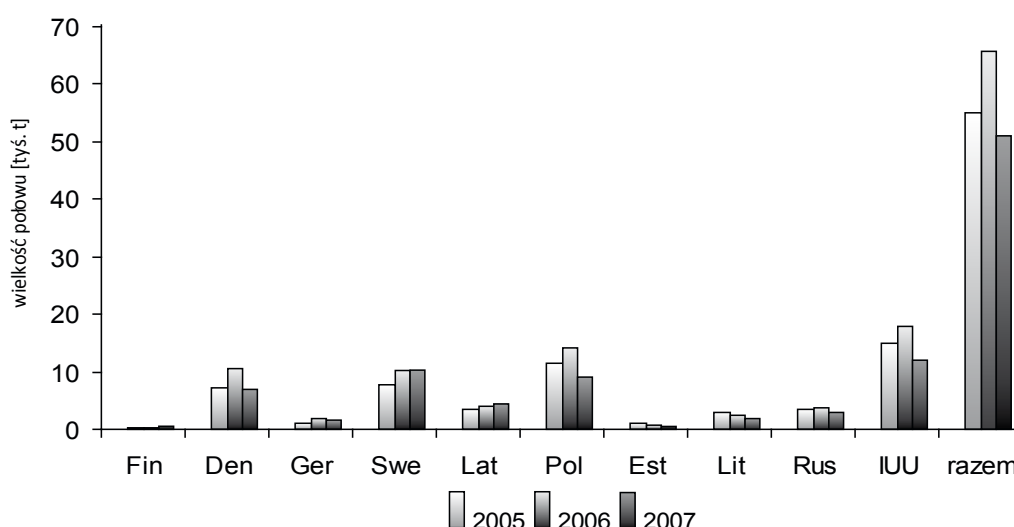
Połowy NNN to jeden z największych problemów zarówno światowego, jak i bałtyckiego rybołówstwa. Połowy te wpływają niezwykle negatywnie na stan zasobów rybnych, których przeławianie powoduje znaczne straty w ekosystemach morskich oraz gospodarce rybnej. Połowy NNN są źródłem konfliktów i sporów, których świadkiem jesteśmy obecnie na Morzu Bałtyckim. NNN uniemożliwiają stabilny rozwój populacji dorsza bałtyckiego. W wyniku tych praktyk wyławia się zbyt wiele osobników niedojrzałych płciowo, niezdolnych do rozrodu. Połowy nielegalne, nieraportowane i nieuregulowane są nastawione na maksymalny zysk, całkowicie naruszają prawo oraz zasady zrównoważonego rybołówstwa.

Na nielegalnych połowach tracą sami rybacy, a także konsumenci. Dzieje się tak, ponieważ wprowadzanie na rynek nielegalnie złowionej ryby obniża jej ogólną wartość (ryb jest za dużo na rynku zbytu). W ten sposób uczciwie połowiący rybacy zarabiają znacznie mniej, a ewentualne kary lub ograniczenia połowowe dotyczą także ich, w imię zbiorowej odpowiedzialności. Taka sytuacja miała

miejsce w latach 2007 i 2008 – wskutek przełowienia oraz kilkakrotnego przekroczenia ogólnej kwoty narodowej przez część rybaków. Wszystkim rybakom z Polski zakazano połowów dorsza na Bałtyku Wschodnim. Stało się tak mimo niewykorzystania przez uczciwych rybaków ich indywidualnych limitów. Dlatego pobłażliwość w stosunku do osób łamiących prawo i czerpiących z tego tytułu znaczne korzyści finansowe jest nie do zaakceptowania.

Niestety, zła atmosfera w polskim rybołówstwie oraz brak zdecydowanych kroków administracyjnych nie motywuje rybaków do podjęcia wewnętrznej walki z NNN. Tymczasem bardzo ważne jest respektowanie przez wszystkie strony obowiązujących w rybnictwie przepisów oraz poławianie ryb prowadzone zgodnie z zasadami zrównoważonego rybołówstwa. Takie podejście pozwoliłoby na skuteczną ochronę istniejących zasobów rybnych. Jednocześnie istotne jest zachowanie tradycji połowowych, utrzymanie stanowisk pracy w sektorze rybołówstwa oraz zagwarantowanie godziwego wynagrodzenia przyszłym pokoleniom rybaków.

Oficjalne połowy dorsza na Bałtyku wschodnim
oraz oszacowane połowy IUU w latach 2005 - 2007

Źródło: materiały Międzynarodowej Rady Badań Morza, ICES Advice 2008, book 8

1.3. Połowy „paszowe”

W niniejszym raporcie poprzez pojęcie połowy „paszowe” określa się specyficzną formę pozyskiwania ryb, której celem jest dostarczenie mało cennego surowca rybnego punktom przetwórczym, przerabiającym go następnie na produkt paszowy i oleje. Na Morzu Bałtyckim chodzi oczywiście o połowy szprota i śledzia. Ryby te w wyniku mniejszego zasolenia wody w Bałtyku osiągają mniejsze rozmiary w stosunku do ich przedstawicieli w Morzu Północnym, dlatego też bałtyckie szproty i śledzie są postrzegane jako mniej atrakcyjne pod względem konsumenckim. Wielu armatorów uważa przeznaczenie złowionych ryb na paszę za bardziej opłacalne niż poszukiwania dla nich rynku zbytu. Połowy „paszowe” budzą jednak wiele kontrowersji, zwłaszcza w obszarze wrażliwego Morza Bał-

tyckiego, gdzie nieodpowiedzialne i niekontrolowane działania ludzi są w stanie wyrządzić wiele szkody w krótkim okresie. W związku z pogarszającym się stanem zasobów ryb pelagicznych działalność tego typu jednostek powinna zostać w znacznym stopniu ograniczona.

Zdaniem polskich rybaków, połowów „paszowych” na Bałtyku dokonują zazwyczaj wielkie, ponad 30 metrowe jednostki, głównie z Danii i Szwecji. Tak duże statki wyławiają wszystko, co znajdzie się w zasięgu ich wielkich sieci o drobnych oczkach, niszcząc przy tym narybek cennego dorsza. Można spotkać się z poglądem, że tak duże jednostki nie powinny mieć prawa operowania na tak małym morzu, jakim jest Bałtyk, ponieważ narzędzia połowowe przez nie stosowane niosą niesamowite spustoszenie w bałtyckich wodach – od dna morza po powierzchnię.

Tymczasem, podmioty związane z połowami „na paszę” twierdzą, że to jedna z niewielu form połowów niepowiązanych z nielegalną i kłusowniczą działalnością rybacką. Przekonują również, że połowy te są łatwe do kontrolowania, a przyłów niewymiarowego dorsza jest znikomy lub nawet zerowy, bez wpływu na straty w ekosystemie. Co więcej, zdaniem tych osób, połowy „paszowe” regulują w pozytywny sposób stan populacji ryb pelagicznych, a pośrednio dorsza, którego ikra stanowi pokarm szprota i śledzia.

Mimo to środowisko rybackie w Polsce w sprawie połowów „paszowych” wydaje się mówić jednym głosem. Rybacy apelują o zaprzestanie takich połowów lub przynajmniej podjęcie rozwiązań umożliwiających ich skuteczne zracjonalizowanie. Chodzi m.in. o zdecydowane ograniczenie liczby jednostek połowujących „na paszę”, zastosowanie bardziej selektywnych narzędzi połowowych, zakaz połowu w miejscach, gdzie prawdopodobieństwo występowania młodego, niewymiarowego dorsza jest wysokie, a także wliczanie przyłowu dorsza, uzyskanego w ramach tego typu połowów, do kwoty połowowej danego Państwa Członkowskiego Unii Europejskiej.

Innym aspektem połowów paszowych jest wymiar etyczny tego zjawiska. Wyławianie i uśmiercanie dziesiątek czy setek tysięcy ton ryb wyłącznie w celu przerobienia ich na dodatek do pasz wydaje się być procederem wątpliwym moralnie. Ryby są żywymi organizmami i jak wszystkim innym zwierzętom, należy im się ochrona i odpowiednie traktowanie. Mają swoje cykle życiowe, środowisko, a nawet pewnego rodzaju struktury. Są o wiele bardziej wrażliwe na bodźce zewnętrzne niż większość zwierząt. Niestety brak możliwości wydawania głosu w momentach zadawania bólu czy śmierci sprawił, że stworzenia te traktowane są przez człowieka właściwie jak rośliny. Trudno wyobrazić sobie sytuację, w której w podobny sposób zachowywano by się wobec ptaków. W dużej mierze jest to kwestia tradycji i mentalności chrześcijańskiej, w której mięsa ryb nie uważa się za produkt zwierzęcy.

1.4. Połowy sportowo-rekreacyjne

Specyfika oraz skala połowów sportowo-rekreacyjnych różni się znacznie od połowów typowo rybackich (komercyjnych). Mimo to należy zdać sobie sprawę,

że coraz popularniejsze rekreacyjne połowy dorsza na Bałtyku zaczęły stanowić istotny element wpływający na dynamikę stad ryb poprzez zwiększanie ich śmiertelności połowowej. Brak ewidencji wielkości rekreacyjnych połowów dorsza na Morzu Bałtyckim tylko ułatwia nieprzestrzeganie przepisów, utrudniając jednocześnie prawdziwy szacunek biomasy dorsza w Bałtyku.

W środowisku wędkarzy morskich istnieje poważny spór pomiędzy zwolennikami podporządkowania się prawu oraz osobami nagminnie je łamiącymi. Istnieje też konflikt interesów pomiędzy wędkarzami a rybakami np. w kwestii pomysłu limitowania połowów wędkarskich kosztem limitów rybackich. W tym przypadku polskie limity rybackie mogłyby ulec redukcji o ok. 600 ton dorsza, które, jak oszacował w 2007 r. Morski Instytut Rybacki, są wyławiane rocznie przez polskich wędkarzy. Należy przypomnieć, że od 2007 r. ilość licencji wydawanych na połowy sportowo-rekreacyjne wzrosła w Polsce o 100%, więc kwota 600 ton wyławianych przez wędkarzy dorszy prawdopodobnie w chwili obecnej uległa podwojeniu. Budzi to naturalny sprzeciw rybaków. Tymczasem sami wędkarze bardzo sceptycznie odnoszą się do jakiegokolwiek limitowania połowów rekreacyjnych. Wszystkie połowy muszą być zgodne z zasadami zrównoważonego rybołówstwa, a działania wbrew obowiązującym przepisom skutecznie eliminowane. Prawo z zakresu połowów sportowych-rekreacyjnych należy poddać korzystnym modyfikacjom, głównie w sposobie limitowania, unikania odrzutów i ewidencjonowania połowów.

1.5. Szacowanie zasobów i techniczne środki ochrony

Dane naukowe odnoszące się do stanu zasobów rybackich na Morzu Bałtyckim wciąż nie dają pełnej wiedzy na temat rzeczywistej ilości ryb. Staje się to pretekstem części rybaków do nierespektowania wyznaczonych limitów połowowych i łamania prawa. Tymczasem, nieraportowane połowy tylko przekłamują faktyczny stan rzeczy, co w rezultacie przekłada się na coraz większe i poważniejsze ograniczenia połowowe. Jednocześnie wszelkie narzędzia limitujące oraz kontrolujące połowy stają się bezużyteczne w obliczu kłusownictwa morskiego. W ten sposób koło się zamyka – pojawiają się kolejne ograniczenia połowowe, a część rybaków łamie je kierując się chęcią osiągnięcia coraz większych zysków. Stąd konieczność udoskonalenia systemu rzetelnego szacowania zasobów przy zgodnej współpracy naukowców i rybaków w atmosferze przestrzegania ustalonych przepisów o rybołówstwie. W celu określenia faktycznej ilości zasobów Bałtyku i zagwarantowania prowadzenia racjonalnej polityki rybackiej należy bezwzględnie przestrzegać określonych norm w celu uniknięcia pomyłek przy obliczeniach faktycznych możliwości ekosystemu Bałtyku i zagwarantowania określonej liczbie ludzi utrzymanie za uczciwie zarobione pieniądze.

1.6. Przyłów i odrzuty

Podczas prowadzenia połowów rybackich bardzo często zdarza się, że w sieci łapane są gatunki inne niż docelowe. Gatunki wchodzące w skład takich połowów określa się mianem przyłowu i, oprócz ryb, są to również ptaki, ssaki oraz skorupiaki. Do przyłowu zalicza się też gatunek docelowy, lecz niewymiarowy. W wy-

niku istnienia mechanizmów ekonomicznych oraz niedoskonałości prawnych, rybacy na całym świecie wyrzucają przyłów z powrotem do morza. W ten sposób dochodzi do oczywistego marnotrawienia zasobów morskich i niepotrzebnego zanieczyszczania środowiska.

Również ryby wydobyte z morza na pokład statku rybackiego, poddawane z reguły procesom przetwórstwa wstępnego, co w warunkach Morza Bałtyckiego sprowadza się do odkrwawiania, patroszenia, filetowania i lodowania bądź schładzania w ładowniach, stanowią istotne źródło zanieczyszczeń wody. Podczas obróbki wstępnej powstają odpady rybne i ścieki. W polskim rybołówstwie bałtyckim są one ciągle usuwane do morza ze względu na brak fabryk mączki rybnej w portach rybackich.

Następnym problemem jest rozbieżność przepisów. Z jednej strony Rozporządzenie Rady (WE) NR 2187/2005 z dnia 21 grudnia 2005 r. w *sprawie zachowania zasobów połowowych w wodach Morza Bałtyckiego, cieśnin Bełt i Sund poprzez zastosowanie środków technicznych oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1434/98 i uchylające rozporządzenie (WE) nr 88/98* w artykule 12 zobowiązuje kapitana statku rybackiego do „uwalniania” przyłowu do morza. Przypomnieć należy, że uwolnienie ryb zamkniętopęcherzowych, do których należy m.in. dorsz, po wydobyciu na pokład nie zmienia faktu, że ryby te zginą w skutek dekompresji i rozrywania pęcherza pławnego. Rozporządzenie Komisji (EWG) nr 2807/83 z dnia 22 września 1983 r. *ustanawiające szczegółowe zasady zapisu informacji dotyczących połowów dokonywanych przez Państwa Członkowskie* określa wzór dziennika połowowego do którego wpisywać należy ilość odrzutów. Informacja ta przeznaczona jest tylko do celów naukowych i nie jest brana pod uwagę przy obliczaniu kwot połowowych. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w *sprawie wzoru dziennika połowowego oraz gatunków organizmów morskich, których wyrzucenie za burtę wymaga wykazania w dzienniku połowowym* z dnia 26 kwietnia 2004 r. (Dz.U. 2004 nr 100 poz. 1009) odnoszące się do ww. Rozporządzenia Komisji określa gatunki organizmów morskich, których wyrzucanie za burtę wymaga wykazania w dzienniku połowowym. Są wśród nich m.in. dorsz, śledź, szprot i inne gatunki ryb bałtyckich. Tymczasem ustawa o *rybołówstwie* z dnia 19 lutego 2004 r. zabrania wyrzucania za burtę statku rybackiego wyłowionych organizmów morskich (z wyjątkiem tych, które nie przekroczyły wymiarów ochronnych).

Wobec powyższego, załóżmy sytuację, w której kuter łowiący śledzia z możliwością przyłowu 3% dorsza wyciąga z morza na pokład 100 ton śledzia plus 5 ton dorsza. Zgodnie z polskimi przepisami może zatrzymać 3 tony dorsza, a 2 tony wymiarowej ryby musi wyrzucić za burtę. Nie wpisze tego do dziennika połowowego jako odrzutu, ponieważ na podstawie polskiej ustawy o rybołówstwie może być za to ukarany. Z powodu niejasności i sprzeczności przepisów do polskich dzienników połowowych i przy wyładunkach najczęściej nie są wpisywane odrzuty. Utrudnia to lub wręcz uniemożliwia ustalenie faktycznego stanu zasobów Bałtyku.

Cały proces wpływa oczywiście negatywnie na populacje ryb, które podlegają zdecydowanemu i niepotrzebnemu osłabieniu. Nie można określić faktycznej

skali odrzutów, jednak fakt ich występowania niezwykle negatywnie wpływa na funkcjonowanie ekosystemów morskich. Wyrzucane do morza odrzuty, odpady rybne powstałe po procesach wstępnego przetwórstwa, ścieki, jak również martwe ryby z przyłowu zawierają znaczne ilości białek i tłuszczów, które powodują wiele niekorzystnych zjawisk w środowisku. Naturalne procesy rozkładu biologicznego przyczyniają się bowiem do ich neutralizacji tylko w niewielkim stopniu. Po przekroczeniu zdolności środowiska wodnego do samooczyszczania następuje zachwianie równowagi biologicznej powodujące istotne zmiany w rozwoju fauny i flory morskiej. Wprowadzone w znacznej ilości substancje organiczne w postaci białek i tłuszczów stanowią pożywkę dla rozwoju mikroorganizmów (w tym bakterii gnilnych), ponadto w procesie utleniania pochłaniają rozpuszczony w wodzie tlen, na którego deficyt cierpi ekosystem Bałtyku.

Kwestie skutecznego zapobiegania przyłowom oraz ograniczania odrzutów wymagają szybkich i zdecydowanych działań europejskiej administracji rybackiej. Rozwiązanie problemu przyłowu i odrzutów jest skomplikowane, wieloaspektowe i z pewnością należy poświęcić mu wiele uwagi oraz badań. Odpowiednio przemyślana zmiana przepisów, ciągłe udoskonalanie selektywności narzędzi połowowych a także zakaz odrzutów musi skłonić sektor rybołówstwa, a przede wszystkim rybaków do podejmowania wspólnych działań na rzecz unikania niepożądanych i nieoptymalnych przyłowów.

Selektywności narzędzi połowowych ma ograniczać wyławianie osobników niedojrzałych i niewymiarowych, które powinny mieć możliwość ucieczki z worków narzędzi połowowych podczas trałowania. Proces takiej ucieczki ryb z sieci podzielić można na dwa etapy:

- ryby uciekające podczas trałowania,
- ryby uciekające podczas wybierania sieci.

O ile ryby, którym udało się wydostać z sieci podczas trałowania, pozostają w dobrej kondycji i mają duże szanse na przeżycie, o tyle ryby (zwłaszcza zamknięto pęcherzowe do których zalicza się dorsze), które uciekły podczas wybierania sieci na skutek nagłej zmiany głębokości i dekompresji, nie mają szansy przeżycia. Ostatnie badania przeprowadzone przez jedną z polskich uczelni wskazują, że wraz ze zwiększaniem selektywności obecnie stosowanych narzędzi połowowych wzrasta procentowy niewidzialny odrzut ryb, które giną podczas wybierania sieci i nie są ujęte w żadnych statystykach, a których wartość sięgać może 30% całego połowu. W Unii Europejskiej trwają intensywne prace nad rozwiązaniem problemu odrzutów w rybołówstwie. Obecnie poszukuje się najlepszych sposobów umożliwiających zminimalizowanie wystąpienia przyłowu, a co za tym idzie, eliminację występowania odrzutów. Niestety, ostatnia decyzja podjęta przez Komisję Europejską o zwiększeniu rozmiarów oczek w sieciach używanych przez bałtyckich rybaków ze 110 do 120mm wydaje się być pochopna i niedostosowana do obecnie obowiązujących wymiarów ochronnych.

1.7. Polski sektor rybołówstwa

Zbyt duża zdolność połowowa polskiej floty rybackiej na Bałtyku doprowadziła do wprowadzenia tak zwanej „trójpołówki”. Polega ona na podziale floty dorszowej na trzy części. Spośród wszystkich kutrów uprawnionych do połowienia dorszy co roku losuje się 147 jednostek, które będą mogły w danym roku wyruszać na połów tej cennej ryby. Reszta rybaków, czyli dwie trzecie, ma zakaz połowu. W zamian armatorzy dostają rekompensatę finansową lub mogą zmienić profil połowów. Taki podział istnieje od 2009 r. i obowiązywał będzie do 2011 r.

Mimo to branża rybna jest uważana za jedną z szybciej rozwijających się gałęzi sektora żywnościowego w Polsce. W szczególności przetwórstwo ryb jest coraz prężniej rozwijającą się działalnością gospodarki rybnej odgrywającą bardzo dużą rolę społeczno-ekonomiczną w pozbawionych przemysłu rejonach północnej Polski. Przemysł przetwórczy w dużej mierze bazuje na importowanej do polski rybie, lecz pełni również ważną rolę w nadawaniu wartości naturalnym zasobom morza. Połowy i przetwórstwo ryb są nierozdzielnie powiązane z handlem, pośrednictwem sprzedaży oraz dystrybucją produktów. Mimo że rybołówstwo posiada niewielki udział w rozwoju gospodarczym Polski (0,07 PKB), daje ono pracę wielu ludziom. Szacuje się, że w Polsce z branżą rybołówstwa i przetwórstwa związanych jest zawodowo ok. 30 tys. osób. Produkty rybne stanowią 10% całego eksportu żywności produkowanej w Polsce.

Źródło: materiały Morskiego Instytutu Rybackiego oraz Instytutu Rybactwa Śródlądowego; Strategia Rozwoju Rybołówstwa 2007-2013 MRiRW, Departament Rybołówstwa

Wiele polskich zakładów przetwórczych jest w czołówce pod względem nowoczesności w tej części Europy. Niestety, zła sytuacja w rybołówstwie morskim odbija się częściowo na stanie polskiego rynku rybnego. Cena rynkowa za dorsza bałtyckiego jest wciąż na niskim poziomie, tymczasem w sklepach i restauracjach ceny dorsza przeznaczonego dla konsumentów były i są wciąż wysokie. Niskie ceny skupu ryb są spowodowane przede wszystkim zbyt dużą ilością na rynku ryb poławianych nielegalnie.

To, co nielegalnie zostało odłowione w morzu, w sposób równie nielegalny często podlega obrotowi na rynku, burząc całkowicie zasady popytu i podaży. Dlatego należy wdrożyć nową i skuteczniejszą strategię walki z nielegalnymi praktykami rybackimi oraz handlowymi. Rażąco są zaniedbania administracji rządowej w kwestii kontroli legalności ryb znajdujących się na rynku. Wynika to w głównej mierze z niedoskonałości przepisów i luk w uprawnieniach poszczególnych służb. Osoby czerpiące korzyści z nielegalnych połowów i nielegalnej dystrybucji ryb należy zdecydowanie pozbawić możliwości zysku.

Sytuacja w polskim rybołówstwie jest od dłuższego czasu niezmiennie zła. Brak jest skutecznych uregulowań spornych kwestii oraz strategii dostosowującej branżę rybołówstwa do obecnej sytuacji. Atmosfera narastających sporów doprowadza do zaognienia niepotrzebnych konfliktów na linii rybacy - naukowcy, rybacy - politycy, rybacy - działacze organizacji pozarządowych, jak również wśród samych rybaków. W polskim środowisku rybackim dostrzec można głębokie podziały. Rybacy pelagiczni i denni, kutrowi i łodziowi, zrzeszeni w różnych organizacjach rybackich - wszyscy prezentują różne stanowiska, zdania i pomysły na wyjście z obecnego kryzysu. Brak inicjatywy ze strony kolejnych rządów do znalezienia konsensu z skonfliktowanymi środowiskami w imię zrównoważonego rozwoju polskiej branży rybnej. Wszystkie wymienione środowiska czują rozgoryczenie i żal w związku z nieskutecznymi działaniami polskiej i europejskiej administracji rybackiej.

Prócz najbardziej widocznych skrajnych i populistycznych głosów nawołujących do całkowitego odrzucenia Wspólnej Polityki Rybackiej, rozbicia „przestępczego układu” oraz ujawnienia „dorszowej afery”, część rybaków sygnalizuje istnienie konkretnych problemów zarówno w obszarze wykonywania rybołówstwa, działalności instytucji kontrolnych, jak i w sposobie zarządzania zasobami na polskim i europejskim poziomie. Niestety, wśród antagonistycznych i narodowych haseł, te konkretne głosy pozostają w dużej mierze niezauważalne. W ten sposób problemy polskiego i europejskiego rybołówstwa wciąż pozostają nierozwiązane. Cierpią na tym głównie rybacy, głównie ci, którym zależy na uczciwej pracy oraz zrównoważonym rybołówstwie, a także na przekazaniu tradycji połowowych następnym pokoleniom. Cierpią na tym również podatnicy, z których dotacji utrzymywana jest duża część polskiej floty bałtyckiej, której właściciele pobierają dofinansowania za pozostawanie w portach. Położenie, w jakim znaleźli się polscy rybacy, jest niewątpliwie skomplikowane i niekorzystne, jednak dotacje unijne za wstrzymywanie się od połowów jest zjawiskiem patologicznym. Prawdą jest również, że wiele rybackich problemów wynika z opieszałości urzędniczej, braku podejmowania racjonalnych decyzji, częstych zmian opcji politycznych zarządzających rybołówstwem, polityczną i decyzyjną krótkowzrocznością oraz niedoskonałością gospodarowania bałtyckimi zasobami, zarówno na poziomie krajowym, jak i europejskim. Zuchwała działalność osób nastawionych na osiągnięcie maksymalnego zysku w rybołówstwie, wynikająca z wadliwych przepisów i słabo działającego systemu kontroli, wpisuje się w trudną sytuację całej branży i przyczynia do zaistnienia obecnych problemów. Ewidentna kradzież ryb z Morza Bałtyckiego, dokonywana nie tylko przez polskich rybaków, lecz także w pozostałych państwach nadbałtyckich, pociągnęła rybołówstwo na dno.

ZAŁĄCZNIK 2.

Główne akty prawne regulujące działania polskiej administracji rybackiej

2.1.

USTAWA z dnia 19 lutego 2004 r. o rybołówstwie

Rozdział 1 Przepisy ogólne

Art. 1.

1. Ustawa określa zakres zadań, właściwość organów oraz tryb postępowania w sprawach:

- 1) nadawania uprawnień do wykonywania rybołówstwa;
- 2) racjonalnego wykonywania rybołówstwa, w tym ochrony żywych zasobów morza;
- 3) kontroli i nadzoru nad:
 - a) wykonywaniem rybołówstwa,
 - b) obrotem produktami rybołówstwa.

2. Przepisy ustawy stosuje się do:

- 1) właścicieli statków rybackich o polskiej przynależności i armatorów wykonujących rybołówstwo morskie tymi statkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i w polskiej wyłącznej strefie ekonomicznej oraz poza granicami polskich obszarów morskich;
- 2) armatorów:
 - a) wykonujących rybołówstwo morskie statkami rybackimi o obcej przynależności w polskich obszarach morskich,
 - b) prowadzących skup lub przetwórstwo organizmów morskich w polskich obszarach morskich;
- 3) osób fizycznych, osób prawnych albo jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, które prowadzą połowy organizmów morskich w celach naukowo-badawczych, szkoleniowych albo sportoworekreacyjnych, dokonują zarybiania, prowadzą chów lub hodowlę ryb i innych organizmów morskich;
- 4) przedsiębiorców, którzy prowadzą obrót produktami rybołówstwa.

Art. 2.

Użyte w ustawie określenia oznaczają:

1. rybołówstwo - rybołówstwo morskie, skup lub przetwórstwo na morzu organizmów morskich, połów organizmów morskich w celach naukowo-badawczych, szkoleniowych albo sportowo-rekreacyjnych, zarybianie oraz chów lub hodowlę ryb i innych organizmów morskich;
2. rybołówstwo morskie - połów organizmów morskich w morzu w celach zarobkowych;
3. historyczne prawa połowowe - prawo do prowadzenia połowów określonego

gatunku organizmów morskich lub wystawiania albo używania określonej liczby narzędzi połowowych danego rodzaju, wynikające z udokumentowanych połowów prowadzonych przez armatora w przeszłości, w określonym czasie;

4. kwota połowowa - maksymalną liczbę sztuk lub masę organizmów morskich poszczególnych gatunków, wyodrębnioną w ramach ogólnej kwoty połowowej, udostępnioną do odłowienia armatorowi lub grupie armatorów;

5. ukierunkowane połowy - połowy, których celem jest pozyskanie organizmów morskich określonego gatunku;

6. przyłów - część połowu obejmującą organizmy morskie poszczególnych gatunków, które nie są celem połowów ukierunkowanych;

7. obrót produktami rybołówstwa - wyładunek, sprzedaż detaliczną i hurtową, transport i magazynowanie produktów rybołówstwa na lądzie oraz przeładunek produktów rybołówstwa ze statku rybackiego na statek w morzu.

Art. 3.

Minister właściwy do spraw rybołówstwa określi, w drodze rozporządzenia, granice między wodami morskimi a wodami śródlądowymi, mając na względzie zróżnicowanie metod zarządzania żywymi zasobami morza i wód śródlądowych do celów wykonywania rybołówstwa.

Rozdział 2

Wykonywanie rybołówstwa

Art. 4.

1. Rybołówstwo morskie statkami rybackimi o polskiej przynależności może być wykonywane przez armatora, którego siedziba albo oddział, albo miejsce zamieszkania znajduje się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Rybołówstwo morskie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej może być wykonywane wyłącznie statkami rybackimi o polskiej przynależności.

Art. 5.

Wykonywanie rybołówstwa morskiego przez armatora, o którym mowa w art. 4 ust. 1, odbywa się przy użyciu statku rybackiego wpisanego do rejestru statków rybackich, posiadającego licencję połowową, zwaną dalej „licencją”, oraz specjalne zezwolenie połowowe.

Art. 6.

1. Statek rybacki o polskiej przynależności jest wpisywany, na pisemny wniosek właściciela tego statku rybackiego, do rejestru statków rybackich, zwanego dalej „rejestrem”.

2. Rejestr jest prowadzony w formie elektronicznej przez ministra właściwego do spraw rybołówstwa.

3. Wniosek o wpis do rejestru składa się do ministra właściwego do spraw rybołówstwa za pośrednictwem okręgowego inspektora rybołówstwa morskiego, właściwego dla portu macierzystego statku rybackiego.

4. Wniosek o wpis do rejestru zawiera:

- 1) imię, nazwisko, określenie miejsca zamieszkania i adres albo nazwę, określenie siedziby i adres właściciela statku i armatora statku rybackiego;
 - 2) nazwę statku rybackiego, jeżeli została nadana;
 - 3) oznakę rybacką, jeżeli statek rybacki ją posiada;
 - 4) numer identyfikacyjny statku rybackiego, jeżeli statek taki numer posiada;
 - 5) numer rejestrowy polskiego rejestru okrętowego, jeżeli statek rybacki jest wpisany do polskiego rejestru okrętowego prowadzonego przez izbę morską właściwą dla portu macierzystego tego statku;
 - 6) międzynarodowy sygnał wywoławczy, jeżeli został nadany;
 - 7) nazwę portu macierzystego statku rybackiego;
 - 8) rodzaj statku rybackiego;
 - 9) rodzaj napędu statku rybackiego, moc w kW silników głównych i pomocniczych, ich typy, numery i rok zamontowania;
 - 10) długość całkowitą statku rybackiego;
 - 11) długość statku rybackiego między pionami;
 - 12) szerokość i zanurzenie statku rybackiego;
 - 13) pojemność statku rybackiego;
 - 14) nośność statku rybackiego;
 - 15) rok i miejsce budowy statku rybackiego;
 - 16) rok ostatniej modernizacji statku rybackiego;
 - 17) datę rozpoczęcia użytkowania statku rybackiego;
 - 18) materiał główny kadłuba statku rybackiego;
 - 19) rok położenia stępki;
 - 20) pojemność ładowni przeznaczonych do przechowywania produktów rybołówstwa;
 - 21) rodzaj narzędzi połowowych, w tym rodzaj głównego narzędzia połowowego;
 - 22) wskazanie kraju, w którym statek rybacki został nabyty.
5. Do wniosku o wpis do rejestru dołącza się dokumenty potwierdzające dane zawarte we wniosku.
6. Okręgowy inspektor rybołówstwa morskiego w terminie 7 dni od dnia otrzymania wniosku przekazuje wniosek o wpis do rejestru statków rybackich ministrowi właściwemu do spraw rybołówstwa.

Art. 7.

1. Odmawia się wpisania statku rybackiego do rejestru, jeżeli jego rejestracja spowoduje przekroczenie potencjału połowowego floty lub segmentu tej floty określonych przez ministra właściwego do spraw rybołówstwa.
2. Minister właściwy do spraw rybołówstwa może określić, w drodze rozporządzenia, potencjał połowowy floty lub poszczególnych segmentów floty, mając na względzie ochronę żywych zasobów morza oraz umożliwienie uzyskiwania dochodów przez armatorów wykonujących rybołówstwo morskie.

Art. 8.

1. Po dokonaniu wpisu statku rybackiego do rejestru minister właściwy do spraw rybołówstwa wydaje właścicielowi statku rybackiego zaświadczenie o wpisie tego statku do rejestru.

2. W zaświadczeniu, o którym mowa w ust. 1, podaje się numer identyfikacyjny statku rybackiego oraz oznakę rybacką tego statku.
3. W przypadku nadania nowej oznaki rybackiej wydaje się nowe zaświadczenie o wpisie statku rybackiego do rejestru.

Art. 9.

1. Oznakę rybacką nadaje, na wniosek armatora statku rybackiego, okręgowy inspektor rybołówstwa morskiego właściwy dla portu macierzystego danego statku rybackiego.
2. Oznakę rybacką stanowi trzyliterowy skrót nazwy portu macierzystego statku rybackiego oraz kolejny numer w spisie oznak rybackich, prowadzonym dla danego portu przez właściwego okręgowego inspektora rybołówstwa morskiego.

Art. 10.

1. Wszelkie zmiany danych zawartych w rejestrze oraz okoliczności uzasadniające wykreślenie statku rybackiego z rejestru właściciel statku rybackiego zgłasza do ministra właściwego do spraw rybołówstwa za pośrednictwem okręgowego inspektora rybołówstwa morskiego, właściwego dla portu macierzystego statku rybackiego, w terminie 30 dni od dnia ich powstania.
2. W zgłoszeniu zmiany danych, o których mowa w ust. 1, albo w zgłoszeniu okoliczności uzasadniających wykreślenie statku rybackiego z rejestru podaje się:
 - 1) numer identyfikacyjny statku rybackiego;
 - 2) oznakę rybacką;
 - 3) nazwę statku rybackiego, jeżeli została nadana;
 - 4) dane, których dotyczy zmiana, albo okoliczności uzasadniające wykreślenie statku rybackiego z rejestru.
3. Do zgłoszenia, o którym mowa w ust. 1, dołącza się dokumenty potwierdzające dane, których dotyczy zmiana, albo okoliczności uzasadniające wykreślenie statku rybackiego z rejestru.

Art. 11.

1. Wykreślenie statku rybackiego z rejestru następuje:
 - 1) na wniosek właściciela statku rybackiego;
 - 2) z urzędu, w przypadku gdy statek rybacki:
 - a) zatonął, zaginął lub uległ zniszczeniu,
 - b) utracił polską przynależność lub charakter statku rybackiego,
 - c) nie był używany do wykonywania rybołówstwa morskiego przez okres dłuższy niż 12 miesięcy.
2. Po wykreśleniu statku rybackiego z rejestru anuluje się zaświadczenie o wpisie do rejestru wraz z jego odpisami.

Art. 12.

1. Licencję wydaje minister właściwy do spraw rybołówstwa na wniosek armatora statku rybackiego.
2. Wniosek o wydanie licencji składa się do ministra właściwego do spraw rybołówstwa za pośrednictwem właściwego okręgowego inspektora rybołówstwa morskiego.

3. Licencja na statek rybacki wpisany do rejestru wydawana jest na czas nieokreślony.

4. Wniosek o wydanie licencji zawiera:

- 1) imię, nazwisko, określenie miejsca zamieszkania i adres albo nazwę, określenie siedziby i adres armatora statku rybackiego;
- 2) numer identyfikacyjny statku rybackiego;
- 3) oznakę rybacką.

5. W czasie wykonywania rybołówstwa morskiego licencja powinna znajdować się na statku rybackim, na który została wydana, z wyłączeniem statków rybackich o długości całkowitej poniżej 10 m.

Art. 13.

Minister właściwy do spraw rybołówstwa określi, w drodze rozporządzenia, wzór licencji, mając na względzie ujednoczenie tych dokumentów zgodnie z przepisami Unii Europejskiej oraz usprawnienie ich kontroli.

Art. 14.

Minister właściwy do spraw rybołówstwa odmawia wydania licencji, w przypadku gdy:

1. statek rybacki, którego dotyczy składany wniosek o wydanie licencji, nie jest wpisany do rejestru;
2. armator ubiegający się o wydanie licencji został skazany prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo popełnione przy użyciu statku rybackiego.

Art. 15.

1. Minister właściwy do spraw rybołówstwa, w drodze decyzji:

- 1) na wniosek właściwego okręgowego inspektora rybołówstwa morskiego może zawiesić licencję na czas określony, nie dłuższy niż 6 miesięcy, jeżeli armator prowadził ukierunkowane połowy organizmów morskich w okresie ochronnym lub w obwodzie ochronnym;
- 2) cofa licencję, w przypadku gdy:
 - a) statek rybacki został wykreślony z rejestru statków rybackich lub
 - b) armator został skazany prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo popełnione przy użyciu statku rybackiego, lub
 - c) armator w okresie ostatnich 2 lat został ukarany za prowadzenie ukierunkowanych połowów organizmów morskich w okresie ochronnym lub w obwodzie ochronnym.

2. Decyzjom, o których mowa w ust. 1, nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności.

Art. 16.

1. Wykonywanie rybołówstwa morskiego w danym roku kalendarzowym wymaga uzyskania specjalnego zezwolenia połowowego.

2. Specjalne zezwolenie połowowe jest wydawane, na wniosek armatora, na statek rybacki, na który wydano licencję, z zastrzeżeniem ust. 3.

3. Armator występujący z wnioskiem o wydanie specjalnego zezwolenia połowowego na statek rybacki, na który nie posiada licencji, składa ten wniosek łącznie z wnioskiem o wydanie licencji.

4. *Specjalne zezwolenie połowowe wydaje:*
- 1) *minister właściwy do spraw rybołówstwa - na połowy w polskiej wyłącznej strefie ekonomicznej, na morzu terytorialnym, w Zatoce Puckiej i w Zatoce Gdańskiej oraz poza polskimi obszarami morskimi;*
 - 2) *właściwy okręgowy inspektor rybołówstwa morskiego - na połowy w Zalewie Wiślanym, w Zalewie Szczecińskim, na obszarze Zalewu Kamieńskiego i Jeziora Dąbie.*
5. *Wniosek o wydanie specjalnego zezwolenia połowowego, o którym mowa w ust. 4 pkt 1, składa się za pośrednictwem okręgowego inspektora rybołówstwa morskiego, właściwego dla portu macierzystego statku rybackiego, który potwierdza informacje złożone we wniosku.*
6. *Wniosek o wydanie specjalnego zezwolenia połowowego składa się w terminie do dnia 31 października roku poprzedzającego rok, na który ma być wydane specjalne zezwolenie połowowe, z zastrzeżeniem ust. 7.*
7. *Po upływie terminu, o którym mowa w ust. 6, armator, który nabył uprawnienie do wykonywania rybołówstwa morskiego na podstawie umowy międzynarodowej albo z innego tytułu, może ubiegać się o wydanie specjalnego zezwolenia połowowego.*
8. *Wniosek o wydanie specjalnego zezwolenia połowowego zawiera:*
- 1) *imię, nazwisko, określenie miejsca zamieszkania i adres albo nazwę, określenie siedziby i adres armatora statku rybackiego;*
 - 2) *numer licencji połowowej, z zastrzeżeniem ust. 3;*
 - 3) *określenie organizmów morskich, które będą celem połowu;*
 - 4) *wnioskowaną kwotę połowową, jeżeli jest wymagana;*
 - 5) *rejon prowadzenia połowów;*
 - 6) *rodzaj narzędzi połowowych.*
9. *W czasie wykonywania rybołówstwa morskiego specjalne zezwolenie połowowe powinno znajdować się na statku rybackim, na który zostało wydane.*
10. *Minister właściwy do spraw rybołówstwa określi, w drodze rozporządzenia, wzór specjalnego zezwolenia połowowego, mając na względzie ujednoczenie tych dokumentów zgodnie z przepisami Unii Europejskiej oraz usprawnienie ich kontroli.*

Art. 17.

Minister właściwy do spraw rybołówstwa, po zasięgnięciu opinii organizacji społeczno-zawodowych rybaków, określa corocznie, w drodze rozporządzenia, sposób i warunki wykorzystania ogólnej kwoty połowowej na akwenach wodnych, o których mowa w art. 16 ust. 4 pkt 1, mając na względzie ochronę i racjonalne wykorzystanie żywych zasobów morza.

Art. 18.

Właściwy okręgowy inspektor rybołówstwa morskiego może określić corocznie, w drodze zarządzenia, organizmy morskie objęte ogólną kwotą połowową, a także, po zasięgnięciu opinii organizacji społeczno-zawodowych rybaków, sposób i warunki wykorzystania tej kwoty na akwenach wodnych, o których mowa w art. 16 ust. 4 pkt 2.

Art. 19.

Organy, o których mowa w art. 17 i 18, określając sposób i warunki wykorzystania ogólnej kwoty połowowej, mogą uwzględnić historyczne prawa połowowe poszczególnych armatorów.

Art. 20.

- 1. W przypadku cofnięcia licencji cofa się również specjalne zezwolenie połowowe.*
- 2. W przypadku stosowania niedozwolonych narzędzi połowowych lub w przypadku gdy armator w ciągu 6 miesięcy został dwukrotnie ukarany za naruszenie tego samego przepisu o rybołówstwie, organ wydający specjalne zezwolenie połowowe może wydać decyzję o czasowym zakazie połowów organizmów morskich określonych w specjalnym zezwoleniu połowowym, na okres nie dłuższy niż 6 miesięcy.*
- 3. Decyzjom, o których mowa w ust. 1 i 2, nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności.*

Art. 20a.

- 1. Kwoty połowowe określone w specjalnym zezwoleniu połowowym mogą być przekazywane w całości lub w części innym armatorom oraz na inne statki rybackie tego samego armatora.*
- 2. Kwota połowowa może być przekazana jedynie na rzecz podmiotów, którym przyznano kwotę połowową na ten sam gatunek organizmów morskich, których dotyczy przekazanie.*
- 3. Przekazanie kwoty połowowej, o którym mowa w ust. 1, następuje:*
 - 1) na wniosek armatora zainteresowanego przekazaniem kwoty połowowej, a w przypadku przekazywania kwot połowowych innym armatorom, na wspólny wniosek do organu, który wydał specjalne zezwolenie połowowe;*
 - 2) po wyrażeniu zgody przez organ, o którym mowa w pkt 1.*
- 4. Wniosek, o którym mowa w ust. 3 pkt 1, składa się wraz z wnioskiem o zmianę specjalnych zezwoleń połowowych.*

Art. 21.

Kwoty połowowe niewykorzystane po wydaniu decyzji, o której mowa w art. 15 ust. 1 pkt 1 i art. 20, minister właściwy do spraw rybołówstwa może rozdzielić po zasięgnięciu opinii organizacji społeczno-zawodowych rybaków.

Art. 22.

- 1. Prowadzenie skupu lub przetwórstwa organizmów morskich w polskich obszarach morskich wymaga uzyskania zezwolenia.*
- 2. Zezwolenie, o którym mowa w ust. 1, wydaje minister właściwy do spraw rybołówstwa, na czas nie dłuższy niż 12 miesięcy, na wniosek armatora statku, przy użyciu którego prowadzony jest skup lub przetwórstwo na morzu organizmów morskich.*
- 3. Wniosek o wydanie zezwolenia zawiera:*
 - 1) imię, nazwisko, określenie miejsca zamieszkania i adres albo nazwę, określenie siedziby i adres armatora statku, przy użyciu którego prowadzony jest skup lub przetwórstwo organizmów morskich;*

- 2) nazwę, oznaczenie, międzynarodowy sygnał wywoławczy, port macierzysty oraz przynależność państwową statku;
 - 3) rodzaj napędu statku, moc w kW silników głównych i pomocniczych;
 - 4) długość całkowitą statku;
 - 5) długość między pionami;
 - 6) pojemność statku;
 - 7) pojemność ładowni przeznaczonych do przechowywania produktów rybołówstwa;
 - 8) określenie ilości oraz gatunku organizmów morskich, które będą celem prowadzonego skupu lub przetwórstwa;
 - 9) planowany rejon prowadzenia skupu lub przetwórstwa organizmów morskich.
4. Zezwolenie zawiera:
- 1) imię, nazwisko, określenie miejsca zamieszkania i adres albo nazwę, określenie siedziby i adres armatora statku, przy użyciu którego jest prowadzony skup lub przetwórstwo organizmów morskich;
 - 2) nazwę, oznaczenie, międzynarodowy sygnał wywoławczy, port macierzysty oraz przynależność państwową statku;
 - 3) określenie ilości i gatunku organizmów morskich, będących celem prowadzonego skupu lub przetwórstwa;
 - 4) określenie rejonu prowadzenia skupu lub przetwórstwa organizmów morskich;
 - 5) okres ważności zezwolenia.
5. W czasie prowadzenia skupu lub przetwórstwa organizmów morskich na morzu zezwolenie, o którym mowa w ust. 1, powinno znajdować się na statku.

Art. 23.

1. Połowy organizmów morskich w polskich obszarach morskich w celach naukowo-badawczych albo szkoleniowych mogą być prowadzone po uzyskaniu pozwolenia właściwego okręgowego inspektora rybołówstwa morskiego.
2. Z wnioskiem o wydanie pozwoleń, o których mowa w ust. 1, mogą wystąpić instytuty naukowo-badawcze, szkoły wyższe i wyższe szkoły zawodowe kształcące w zakresie rybołówstwa morskiego oraz szkoły ponadgimnazjalne o profilu rybołówstwo morskie, których siedziba znajduje się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.
3. Wniosek o wydanie pozwolenia na połowy organizmów morskich w celach naukowo-badawczych zawiera:
 - 1) planowany zakres i sposób badań;
 - 2) przewidywany rejon połowów;
 - 3) określenie organizmów morskich, które będą celem połowów;
 - 4) planowaną wielkość połowów;
 - 5) przewidywany czas trwania badań;
 - 6) oznaczenie statku, przy użyciu którego będą prowadzone połowy w celach naukowo-badawczych.
4. Wniosek o wydanie pozwolenia na połowy organizmów morskich w celach szkoleniowych zawiera określenie organizmów morskich, które będą celem połowów, oraz przewidywany rejon i wielkość połowów.
5. Wnioski, o których mowa w ust. 3 i 4, składa się nie później niż na 1 miesiąc przed przewidywanym dniem rozpoczęcia połowów organizmów morskich w celach naukowo-badawczych albo szkoleniowych.

Art. 24.

1. Pozwolenie na połowy organizmów morskich w celach naukowo-badawczych określa rodzaje organizmów morskich będących celem połowów, wielkość połowów, termin, rejon i sposób dokonywania połowów oraz może przewidywać odstępstwa od przepisów dotyczących:

- 1) okresów ochronnych;
- 2) obwodów ochronnych;
- 3) wymiarów ochronnych;
- 4) rodzaju sprzętu połowowego.

2. Pozwolenie na połowy organizmów morskich w celach szkoleniowych określa rodzaje organizmów morskich będących celem połowów, wielkość połowów, termin, rejon oraz sposób dokonywania połowów.

3. W czasie prowadzenia połowów organizmów morskich w celach naukowobadawczych albo szkoleniowych pozwolenia, o których mowa w ust. 1 i 2, powinny znajdować się na statku.

Art. 25.

Podmiot, który przeprowadził połowy organizmów morskich w celach naukowo-badawczych, jest obowiązany przedstawić okręgowemu inspektorowi rybołówstwa morskiego, który wydał pozwolenie, wyniki i wnioski z wykonanych badań, w terminie 3 miesięcy od dnia ich zakończenia.

Art. 26.

1. Okręgowy inspektor rybołówstwa morskiego, który wydał pozwolenie na połowy organizmów morskich w celach naukowo-badawczych albo szkoleniowych, może je cofnąć, w drodze decyzji, w przypadku rażącego naruszania przepisów o rybołówstwie.

2. Decyzji, o której mowa w ust. 1, nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności.

Art. 27.

1. Odmawia się powtórnego wydania pozwolenia na połowy organizmów morskich w celach naukowo-badawczych, w przypadku gdy:

- 1) wnioskodawca ubiegający się o pozwolenie nie przedstawił wyników i wniosków, o których mowa w art. 25, lub
- 2) podczas przeprowadzania poprzednich badań zostały rażąco naruszone przepisy o rybołówstwie lub warunki określone w pozwoleniu na połowy organizmów morskich w celach naukowo-badawczych.

2. Odmawia się powtórnego wydania pozwolenia na połowy organizmów morskich w celach szkoleniowych przez okres 3 lat, jeżeli podczas poprzednich połowów zostały rażąco naruszone przepisy o rybołówstwie lub warunki określone w pozwoleniu na połowy organizmów morskich w celach szkoleniowych.

Art. 28.

1. Połowy w celach sportowo-rekreacyjnych w polskich obszarach morskich mogą być prowadzone po uzyskaniu sportowego zezwolenia połowowego.

2. Sportowe zezwolenie połowowe wydaje okręgowy inspektor rybołówstwa morskiego na wniosek:

- 1) osoby fizycznej - na prowadzenie połowów z brzegu, ze statku lub z innych urządzeń pływających;
 - 2) organizatora zawodów sportowych - na prowadzenie połowów z brzegu;
 - 3) armatora statku - na prowadzenie połowów z jego statku.
3. Wniosek, o którym mowa w ust. 2, zawiera:
- 1) imię, nazwisko, określenie miejsca zamieszkania i adres albo nazwę, określenie siedziby i adres wnioskodawcy;
 - 2) serię i numer dokumentu tożsamości;
 - 3) wskazanie terminu, na jaki ma być wydane zezwolenie;
 - 4) w przypadku armatora statku - nazwę lub oznakę statku;
 - 5) w przypadku organizatora zawodów sportowych - listę uczestników zawodów oraz miejsce i czas trwania zawodów.
4. Sportowe zezwolenie połowowe zawiera w szczególności:
- 1) imię, nazwisko, określenie miejsca zamieszkania i adres albo nazwę, określenie siedziby i adres wnioskodawcy;
 - 2) okres ważności zezwolenia;
 - 3) określenie ilości i gatunku ryb oraz sposobu prowadzenia połowu.
5. Sportowe zezwolenie połowowe wydaje się na okres 1 miesiąca albo 1 roku, albo na czas trwania zawodów sportowych.
6. Do prowadzenia połowów w celach sportowo-rekreacyjnych nie mogą być używane narzędzia połowowe wykorzystywane do wykonywania rybołówstwa morskiego.
7. Minister właściwy do spraw rybołówstwa określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy sposób i warunki prowadzenia połowów w celach sportoworekreacyjnych oraz wzory sportowych zezwoleń połowowych dla podmiotów, o których mowa w ust. 2, mając na względzie ochronę żywych zasobów morza i zapewnienie porządku przy połowach.

Art. 29.

1. Prowadzenie chowu lub hodowli ryb i innych organizmów morskich albo zarybiania w polskich obszarach morskich wymaga uzyskania zezwolenia ministra właściwego do spraw rybołówstwa, z zastrzeżeniem ust. 7.
2. Wniosek o wydanie zezwolenia, o którym mowa w ust. 1, zawiera:
 - 1) imię, nazwisko, określenie miejsca zamieszkania i adres albo nazwę, określenie siedziby i adres wnioskodawcy;
 - 2) miejsce, okres i sposób planowanego prowadzenia chowu lub hodowli organizmów morskich oraz ich gatunek - w przypadku zezwolenia na chów lub hodowlę ryb i innych organizmów morskich;
 - 3) ilość, gatunek i rodzaj materiału zarybieniowego oraz miejsce i czas planowanego zarybiania - w przypadku zezwolenia na zarybianie;
 - 4) rodzaj, ilość, miejsce, czas i sposób planowanego pozyskania materiału biologicznego, jeżeli zarybianie wymaga jego pozyskania.
3. Zezwolenie zawiera określenie:
 - 1) rodzaju, ilości, miejsca, czasu i sposobu pozyskania materiału biologicznego;
 - 2) ilości, gatunku i rodzaju materiału zarybieniowego oraz wskazanie miejsca i czasu zarybiania albo
 - 3) miejsca, okresu i sposobu prowadzenia chowu lub hodowli organizmów morskich oraz ich gatunku.

4. Odmawia się wydania zezwolenia, jeżeli planowana działalność stanowiłaby zagrożenie dla trwałości lub równowagi środowiska morskiego.
5. Zezwolenie cofa się, w drodze decyzji, jeżeli jest realizowane niezgodnie z warunkami w nim określonymi lub działalność ta stanowi zagrożenie dla trwałości lub równowagi środowiska morskiego.
6. Decyzji, o której mowa w ust. 5, nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności.
7. Zezwolenia nie wymaga zarybianie w polskich obszarach morskich, o którym mowa w art. 30.

Art. 30.

1. Utrzymanie i odtwarzanie zasobów ryb w polskich obszarach morskich jest dokonywane przez planowane zarybianie polskich obszarów morskich.
2. Zarybianie, o którym mowa w ust. 1, prowadzi minister właściwy do spraw rybołówstwa.
3. Koszty zarybiania, o których mowa w ust. 1, są ponoszone corocznie przez budżet państwa, z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw rybołówstwa.
4. Przepis ust. 3 nie dotyczy zarybiania, na które wymagane jest zezwolenie, o którym mowa w art. 29 ust. 1.

Art. 31.

Minister właściwy do spraw rybołówstwa określi, w drodze rozporządzenia, na morzu terytorialnym i w polskiej wyłącznej strefie ekonomicznej:

1. wymiary i okresy ochronne organizmów morskich,
2. szczegółowe warunki wykonywania rybołówstwa morskiego, w tym:
 - a) rodzaj i ilość narzędzi połowowych oraz ich konstrukcję,
 - b) sposób prowadzenia połowów,
 - c) wielkość dopuszczalnego przyłowu,
 - d) sposób oznakowania narzędzi połowowych używanych wyłącznie do połowów w strefie 3 Mm od linii brzegu - które nie są objęte Wspólną Polityką Rybacką Unii Europejskiej, mając na względzie ochronę żywych zasobów morza.

Art. 32.

Właściwy okręgowy inspektor rybołówstwa morskiego, po zasięgnięciu opinii jednostki badawczo-rozwojowej lub szkoły wyższej wskazanej przez ministra właściwego do spraw rybołówstwa, organizacji społeczno-zawodowych rybaków oraz właściwego miejscowo wojewody, określi, w drodze zarządzenia:

1. stałe obwody ochronne lub obwody ochronne na czas określony oraz szczegółowe warunki prowadzenia w nich połowów,
2. wymiary i okresy ochronne organizmów morskich na morskich wodach wewnętrznych,
3. szczegółowy sposób wykonywania rybołówstwa morskiego na morskich wodach wewnętrznych, w tym:
 - a) rodzaj i ilość narzędzi połowowych oraz ich konstrukcję,
 - b) porządek przy połowach oraz oznakowanie narzędzi połowowych,
 - c) sposób zajmowania miejsc przez rybaków - mając na względzie ochronę i racjonalne wykorzystanie żywych zasobów morza.

Art. 33.

1. Przepisy dotyczące okresów ochronnych, obwodów ochronnych, wymiarów ochronnych oraz rodzaju sprzętu połowowego nie dotyczą połowów organizmów morskich w celach naukowo-badawczych, w zakresie określonym w pozwoleniu, o którym mowa w art. 24 ust. 1.
2. Przepisy dotyczące okresu ochronnego nie dotyczą połowów dorsza prowadzonych w celach sportowo-rekreacyjnych oraz pozyskiwania materiału biologicznego.

Art. 34.

Zabrania się:

1. niszczenia tarlisk, ikry oraz narybku;
2. połowu organizmów morskich w obwodzie ochronnym, niezgodnie z warunkami określonymi w przepisach wydanych na podstawie art. 32 pkt 1;
3. połowu organizmów morskich, które:
 - a) nie przekroczyły ustanowionych dla nich wymiarów ochronnych,
 - b) znajdują się w ustanowionych dla nich okresach ochronnych;
4. połowu organizmów morskich, których ogólna kwota połowowa została wyczerpana;
5. używania materiałów wybuchowych, środków odurzających, trujących i zanieczyszczających środowisko morskie;
6. wyrzucania za burtę statku rybackiego wyłowionych organizmów morskich określonych gatunków, z wyjątkiem tych, które nie przekroczyły ustanowionych dla nich wymiarów ochronnych, lub złowionych w okresie ochronnym;
7. wprowadzania do obrotu organizmów morskich złowionych na podstawie sportowego zezwolenia połowowego.

Art. 35.

Zabrania się wyładowywania na ląd, wprowadzania do obrotu, magazynowania, transportu i przeladunku w morzu organizmów morskich złowionych z naruszeniem przepisów o rybołówstwie.

Art. 36.

1. Zabrania się naruszania stanowiących cudzą własność narzędzi połowowych, chyba że jest to konieczne ze względu na działanie siły wyższej, bezpieczeństwo żeglugi oraz na potrzeby ratownictwa lub nadzoru nad wykonywaniem rybołówstwa.
2. Narzędzia połowowe wystawione w polskich obszarach morskich, które nie są oznakowane, uznaje się za porzucone z zamiarem wyzbycia się ich własności.
3. Narzędzia połowowe, o których mowa w ust. 2, są przekazywane dyrektorowi urzędu morskiego, właściwemu ze względu na miejsce znalezienia tych narzędzi.
4. Organizmy morskie znajdujące się w narzędziach połowowych, o których mowa w ust. 2, nadające się do spożycia, okręgowy inspektor rybołówstwa morskiego sprzedaje z wolnej ręki albo przekazuje nieodpłatnie placówkom opiekuńczo-wychowawczym lub domom pomocy społecznej.
5. Środki finansowe uzyskane ze sprzedaży, o której mowa w ust. 4, są przekazywane na rachunek dochodów budżetu państwa właściwego urzędu morskiego.

Art. 37.

1. Zabrania się wydawania lub wystawiania narzędzi połowowych w taki sposób lub w takim miejscu, aby:

- 1) powodowały uszkodzenia innych narzędzi połowowych lub
- 2) utrudniały połów innym rybakom.

2. Narzędzia połowowe mogą być używane do prowadzenia połowów przez:

- 1) podmiot, o którym mowa w art. 4, po uzyskaniu licencji i specjalnego zezwolenia połowowego;
- 2) podmioty, o których mowa w art. 23 ust. 2, po uzyskaniu odpowiedniego pozwolenia;
- 3) podmioty posiadające odpowiednie zezwolenia, o których mowa w art. 28 ust. 2 i w art. 29 ust. 1.

Art. 38.

1. Dziennik połowowy, na wniosek armatora statku rybackiego, wydaje okręgowy inspektor rybołówstwa morskiego właściwy dla portu macierzystego danego statku rybackiego.

2. Za wydanie dziennika połowowego pobiera się opłatę stanowiącą równowartość kosztów wykonania tego dziennika; opłata stanowi dochód budżetu państwa.

Art. 39.

Do dziennika połowowego wpisuje się:

- 1) dane wymagane przepisami Unii Europejskiej ustanawiającymi szczególne zasady dla zapisu informacji dotyczących połowów dokonywanych przez państwa członkowskie;
- 2) liczbę operacji połowowych dokonanych w danym dniu;
- 3) rozmiar albo ilość użytych do połowów narzędzi połowowych;
- 4) czas połowów;
- 5) ilość organizmów morskich danego gatunku wyrzuconych za burtę statku.

Art. 40.

1. Oryginał strony dziennika połowowego doręcza się okręgowemu inspektorowi rybołówstwa morskiego właściwemu dla portu macierzystego statku rybackiego.

2. Oryginał strony dziennika połowowego może być również doręczony okręgowemu inspektorowi rybołówstwa morskiego, o którym mowa w ust. 1, za pośrednictwem okręgowego inspektora rybołówstwa morskiego właściwego dla portu zakończenia rejsu.

Art. 41.

Dzienniki połowowe przechowuje się na statku rybackim w sposób zapewniający ich ochronę przed uszkodzeniem lub zniszczeniem.

Art. 42.

1. Kapitan statku rybackiego, którego statek ma długość całkowitą mniejszą niż 10 m, jest obowiązany do sporządzania miesięcznych raportów połowowych.

2. Do miesięcznego raportu połowowego wpisuje się:

- 1) ilość i gatunek złowionych organizmów morskich;
- 2) rejon połowu;

- 3) rodzaj i liczbę użytych narzędzi połowowych;
 - 4) czas trwania połowów;
 - 5) datę i godzinę wyładunków.
3. Wpisu do miesięcznego raportu połowowego dokonuje się każdorazowo, przed upływem 24 godzin, po powrocie z łowiska.
4. Po zakończeniu połowów w danym miesiącu raport, o którym mowa w ust. 1, doręcza się okręgowemu inspektorowi rybołówstwa morskiego właściwemu dla portu macierzystego statku rybackiego, nie później niż do 5 dnia następnego miesiąca.
5. Minister właściwy do spraw rybołówstwa określi, w drodze rozporządzenia, wzór miesięcznego raportu połowowego, mając na względzie ujednoczenie tych dokumentów oraz usprawnienie ich kontroli.

Art. 43.

1. Deklarację wyładunkowo-przeładunkową kapitan statku rybackiego doręcza okręgowemu inspektorowi rybołówstwa morskiego właściwemu dla portu macierzystego statku rybackiego. Przepisy art. 40 ust. 2 stosuje się odpowiednio.
2. W przypadku rejsów połowowych trwających dłużej niż 15 dni kapitan statku rybackiego przekazuje okręgowemu inspektorowi rybołówstwa morskiego, o którym mowa w ust. 1, informacje zawarte w deklaracji wyładunkowoprzeładunkowej drogą radiową lub elektroniczną.

Art. 44.

Minister właściwy do spraw rybołówstwa określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) wzór dziennika połowowego, w tym wzór deklaracji wyładunkowoprzeładunkowej, która stanowi część strony dziennika połowowego,
 - 2) gatunki organizmów morskich, których wyrzucenie za burtę wymaga wykazania w dzienniku połowowym
- mając na względzie przepisy Unii Europejskiej oraz ochronę żywych zasobów morza.

Art. 45.

1. W przypadku transportu produktów rybołówstwa przewoźnik jest obowiązany posiadać dokument przewozowy wystawiony przez armatora statku rybackiego, z którego pochodzą transportowane produkty rybołówstwa.
2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się w przypadku, gdy transport produktów rybołówstwa do miejsca pierwszej sprzedaży odbywa się na terenie portu lub na odległość mniejszą niż 20 km od miejsca wyładunku tych produktów ze statku rybackiego.

Art. 46.

Minister właściwy do spraw rybołówstwa określi, w drodze rozporządzenia, wzór dokumentu przewozowego, o którym mowa w art. 45 ust. 1, mając na względzie zapewnienie skuteczności kontroli obrotu produktami rybołówstwa.

Art. 47.

1. Minister właściwy do spraw rybołówstwa sprawuje nadzór nad ruchem statków rybackich przy pomocy satelitarnego systemu monitorowania oraz zbiera, gromadzi, przetwarza i udostępnia dane w zakresie wykonywania rybołówstwa morskiego.
2. Kapitan statku rybackiego, objętego satelitarnym nadzorem ruchu statków rybackich, w przypadku awarii przekaźnika satelitarnego przekazuje informacje jednostce organizacyjnej podległej ministrowi właściwemu do spraw rybołówstwa drogą radiową lub elektroniczną.

Art. 48.

1. Program zbierania, gromadzenia i zarządzania danymi niezbędnymi do realizacji Wspólnej Polityki Rybackiej Unii Europejskiej²⁾, zwany dalej „programem”, jest realizowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez jednostkę badawczo-rozwojową prowadzącą badania naukowe w zakresie objętym Wspólną Polityką Rybacką Unii Europejskiej oraz posiadającą odpowiednie warunki techniczno-organizacyjne do zbierania i zarządzania danymi.
2. Program, o którym mowa w ust. 1, jest finansowany z budżetu państwa w ramach wieloletniego planu finansowania.
3. Minister właściwy do spraw rybołówstwa określi, w drodze rozporządzenia, jednostkę badawczo-rozwojową, o której mowa w ust. 1, biorąc pod uwagę warunki techniczno-organizacyjne niezbędne do zbierania i zarządzania danymi w zakresie Wspólnej Polityki Rybackiej Unii Europejskiej.

Art. 49.

1. Armator statku rybackiego o polskiej przynależności jest obowiązany do przyjęcia na pokład swojego statku obserwatora lub obserwatorów, wyznaczonych przez jednostkę badawczo-rozwojową, o której mowa w art. 48, do przeprowadzenia czynności niezbędnych do realizacji programu, jeżeli ich obecność nie spowoduje konieczności zmniejszenia liczby załogi statku.
2. Udokumentowane przez armatora statku rybackiego, o którym mowa w ust. 1, koszty pobytu obserwatora lub obserwatorów oraz koszty przeprowadzonych przez nich czynności są pokrywane ze środków przeznaczonych na realizację programu.
3. Czynności związane z realizacją programu nie powinny przeszkadzać w normalnej eksploatacji statku rybackiego, a ewentualne utrudnienia powinny być uzgodnione z armatorem danego statku rybackiego.
4. Jednostka badawczo-rozwojowa, o której mowa w art. 48, jest obowiązana, conajmniej 48 godzin przed zamierzonym terminem wysłania obserwatora lub obserwatorów, zgłosić ten zamiar armatorowi statku rybackiego, na którym planowane jest przeprowadzenie czynności związanych z realizacją programu.

Rozdział 3

Organy administracji rybołówstwa morskiego i ich kompetencje

Art. 50.

Organami administracji rybołówstwa morskiego są:

- 1) minister właściwy do spraw rybołówstwa;
- 2) okręgowi inspektorzy rybołówstwa morskiego - jako organy administracji niezespólonej.

Art. 51.

1. Okręgowi inspektorzy rybołówstwa morskiego podlegają ministrowi właściwemu do spraw rybołówstwa.
2. Okręgowych inspektorów rybołówstwa morskiego powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw rybołówstwa, po zasięgnięciu opinii właściwego miejscowo wojewody.
3. Zastępców okręgowych inspektorów rybołówstwa morskiego powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw rybołówstwa, na wniosek okręgowych inspektorów rybołówstwa morskiego.
4. Minister właściwy do spraw rybołówstwa w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw administracji publicznej określi, w drodze rozporządzenia, siedziby i terytorialny zakres działania okręgowych inspektorów rybołówstwa morskiego, mając na względzie zwiększenie efektywności działania tych organów.

Art. 52.

1. Okręgowi inspektorzy rybołówstwa morskiego wykonują swoje zadania przy pomocy okręgowych inspektoratów rybołówstwa morskiego.
2. Okręgowe inspektoraty rybołówstwa morskiego tworzy i znosi, w drodze rozporządzenia, minister właściwy do spraw rybołówstwa, mając na względzie siedziby i terytorialny zakres działania okręgowych inspektorów rybołówstwa morskiego oraz zwiększenie efektywności działania organów administracji rybołówstwa morskiego.
3. Organizację okręgowego inspektoratu rybołówstwa morskiego określa statut nadany, w drodze zarządzenia, przez ministra właściwego do spraw rybołówstwa.

Art. 53.

W sprawach należących do właściwości organów administracji rybołówstwa morskiego, rozstrzyganych w trybie postępowania administracyjnego, decyzje w pierwszej instancji wydaje okręgowy inspektor rybołówstwa morskiego, chyba że na podstawie przepisu szczególnego organem właściwym w pierwszej instancji jest minister właściwy do spraw rybołówstwa.

Art. 54.

1. Organy administracji rybołówstwa morskiego działają na terytorium i w wyłączonej strefie ekonomicznej Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Organy administracji rybołówstwa morskiego są właściwe także w sprawach wykonywania zadań poza polskimi obszarami morskimi określonych umowami międzynarodowymi.

Art. 55.

1. W zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie, jeżeli jest to niezbędne do ochrony żywych zasobów morza i zachowania porządku przy połowach, okręgowi inspektorzy rybołówstwa morskiego mogą wydawać zarządzenia porządkowe, zawierające zakazy lub nakazy określonego zachowania.
2. Zarządzenia porządkowe mogą przewidywać, za naruszenie ich przepisów, kary grzywny wymierzane na zasadach i w trybie określonych w prawie o wykroczeniach.

Art. 56.

1. Nadzór nad przestrzeganiem przepisów o rybołówstwie sprawują okręgowi inspektorzy rybołówstwa morskiego za pośrednictwem inspektorów rybołówstwa morskiego, zwanych dalej „inspektorami”.
2. Inspektorzy przy wykonywaniu swoich czynności współdziałają z organami Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Inspekcji Weterynaryjnej, Policji, Państwowej Straży Rybackiej, Straży Granicznej, Służby Celnej oraz z terenowymi organami administracji morskiej.
3. (uchylony).

Art. 57.

1. Czynności kontrolne podejmowane przez okręgowych inspektorów rybołówstwa morskiego wykonywane są po okazaniu legitymacji służbowej.
2. W czasie wykonywania czynności kontrolnych inspektor jest obowiązany okazać legitymację służbową na żądanie osoby, której czynności dotyczą oraz nosić na widocznym miejscu oznakę służbową.
3. Minister właściwy do spraw rybołówstwa określi, w drodze rozporządzenia, wzór legitymacji i oznaki służbowej inspektorów, mając na względzie ułatwienie identyfikacji służb kontrolnych.

Art. 58.

W czasie wykonywania czynności kontrolnych inspektor jest uprawniony do:

- 1) zatrzymania statku rybackiego i wejścia na jego pokład;
- 2) kontroli dokumentów tożsamości, dziennika połowowego, dokumentu przewozowego oraz dokumentów uprawniających do wykonywania rybołówstwa morskiego, prowadzenia skupu lub przetwórstwa na morzu organizmów morskich, połowów organizmów morskich w celach naukowobadawczych, szkoleniowych albo sportowo-rekreacyjnych, prowadzenia zarybiania oraz chowu lub hodowli ryb i innych organizmów morskich;
- 3) sprawdzania, czy rybołówstwo jest wykonywane zgodnie z obowiązującymi przepisami, w tym z umowami międzynarodowymi, których Rzeczpospolita Polska jest stroną;
- 4) kontroli narzędzi połowowych i złowionych organizmów morskich;
- 5) kontroli pomieszczeń statków, środków transportu, magazynów, przetwórnicy i innych pomieszczeń służących do przechowywania organizmów morskich na lądzie;
- 6) żądania pisemnych lub ustnych wyjaśnień;
- 7) wykonywania innych czynności niezbędnych do przeprowadzenia kontroli,

a w przypadkach uzasadnionego podejrzenia naruszenia przepisów ustawy – do zatrzymania:

- a) dokumentów, o których mowa w pkt 2, z wyjątkiem dokumentów tożsamości,
- b) organizmów morskich i narzędzi połowowych oraz ich zabezpieczenia.

Art. 59.

1. Jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie naruszenia przepisów o rybołówstwie, inspektor może zatrzymać i skontrolować oraz doprowadzić do portu polskiego statek rybacki o obcej przynależności znajdujący się w polskich obszarach morskich.

2. O zatrzymaniu i doprowadzeniu statku rybackiego o obcej przynależności do portu polskiego inspektor zawiadamia okręgowego inspektora rybołówstwa morskiego, który informuje niezwłocznie właściwy organ państwa bandery tego statku.

Art. 60.

1. Dokonujący połowu organizmów morskich w polskich obszarach morskich jest obowiązany, na wezwanie inspektora, zatrzymać się i na jego żądanie umożliwić wykonanie czynności kontrolnych, a w szczególności:

- 1) udzielić niezbędnych wyjaśnień;
- 2) przedstawić do wglądu żądane dokumenty;
- 3) umożliwić obejrzenie złowionych organizmów morskich i narzędzi połowowych oraz sprzętu używanego do badań, a także pobranych w trakcie badań próbek i wykonanych analiz;
- 4) umożliwić dokonanie wpisów w dzienniku połowowym;
- 5) umożliwić korzystanie ze środków łączności;
- 6) udzielić wszelkiej innej pomocy niezbędnej do prawidłowego przeprowadzenia kontroli.

2. Kapitan statku rybackiego jest obowiązany udzielać inspektorowi pomocy w czasie wykonywania przez niego czynności w zakresie nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o rybołówstwie.

3. Czynności kontrolne wykonuje się w taki sposób, aby w jak najmniejszym stopniu zakłócić prowadzenie połowów.

Art. 61.

1. Inspektor może dokonać kontroli statku rybackiego o polskiej przynależności, poławiającego poza polskimi obszarami morskimi, w celu stwierdzenia, czy na tym statku są przestrzegane przepisy o rybołówstwie, a także postanowienia umów międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest stroną.

2. Kapitan statku rybackiego poławiającego poza polskimi obszarami morskimi jest obowiązany zapewnić inspektorowi niezbędne zakwaterowanie i wyżywienie.

3. Koszty zakwaterowania i wyżywienia inspektora, o których mowa w ust. 2, są pokrywane z budżetu właściwego okręgowego inspektora rybołówstwa morskiego.

Art. 61a.

Do kontroli działalności gospodarczej przedsiębiorcy stosuje się przepisy rozdziału 5 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2007 r. Nr 155, poz. 1095, z późn. zm.3)).

Art. 62.

1. Po zakończeniu czynności kontrolnych inspektor sporządza protokół, który zawiera w szczególności:

- 1) datę jego sporządzenia;
- 2) imię i nazwisko wykonującego czynności kontrolne;
- 3) dane dotyczące podmiotu kontrolowanego;
- 4) oznaczenie miejsca kontroli, a w przypadku kontroli statku rybackiego oznakę rybacką tego statku;
- 5) opis czynności kontrolnych;
- 6) stwierdzone naruszenia przepisów o rybołówstwie.

2. Protokół, o którym mowa w ust. 1, podpisują inspektor oraz podmiot kontrolowany albo inna osoba upoważniona do występowania w imieniu tego podmiotu.

3. Podmiot, o którym mowa w ust. 2, ma prawo wnieść zastrzeżenia do treści protokołu w terminie 7 dni od dnia przedłożenia mu protokołu do podpisu.

4. W protokole umieszcza się informację o braku zastrzeżeń albo o wniesionych zastrzeżeniach lub o odmowie podpisania protokołu.

5. W razie uwzględnienia zastrzeżeń inspektor uzupełnia protokół.

6. Odmowa podpisania protokołu przez podmiot kontrolowany nie stanowi przeszkody do podpisania protokołu przez inspektora.

7. Protokół sporządza się w dwóch egzemplarzach, z których jeden przekazuje się podmiotowi kontrolowanemu.

Rozdział 4 Kary pieniężne

Art. 63.

1. Kto wykonuje rybołówstwo morskie statkiem rybackim z naruszeniem przepisów ustawy i aktów wykonawczych wydanych na jej podstawie oraz przepisów Wspólnej Polityki Rybackiej Unii Europejskiej, podlega, w przypadku:

- 1) armatora statku rybackiego o długości całkowitej równej albo większej niż 10 m - karze pieniężnej do wysokości nieprzekraczającej pięćdziesiętkrotnego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej za rok poprzedzający, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego;
- 2) kapitana statku rybackiego o długości całkowitej równej albo większej niż 10 m - karze pieniężnej do wysokości nieprzekraczającej dwudziestokrotnego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej za rok poprzedzający, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego;
- 3) armatora lub kapitana statku rybackiego o długości całkowitej mniejszej niż 10 m - karze pieniężnej do wysokości nieprzekraczającej dziesiętkrotnego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej za rok poprzedzający, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

2. Kto z naruszeniem przepisów o rybołówstwie:

- 1) prowadzi połowy organizmów morskich w celach naukowo-badawczych albo szkoleniowych,
- 2) prowadzi skup lub przetwórstwo na morzu organizmów morskich,
- 3) prowadzi chów lub hodowlę ryb i innych organizmów morskich,

- 4) dokonuje zarybiania,
 - 5) prowadzi obrót produktami rybołówstwa - podlega karze pieniężnej do wysokości nieprzekraczającej dziesięciokrotnego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej za rok poprzedzający, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.
3. Kto z naruszeniem przepisów o rybołówstwie prowadzi połowy w celach sportowo-rekreacyjnych, podlega karze pieniężnej do wysokości nieprzekraczającej dwukrotnego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej za rok poprzedzający, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.
4. Minister właściwy do spraw rybołówstwa określi, w drodze rozporządzenia, wysokość kar pieniężnych za naruszenia, o których mowa w ust. 1-3, zróżnicowane w zależności od ich rodzaju i społecznej szkodliwości.

Art. 64.

1. Kary pieniężne, o których mowa w art. 63 ust. 1-3, wymierzają, w drodze decyzji, okręgowi inspektorzy rybołówstwa morskiego.
2. Od decyzji, o których mowa w ust. 1, przysługuje odwołanie do ministra właściwego do spraw rybołówstwa.
3. Decyzji, o której mowa w ust. 1, nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności.

Art. 65.

1. Kary pieniężnej nie nakłada się, jeżeli od dnia popełnienia czynu upłynęło 5 lat.
2. Wymierzonej kary pieniężnej nie pobiera się po upływie 5 lat od dnia wydania ostatecznej decyzji o nałożeniu kary.
3. Bieg przedawnienia, o którym mowa w ust. 2, przerywa się przez dokonanie pierwszej czynności egzekucyjnej, o której ukarany został powiadomiony.
4. Po przerwaniu biegu przedawnienia biegnie ono na nowo od dnia następującego po dniu, w którym zakończono postępowanie egzekucyjne.
5. Kolejne wszczęcie postępowania egzekucyjnego nie przerywa biegu przedawnienia.

Art. 66.

1. Od nieuiszczonych w terminie wymierzonych kar pieniężnych pobiera się odsetki za zwłokę w wysokości i na zasadach obowiązujących dla zaległości podatkowych.
2. Egzekucja wymierzonych kar pieniężnych wraz z odsetkami za zwłokę następuje w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Rozdział 5

Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe

Art. 68.

Licencje połowowe wydane na podstawie przepisów dotychczasowych zachowują ważność przez okres, na jaki zostały wydane.

Art. 69.

Sprawy wszczęte i niezakończone decyzją ostateczną przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy podlegają rozpoznaniu w trybie przepisów dotychczasowych.

Art. 70.

Wpisy do rejestru statków rybackich dokonane na podstawie przepisów dotychczasowych z dniem wejścia w życie ustawy stają się wpisami do rejestru w rozumieniu niniejszej ustawy.

Art. 71.

Dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 3, art. 25 ust. 6, art. 28 ust. 5, art. 35, art. 62 ust. 3 i art. 71 ust. 3 ustawy, o której mowa w art. 72, zachowują moc do dnia wejścia w życie nowych przepisów wykonawczych wydanych odpowiednio na podstawie art. 3, art. 28 ust. 7, art. 32, art. 51 ust. 4 i art. 57 ust. 2 niniejszej ustawy.

Art. 72.

Traci moc ustawa z dnia 6 września 2001 r. o rybołówstwie morskim (Dz.U. Nr 129, poz. 1441 oraz z 2002 r. Nr 181, poz. 1514).

Art. 73.

Ustawa wchodzi w życie z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej.

2.2.

USTAWA **z dnia 22 stycznia 2004 r.** **o organizacji rynku rybnego i pomocy finansowej** **w gospodarce rybnej**

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1.

Ustawa określa tryb postępowania, w tym zakres zadań i właściwość organów, w sprawach:

- 1) wprowadzania na rynek produktów rybnych;*
- 2) tworzenia i funkcjonowania organizacji producentów rybnych, związków organizacji producentów rybnych i organizacji międzybranżowych;*
- 3) związanych z udzielaniem w gospodarce rybnej pomocy finansowej przysługującej na podstawie przepisów Unii Europejskiej.*

Rozdział 2

Wprowadzanie na rynek produktów rybnych

Art. 2.

Wprowadzanie na rynek produktów rybnych regulują przepisy Unii Europejskiej ustanawiające system kontroli nad wspólną polityką rybacką oraz dotyczące wspólnego rynku produktów rybnych i pochodzących z akwakultury.

Art. 3.

- 1. Przedsiębiorcą uprawnionym do skupu produktów rybnych jest przedsiębiorca wpisany do rejestru przedsiębiorców skupujących te produkty, prowadzonego przez ministra właściwego do spraw rybołówstwa.*
- 2. Rejestr, o którym mowa w ust. 1, jest jawny i zawiera:*
 - 1) oznaczenie przedsiębiorcy, jego siedziby i adres;*
 - 2) datę i numer wydania decyzji administracyjnej o wpisie do rejestru;*
 - 3) numer, pod którym przedsiębiorca jest wpisany do rejestru.*

Art. 4.

- 1. Wniosek o wpis do rejestru przedsiębiorców skupujących produkty rybne zawiera:*
 - 1) oznaczenie przedsiębiorcy, jego siedziby i adres;*
 - 2) określenie rodzaju wykonywanej działalności gospodarczej.*
- 2. Do wniosku, o którym mowa w ust. 1, dołącza się odpis z Krajowego Rejestru Sądowego albo zaświadczenie o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej.*
- 3. Po dokonaniu wpisu do rejestru, o którym mowa w art. 3 ust. 1, minister właściwy do spraw rybołówstwa wydaje przedsiębiorcy zaświadczenie o wpisie do tego rejestru.*
- 4. W przypadku niespełnienia przez przedsiębiorcę warunków, o których mowa w ust. 1 i 2, minister właściwy do spraw rybołówstwa wydaje decyzję administracyjną o odmowie dokonania wpisu do rejestru przedsiębiorców skupujących produkty rybne.*
- 5. Minister właściwy do spraw rybołówstwa może wydać decyzję administracyjną*

o skreśleniu przedsiębiorcy z rejestru przedsiębiorców skupujących produkty rybne, jeżeli przedsiębiorca nie wypełnia obowiązków w zakresie wystawiania i przechowywania dokumentów sprzedaży lub deklaracji przejęcia.

6. Przedsiębiorca może ponownie wystąpić z wnioskiem o wpis do rejestru, o którym mowa w art. 3 ust. 1, po upływie roku od dnia skreślenia go z tego rejestru.

Art. 5.

1. Przedsiębiorca skupujący produkty rybne przesyła kopię dokumentu sprzedaży okręgowemu inspektorowi rybołówstwa morskiego właściwemu ze względu na miejsce wyładunku produktów rybnych.

2. Oryginał dokumentu sprzedaży otrzymany od przedsiębiorcy, o którym mowa w ust. 1, sprzedający przechowuje przez okres 1 roku od dnia jego otrzymania.

3. Kopie dokumentu sprzedaży są przechowywane przez przedsiębiorcę, o którym mowa w ust. 1, przez okres 1 roku od dnia wystawienia dokumentu sprzedaży.

4. Przepisy ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio do przedsiębiorcy zajmującego się pozyskiwaniem organizmów wodnych na rzecz wykonywanej przez siebie działalności gospodarczej oraz przy skupie produktów rybnych na aukcji.

5. Formularze dokumentu sprzedaży, o którym mowa w ust. 1, są wydawane w okręgowym inspektoracie rybołówstwa morskiego. Za wydanie formularzy pobiera się opłatę stanowiącą równowartość kosztów ich wykonania.

Art. 6.

Do deklaracji przejęcia stosuje się odpowiednio przepisy art. 5.

Art. 7.

Minister właściwy do spraw rybołówstwa określi, w drodze rozporządzenia, wzór dokumentu sprzedaży i wzór deklaracji przejęcia, mając na względzie usprawnienie kontroli wprowadzanych na rynek produktów rybnych i obowiązujące w tym zakresie przepisy Unii Europejskiej.

Art. 8.

1. Minister właściwy do spraw rybołówstwa:

1) zatwierdza i przyjmuje dokument statystyczny, o którym mowa w art. 4 ust. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 1984/2003 z dnia 8 kwietnia 2003 r. wprowadzającego system w odniesieniu do statystycznego monitorowania handlu tuńczykiem błękitnopłetwym, włócznikiem i opastunem wewnątrz Wspólnoty (Dz. Urz. UE L 295 z 13.11.2003, str. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne rozdz. 4, t. 6, str. 51), zwanego dalej „rozporządzeniem 1984/2003”;

2) zatwierdza dokument statystyczny, o którym mowa w art. 5 ust. 1 rozporządzenia 1984/2003, i przesyła jego kopię państwu członkowskiemu będącemu państwem bandery statku rybackiego;

3) zatwierdza i przyjmuje certyfikat powrotnego wywozu, o którym mowa w art. 6 ust. 1 rozporządzenia 1984/2003, oraz przesyła jego kopię państwu będącemu państwem bandery statku rybackiego lub państwem wywozu, zgodnie z art. 6 ust. 3 tego rozporządzenia;

4) przekazuje Komisji Europejskiej informacje, o których mowa w art. 5 ust. 4 i art. 8-10 rozporządzenia 1984/2003;

5) wydaje formularze dokumentacji połowów, o których mowa w art. 6 rozporządzenia

Rady (WE) nr 1035/2001 z dnia 22 maja 2001 r. ustanawiającego system dokumentacji połowów dla *Dissostichus spp.* (Dz.Urz. WE L 145 z 31.05.2001, str. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne rozdz. 11, t. 37, str. 299; Dz.Urz. UE L 97 z 15.04.2003, str. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne rozdz. 11, t. 46, str. 178), zwanego dalej „rozporządzeniem 1035/2001”;

6) przyjmuje informacje, o których mowa w art. 8 ust. 2 lit. d rozporządzenia 1035/2001;

7) przekazuje numer potwierdzenia, o którym mowa w art. 9 rozporządzenia 1035/2001;

8) przyjmuje dokumenty i kopie dokumentów, o których mowa w art. 10 ust. 3, art. 11 i art. 12 ust. 3 rozporządzenia 1035/2001;

9) przekazuje Komisji Europejskiej i innym państwom członkowskim informacje, o których mowa w art. 13 ust. 3 rozporządzenia 1035/2001;

10) zatwierdza dokumentację, o której mowa w art. 15 ust. 1 i art. 16 rozporządzenia 1035/2001;

11) przekazuje Komisji Europejskiej informacje, o których mowa w art. 15 ust. 3 rozporządzenia 1035/2001;

12) przekazuje Sekretariatowi Komisji do Spraw Zachowania Żywych Zasobów Morskich Antarktyki (CCAMLR) i Komisji Europejskiej kopie dokumentów lub dokumentacji połowów, o których mowa w art. 20 rozporządzenia 1035/2001;

13) dokonuje notyfikacji, o której mowa w art. 21 rozporządzenia 1035/2001;

14) przekazuje Komisji Europejskiej dane, o których mowa w art. 22 rozporządzenia 1035/2001;

15) wydaje zatwierdzoną dokumentację połowów, o której mowa w art. 22a rozporządzenia 1035/2001.

2. Okręgowy inspektor rybołówstwa morskiego:

1) sprawuje nadzór nad przestrzeganiem przepisów Unii Europejskiej w zakresie wprowadzania na rynek produktów rybnych oraz przepisów ustawy w zakresie określonym w art. 5 i 6;

2) kontroluje należyte wypełnianie oraz posiadanie wymaganej dokumentacji połowów w przypadkach, o których mowa w art. 4 i 5 rozporządzenia 1035/2001;

3) dokonuje zatwierdzenia dokumentacji połowów, o którym mowa w art. 12 ust. 1 tiret pierwsze rozporządzenia 1035/2001.

Rozdział 3

Organizacje producentów rybnych i organizacje międzybranżowe

Art. 9.

Tworzenie i funkcjonowanie organizacji producentów rybnych, związków organizacji producentów rybnych i organizacji międzybranżowych regulują przepisy Unii Europejskiej dotyczące organizacji wspólnego rynku produktów rybnych i pochodzących z akwakultury.

Art. 10.

Organizacja producentów rybnych, zwana dalej „organizacją producentów”, wykonuje działalność jako podmiot mający osobowość prawną.

Art. 11.

Minister właściwy do spraw rybołówstwa prowadzi rejestr organizacji producentów objętych pomocą finansową, o której mowa w rozdziale 4, zwany dalej „rejestrem organizacji uznanych”.

Art. 12.

1. Organizację producentów wpisuje się, na jej wniosek, do rejestru organizacji uznanych, jeżeli:

- 1) zrzecza armatorów posiadających co najmniej 20% statków rybackich przeznaczonych do prowadzenia połowów określoną metodą albo poławiających określone gatunki organizmów wodnych pochodzących z wód morskich albo*
- 2) dostarcza na rynek co najmniej 25% ogólnej masy produktów pochodzących z chowu lub hodowli określonych gatunków organizmów wodnych;*
- 3) spełnia pozostałe warunki wymagane do jej uznania, określone w przepisach Unii Europejskiej, o których mowa w art. 9.*

2. Wniosek o wpisanie organizacji producentów do rejestru organizacji uznanych zawiera:

- 1) nazwę organizacji producentów, oznaczenie jej siedziby i adres;*
- 2) dane osobowe osób upoważnionych do reprezentowania organizacji producentów, zgodnie z jej aktem założycielskim;*
- 3) określenie rodzaju działalności wykonywanej przez organizację producentów.*

3. Do wniosku, o którym mowa w ust. 2, dołącza się:

- 1) odpis z Krajowego Rejestru Sądowego;*
- 2) uwierzytelniony odpis aktu założycielskiego organizacji producentów;*
- 3) dokumenty potwierdzające spełnienie warunków, o których mowa w ust. 1.*

4. Minister właściwy do spraw rybołówstwa może określić, w drodze rozporządzenia, obszary lub metody połowów i gatunki organizmów wodnych pochodzących z wód morskich, o których mowa w ust. 1, z uwzględnieniem tradycyjnego podziału wykonywania rybołówstwa morskiego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 13.

1. Minister właściwy do spraw rybołówstwa stwierdza, w drodze decyzji administracyjnej, spełnienie przez organizację producentów warunków wymaganych do jej uznania, określonych w przepisach Unii Europejskiej, o których mowa w art. 9, oraz dokonuje wpisu tej organizacji do rejestru organizacji uznanych.

2. Rejestr organizacji uznanych jest jawny i zawiera:

- 1) nazwę organizacji producentów, oznaczenie jej siedziby i adres;*
- 2) datę i numer wydania decyzji, o której mowa w ust. 1;*
- 3) zakres działalności wykonywanej przez organizację producentów;*
- 4) dane osobowe osób upoważnionych do reprezentowania organizacji producentów, zgodnie z jej aktem założycielskim.*

3. Decyzję, o której mowa w ust. 1, minister właściwy do spraw rybołówstwa wydaje w terminie określonym w przepisach Unii Europejskiej, o których mowa w art. 9.

Art. 14.

Organizacja producentów jest obowiązana do informowania ministra właściwego do spraw rybołówstwa o każdej zmianie danych w zakresie określonym w przepisach Unii Europejskiej, o których mowa w art. 9, w ciągu 30 dni od dnia powstania tych zmian.

Art. 15.

1. Minister właściwy do spraw rybołówstwa wydaje decyzje administracyjne w sprawach:

- 1) odmowy dokonania wpisu do rejestru organizacji uznanych, w przypadku niespełnienia przez organizację producentów warunków określonych w przepisach Unii Europejskiej, o których mowa w art. 9;*
- 2) skreślenia organizacji producentów z rejestru organizacji uznanych, w przypadkach przewidzianych w przepisach Unii Europejskiej, o których mowa w art. 9.*

2. Przed wydaniem decyzji, o której mowa w ust. 1 pkt 2, minister właściwy do spraw rybołówstwa przeprowadza postępowanie wyjaśniające.

3. Przepisy art. 4 ust. 6 stosuje się odpowiednio.

Art. 16.

1. Program operacyjny przewidziany w przepisach Unii Europejskiej, o których mowa w art. 9, zatwierdza minister właściwy do spraw rybołówstwa na wniosek organizacji producentów.

2. Wniosek o zatwierdzenie programu operacyjnego składa się do dnia 15 lutego roku, w którym program będzie realizowany.

3. Minister właściwy do spraw rybołówstwa wydaje decyzję administracyjną w sprawie zatwierdzenia programu operacyjnego do dnia 15 marca roku, w którym program będzie realizowany.

4. Każda zmiana programu operacyjnego podlega zatwierdzeniu przez ministra właściwego do spraw rybołówstwa.

Art. 17.

1. Minister właściwy do spraw rybołówstwa prowadzi rejestr organizacji międzybranżowych.

2. Organizację międzybranżową wpisuje się, na jej wniosek, do rejestru organizacji międzybranżowych, jeżeli spełnia warunki określone w przepisach Unii Europejskiej, o których mowa w art. 9. Do wniosku dołącza się dokumenty potwierdzające spełnienie tych warunków.

Art. 18.

1. Minister właściwy do spraw rybołówstwa stwierdza, w drodze decyzji administracyjnej, spełnienie przez organizację międzybranżową warunków określonych w przepisach Unii Europejskiej, o których mowa w art. 9, i dokonuje jej wpisu do rejestru organizacji międzybranżowych.

2. Decyzję, o której mowa w ust. 1, minister właściwy do spraw rybołówstwa wydaje w terminie określonym w przepisach Unii Europejskiej, o których mowa w art. 9.

Art. 19.

Organizacja międzybranżowa jest obowiązana do informowania ministra właściwego do spraw rybołówstwa o każdej zmianie danych w zakresie określonym w przepisach Unii Europejskiej, o których mowa w art. 9, w ciągu 30 dni od dnia powstania tych zmian.

Art. 20.

1. Minister właściwy do spraw rybołówstwa wydaje decyzje administracyjne w sprawach:

- 1) odmowy dokonania wpisu do rejestru organizacji międzybranżowych w przypadku niespełnienia przez organizację międzybranżową warunków określonych w przepisach Unii Europejskiej, o których mowa w art. 9;*
- 2) skreślenia organizacji międzybranżowej z rejestru organizacji międzybranżowych w przypadkach przewidzianych w przepisach Unii Europejskiej, o których mowa w art. 9.*

2. Przed wydaniem decyzji, o której mowa w ust. 1 pkt 2, minister właściwy do spraw rybołówstwa przeprowadza postępowanie wyjaśniające.

3. Przepisy art. 4 ust. 6 stosuje się odpowiednio.

Art. 21.

Przepisy art. 17-20 stosuje się odpowiednio do związków organizacji producentów rybnych.

Rozdział 4

Pomoc finansowa w gospodarce rybnej

Art. 22.

1. Pomoc finansowa w gospodarce rybnej, zwana dalej „pomocą finansową”, przysługuje na podstawie przepisów Unii Europejskiej:

- 1) wprowadzających ogólne przepisy w sprawie funduszy strukturalnych dotyczących Finansowego Instrumentu Sterowania Rybołówstwem;*
- 2) określających szczegółowe zasady i ustalenia dotyczące wsparcia strukturalnego w sektorze rybołówstwa;*
- 3) wprowadzających określone szczegółowe środki przewidziane w przepisach określających szczegółowe zasady i ustalenia dotyczące wsparcia strukturalnego w sektorze rybołówstwa;*
- 4) dotyczących regulacji nakładu połowowego w związku z realizacją Wspólnej Polityki Rybackiej Unii Europejskiej;*
- 5) dotyczących organizacji wspólnego rynku produktów rybnych i pochodzących z akwakultury oraz wydanych na podstawie tych przepisów szczegółowych aktów prawnych organów Unii Europejskiej;*
- 6) dotyczących uznania i wycofywania uznania organizacji producentów rybnych i związków tych organizacji.*

2. (uchylony).

3. Pomoc finansowa przysługująca na podstawie przepisów Unii Europejskiej, o których mowa w ust. 1 pkt 1-4 i 6, jest udzielana na podstawie odrębnych przepisów.

4. Przyznane w ramach pomocy finansowej środki są wypłacane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Art. 23.

1. Organizacji producentów wpisanej do rejestru organizacji uznanych przysługuje, po zatwierdzeniu programu operacyjnego, pomoc finansowa z tytułu jego przygotowania.

2. Organizacja producentów składa wniosek o przyznanie pomocy finansowej, o której mowa w ust. 1, za dany rok kalendarzowy do dyrektora oddziału regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa właściwego ze względu na siedzibę tej organizacji, do dnia 31 stycznia następnego roku.

3. Do wniosku, o którym mowa w ust. 2, dołącza się dokumenty potwierdzające poniesione wydatki z tytułu przygotowania programu operacyjnego oraz kopię decyzji, o której mowa w art. 16 ust. 3.

4. Dyrektor oddziału regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, właściwy ze względu na siedzibę organizacji producentów, wydaje decyzję administracyjną w sprawie przyznania pomocy finansowej z tytułu przygotowania programu operacyjnego w terminie 60 dni od dnia złożenia wniosku o przyznanie tej pomocy.

5. (uchylony).

6. Dyrektor oddziału regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wydaje decyzje administracyjne w sprawach zmniejszenia albo nieudzielenia pomocy finansowej w przypadkach przewidzianych w przepisach, o których mowa w art. 22 ust. 1 pkt 6.

7. Minister właściwy do spraw rybołówstwa określi, w drodze rozporządzenia, wzór wniosku, o którym mowa w ust. 2, oraz rodzaje dokumentów, o których mowa w ust. 3, mając na względzie zapewnienie prawidłowości przyznawania pomocy finansowej.

Art. 24.

1. Dyrektor oddziału regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, właściwy ze względu na siedzibę organizacji producentów rybnych, wpisanej do rejestru organizacji uznanych, wydaje, na wniosek tej organizacji, decyzję administracyjną w sprawach przyznania:

- 1) rekompensaty finansowej za wycofanie produktów rybnych;
- 2) pomocy finansowej na utrwalanie i przechowywanie produktów rybnych;
- 3) zryczałtowanej pomocy finansowej za niezależne wycofanie produktów rybnych;
- 4) pomocy finansowej na prywatne składowanie - w zakresie określonym przepisami Unii Europejskiej, o których mowa w art. 22 ust. 1 pkt 5.

2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, za dany rok kalendarzowy, organizacja producentów składa do dyrektora oddziału regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, właściwego ze względu na siedzibę tej organizacji, do dnia 30 kwietnia następnego roku.

3. Minister właściwy do spraw rybołówstwa określi, w drodze rozporządzenia, wzory wniosków, o których mowa w ust. 2, oraz dokumenty, które dołącza się do wniosku, mając na względzie zapewnienie prawidłowości przyznawania pomocy finansowej.

4. Decyzję, o której mowa w ust. 1, dyrektor oddziału regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wydaje w terminie 60 dni od dnia złożenia wniosku.

5. Dyrektor oddziału regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wydaje decyzje administracyjne w sprawach zmniejszenia albo nieudzielenia pomocy finansowej w przypadkach przewidzianych w przepisach, o których mowa w art. 22 ust. 1 pkt 5 i 6.

Art. 24a.

1. Organizacja producentów ubiegająca się o pomoc finansową, o której mowa w art. 24 ust. 1 pkt 2–4, prowadzi ewidencję utrwalonych i przechowywanych produktów rybnych.

2. Minister właściwy do spraw rybołówstwa określi, w drodze rozporządzenia, sposób prowadzenia ewidencji, o której mowa w ust. 1, mając na względzie w szczególności wykazanie informacji o ilości i rodzajach utrwalonych i przechowywanych produktów rybnych, a także o poniesionych kosztach utrwalenia i przechowywania tych produktów.

Art. 25.

Minister właściwy do spraw rybołówstwa, w przypadku określonym w przepisach Unii Europejskiej, o których mowa w art. 9, może ustalić, w drodze rozporządzenia, cenę na określone produkty rybne, poniżej której przedsiębiorcy niebędący członkami organizacji producentów nie mogą wprowadzać na rynek tych produktów w określonym czasie na danym obszarze, mając na względzie przepisy Unii Europejskiej oraz ceny produktów rybnych wprowadzanych na rynek przez organizację producentów działającą na tym obszarze.

Art. 26.

1. Przedsiębiorcy, który nie wprowadza na rynek produktów rybnych, o których mowa w art. 25, albo wycofuje te produkty z rynku, przysługuje rekompensata finansowa.

2. Przedsiębiorca, o którym mowa w ust. 1, składa wniosek o przyznanie rekompensaty finansowej za dany rok kalendarzowy do dyrektora oddziału regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, właściwego ze względu na siedzibę organizacji producentów, uznanej za reprezentatywną dla danego obszaru, na podstawie przepisów Unii Europejskiej, o których mowa w art. 22 ust. 1 pkt 5, do dnia 30 kwietnia następnego roku.

3. Minister właściwy do spraw rybołówstwa określi, w drodze rozporządzenia, warunki i sposób przyznawania rekompensaty finansowej, o której mowa w ust. 1, wzór wniosku, o którym mowa w ust. 2, oraz dokumenty, które dołącza się do wniosku, mając na względzie przepisy Unii Europejskiej oraz zapewnienie prawidłowości przyznawania pomocy finansowej.

4. Decyzję administracyjną w sprawie przyznania albo odmowy przyznania rekompensaty finansowej dyrektor oddziału regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa wydaje w terminie 90 dni od dnia złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 2.

5. Dyrektor oddziału regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rol-

nictwa wydaje decyzje administracyjne w sprawach zmniejszenia albo nieudzielenia pomocy finansowej w przypadkach przewidzianych w przepisach, o których mowa w art. 22 ust. 1 pkt 5 i 6.

Art. 27-29. (uchylone).

Art. 30.

Minister właściwy do spraw rybołówstwa przekazuje Prezesowi Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w terminie:

1) 14 dni o:

- a) dokonaniu wpisu organizacji producentów do rejestru organizacji uznanych,
- b) skreśleniu organizacji producentów z rejestru organizacji uznanych,
- c) każdej zmianie danych, o której mowa w art. 14,
- d) każdej zmianie programu operacyjnego, o której mowa w art. 16 ust. 4;

2) do 31 marca roku, w którym program operacyjny będzie realizowany, o wydaniu decyzji w sprawie zatwierdzenia programu operacyjnego;

3) do 31 stycznia następnego roku o ocenie skuteczności realizacji zatwierdzonych programów operacyjnych.

Rozdział 5

Kary pieniężne

Art. 31.

1. Kto:

- 1) nie przestrzega przepisów art. 3 ust. 1, art. 5 i art. 6,
- 2) wprowadza na rynek produkty rybne, które nie spełniają określonych w przepisach Unii Europejskiej standardów rynkowych,
- 3) wprowadza na rynek produkty rybne po cenach niższych niż określone w przepisach wydanych na podstawie art. 25,
- 4) będąc do tego zobowiązany, nie posiada lub nienależyście wypełnia dokumentację połowów dla *Dissostichus spp.*, określoną w art. 3 lit. b rozporządzenia 1035/2001 - podlega karze pieniężnej do wysokości nieprzekraczającej dwudziestokrotnego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej za rok poprzedzający, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

2. Karę pieniężną, o której mowa w ust. 1, wymierzają, w drodze decyzji administracyjnej, okręgowi inspektorzy rybołówstwa morskiego.

3. Od decyzji, o której mowa w ust. 2, przysługuje odwołanie do ministra właściwego do spraw rybołówstwa.

4. Decyzji, o której mowa w ust. 2, nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności.

Art. 32.

1. Kary pieniężnej nie nakłada się, jeżeli od dnia popełnienia czynu lub zaniechania działania upłynęło 5 lat.

2. Wymierzonej kary pieniężnej nie pobiera się po upływie 5 lat od dnia wydania ostatecznej decyzji o nałożeniu kary.

3. Bieg przedawnienia, o którym mowa w ust. 2, przerywa się przez dokonanie pierwszej czynności egzekucyjnej, o której ukarany został powiadomiony.
4. Po przerwaniu biegu przedawnienia biegnie ono na nowo od dnia następującego po dniu, w którym zakończono postępowanie egzekucyjne.
5. Kolejne wszczęcie postępowania egzekucyjnego nie przerywa biegu przedawnienia.

Art. 33.

1. Od nieuiszczonych w terminie kar, wymierzanych na podstawie ustawy, pobiera się odsetki za zwłokę na zasadach i w wysokości obowiązujących dla zaległości podatkowych.
2. Egzekucja wymierzonych kar wraz z odsetkami za zwłokę następuje w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Rozdział 6

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 34.

1. Do postępowań wszczętych na podstawie dotychczasowych przepisów i niezakończonych do dnia wejścia w życie ustawy stosuje się przepisy dotychczasowe.
2. Rejestry:
 - 1) przedsiębiorców skupujących produkty rybołówstwa,
 - 2) organizacji producentów rybnych objętych pomocą finansową (rejestr organizacji uznanych),
 - 3) organizacji międzybranżowych - prowadzone na podstawie przepisów dotychczasowych stają się odpowiednio rejestrami, o których mowa w art. 3 ust. 1, art. 11 i art. 17 ust. 1.

Art. 35.

Traci moc ustawa z dnia 10 października 2002 r. o organizacji rynku rybnego oraz o zmianie ustawy o rybołówstwie morskim (Dz.U. Nr 181, poz. 1514).

Art. 36.

Ustawa wchodzi w życie z dniem uzyskania przez Rzeczpospolitą Polską członkostwa w Unii Europejskiej.

FEDERACJA
ZIELONYCH

GAJA

organizacja pożytku publicznego
istniejemy od 1993 roku

Stowarzyszenie Federacja Zielonych Gaja działa na rzecz ochrony środowiska i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego od 1993 r. Federacja specjalizuje się w projektach czynnej ochrony przyrody oraz monitorowaniu instytucji odpowiedzialnych za ochronę środowiska w Polsce. Promuje również kulturę przestrzegania przepisów wśród bałtyckich rybaków, lobbuje na rzecz zrównoważonego rybołówstwa, a także realizuje działania edukacyjne w zakresie rybactwa, skierowane głównie do społeczności lokalnych i konsumentów ryb.

